

Alaikäisenä yksin tullut maahanmuuttajanuori Pudasjärvellä

”Tehdään jotain kivaa yhdessä perheryhmäkodissa”

Sirpa Timonen-Nissi/YAMK

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Alue- ja kansalaislähtöisyys
Sosionomi (YAMK)

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Koulutusala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Sirpa Timonen-Nissi
Opinnäytetyön nimi:	Alaikäisenä yksin tullut maahanmuuttajanuori Pudasjärvellä. ”Tehdään jotain kivaa yhdessä perheryhmäkodissa”.
Sivuja (joista liitesivuja):	97(4)
Päiväys:	6.5.2013
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Helavirta, Susanna ja Viinamäki, Leena
<p>Opinnäytetyön kuvaus: Kehittämishankkeena toteutettavan opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, kuinka alaikäisenä yksin maahan tulleet maahanmuuttajanuoret kokevat asumisen ja arjen perheryhmäkodissa? Tarkoituksena oli myös selvittää, kokevatko nuoret olevansa osallisia perheryhmäkodin toiminnassa ja miten nuoret kokevat kotoutuneensa Pudasjärvelle?</p> <p>Teoreettinen ja käsitteellinen esittely: Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa perehdyin aihealueeseen liittyvään kirjallisuuteen, joka sisälsi teoretietoa alaikäisenä yksin tulleist lapsista ja nuorista sekä kotoutumisesta. Lisäksi perehdyin aiheeseen liittyviin erilaisiin tutkimuksiin, tilastoihin, sekä lainsäädäntöön.</p> <p>Metodologinen esittely: Opinnäytetyön metodologinen luonne oli kvalitatiivinen. Aineistonhankinnassa käytin teemahaastattelua, johon osallistui neljä perheryhmäkodin nuorta marraskuussa 2012.</p> <p>Tutkimustulokset: Nuoret pitivät perheryhmäkodilla asumista turvallisena ja he toivoivat saavansa ohjaajilta apua ja tukea läksyjen tekemiseen sekä kaipasivat heiltä lohdutusta, jos heillä oli vaikeaa. Heidän arkensa koostui koulusta, perheryhmäkodin arjesta, harrastuksista ja kavereiden kanssa olemisesta. Nuoret toivoivat perheryhmäkodin järjestävän retkiä ja he olivat kokeneet ne mukavina yhdessäolon hetkinä. Omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan he eivät vielä tienneet tarpeeksi. Kotoutuminen Pudasjärvelle oli tapahtunut hyvin, mutta tulevaisuudessa he haaveilivat asuvansa isoissa kaupungeissa. Nuoret ajattelivat, että he haluavat hankkia itselleen ammatin ja työpaikan ja ajatuksissa oli myös toive perheen saamisesta Suomeen.</p> <p>Johtopäätökset: Nuoret kaipaavat turvallisia aikuisia lähelleen sadakseen apua ja tukea päivittäisessä arjessa sekä kotoutumisessa. He tarvitsevat lisää informaatiota suomalaisesta yhteiskunnasta ja siihen sisältyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Perheryhmäkodin arki luo turvallisuutta ja antaa mahdollisuuden kasvaa rauhassa ohjaajien tuella itsenäiseksi aikuiseksi. Jatkossa perheryhmäkodin toimintaa voisi kehittää näkyvämmäksi esimerkiksi luomalla omat Internet – sivut. Näiden avulla nuori voisi ennen perheryhmäkotiin muuttamista tutustua uuden kodin toimintaan ja henkilökuntaan.</p>	
Asiasanat:	Alaikäisenä yksin tullut lapsi/nuori, perheryhmäkoti, kotoutuminen, osallisuus

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Education

Degree programme:	Degree Programme of Social Services
Author(s):	Sirpa Timonen-Nissi
Thesis title:	Unaccompanied underage immigrant minors in Pudasjärvi. "Let's do something fun together in the family group home"
Pages (of which appendixes):	97 (4)
Date:	6.5.2013
Thesis instructor(s):	Helavirta, Susanna ja Viinamäki, Leena
<p>Thesis description: The thesis was carried out through a development project in the group family home in Pudasjärvi. The target of the project was to find out how these unaccompanied immigrant minors came to Finland without their parents and their experiences living in a group family type home and the effect on their day to day life. Another objective of the project was to find out if the minors feel that they are part of the family home and if they feel they have integrated well in the Pudasjärvi.</p> <p>Theoretical summary: In the theoretical part of the project I familiarized myself with literature that involves underage minors who have moved to other countries. In addition, I went through different researches, statistics and legislation regarding this subject.</p> <p>Methodological summary: The methodological approach used in the project was qualitative. In the data collection a theme interview was used involving four juveniles from Pudasjärvi group family type home in November 2012.</p> <p>Project results: The minors experienced that the group family home as a safe place to live, and they were hoping to receive practical help and support from family home employees. They also highlighted their need for consolation in difficult times. Their everyday life consists of school, family home daily activities, hobbies and friends. The minors hope that the family home would organize more trips as they felt those are good opportunities for casual social collaboration. They do not know enough about their rights and obligations. In general, minors have settled down well in Pudasjärvi but were dreaming about living in bigger cities in the future. Their plans for the future were to integrate more fully by seeking a profession or a job, and they were also aspiring to help bring their families to Finland.</p> <p>Conclusions: Minors require reliable adults to provide help and support in everyday life and in integrating into a new country. They need more information regarding the Finnish society and also the rights and obligations involved. Family group home life creates security and provides an opportunity for the minors to grow up in peace with the assistance of group home workers. In future, the family group home activities could be improved, for example, by creating their own web site. This could help the minors to explore their to-be family group, how it functions and the working staff in the group home before moving into it.</p>	
<p>Key words: unaccompanied minors, family group home, integration, inclusion</p>	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT.....	3
1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	9
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	26
4 MAAHANMUUTTO PUDASJÄRVELLÄ	49
5 TUTKIMUSTULOKSET	69
6. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	77
7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI.....	81
8 POHDINTA	84
LÄHTEET	87
LIITTEET	94

KUVIOLUETTELO

KUVIO 1. Perheryhmäkodit Suomessa.....	20
KUVIO 2. Pudasjärven kaupungin maahanmuuttotyön historiaa.....	49
KUVIO 3. Perheryhmäkodin organisaatiokaavio 2009–2012.....	53
KUVIO 4. Perheryhmäkodin organisaatiokuva vuonna 2013.....	54
KUVIO 5. Suomalaisuoren ja maahanmuuttajanuoren oletettu koulutausta kun nuori saapuu Suomeen 13–16 vuotiaana.....	65

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1. Kehittämishankkeen tavoitteet	12
TAULUKKO 2. Keskeisiä käsitteitä liittyen maahanmuuttoon	14
TAULUKKO 3. Oleskelulupaan liittyviä termejä ja käsitteitä	16
TAULUKKO 4. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa 2008 ja 2011.....	18
TAULUKKO 5. Valtion kotoutumista edistävät toimet	34
TAULUKKO 6. Maahanmuuttajanuoriin liittyviä tutkimuksia, opinnäytetöitä ja raport- teja.....	38
TAULUKKO 7. Osallisuus: valmiudet, mahdollisuudet ja velvoitteet	47
TAULUKKO 8. Perheryhmäkotiin ja siellä asumiseen sekä alaikäisiin liittyvät lait ...	55
TAULUKKO 9. Lastensuojelulaki liittyen perheryhmäkodin toimintaan.....	57
TAULUKKO 10. Kuntapaikan saaneet alaikäiset Pudasjärvellä 2009–2011.....	60
TAULUKKO 11. Tulokset pähkinäkuoressa.....	79
TAULUKKO 12. Kehittämissuositukset perheryhmäkodin arkeen ja toimintaan.....	80
TAULUKKO 13. Opinnäytetyön tekemisen prosessikuvaus.....	81

LIITTEET

LIITE 1. Haastattelukysymykset.....	94
LIITE 2. Osallistumispyyntö.....	96
LIITE 3. Lupapyyntö.....	97

1 JOHDANTO

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun Sosionomi (YAMK) kansalais- ja aluelähtöisen kehittämisen koulutuksen tavoitteena on tuottaa asiantuntijoita, jotka pystyvät kehittämään, analysoimaan ja tuottamaan ammatillista tietoa sosiaalialan työkentillä. (Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu 2009–2011, hakupäivä 30.4.2012). Oman opinnäytetyöni mielenkiinnon kohteena on ollut tässä kehittämishankkeessa alaikäisenä yksin maahan tulleiden lasten/nuorten perheryhmäkodin arjen sujuvuus ja osallisuus sekä kotoutuminen Pudasjärvelle.

Kiinnostus kehittämistehtävän aiheeseen sai alkunsa työskennellessäni maahanmuuttajanuorten perheryhmäkodin ja tuetun asumisen vastaavana ohjaajana. Halusin kehittää perheryhmäkodin arkea osallistavammaksi ja jäin kaipaamaan enemmän tietoa asiakkaiden, eli nuorten näkökulmasta liittyen osallisuuden kokemuksiin. Halusin myös kuulla nuorten kokemuksia kotoutumisesta Pudasjärvelle ja saada selville, mitkä asiat ovat edistäneet tai heikentäneet kotoutumista. Tavoitteenani oli myös saada tietoa perheryhmäkodilla asumisesta ja siihen liittyvästä arjesta, kuinka nuoret ovat sen kokeneet.

Asiakkaan äänen kuuleminen on ollut aina minulle tärkeää. Koen, että olen töissä asiakkaita varten ja tehtäväni on ottaa asiakkaat osallisiksi omaan elämään ja elämänlaadun parantamiseen. Kehittämistehtävän kuluessa olen ammatillisesti siirtynyt askeleen eteenpäin, toimin perheryhmäkodin ja tuetun asumisen johtajana vuodesta 2013 alkaen.

Tässä ajassa keskustellaan paljon maahanmuutosta ja maahanmuuttajista. Valtaosa Suomeen tulleista turvapaikanhakijoista on aikuisia ja perheitä, mutta heidän joukossaan on myös yksin ilman huoltajaa tulleita lapsia ja nuoria. Maahanmuuttajia tulee kuitenkin Suomeen edelleen eniten muiden kuin turvapaikan haun vuoksi. Opiskelijat, työhön tulevat ja paluumuuttajat ovat enemmistönä. Tulevaisuudessa Suomi tulee tarvitsemaan työvoimaa, sillä väestö ikääntyy ja syntyvyys pienenee tilastoennusteiden mukaan. Eniten maahanmuuttajia on tullut Ruotsista, Venäjältä sekä Virosta. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 21.)

Turvapaikanhakijat sijoittuvat eri puolille Suomea vastaanottokeskuksiin odottamaan turvapaikkapäätöstä ja lapsille ja nuorille on vastaanottokeskuksissa ryhmäkoteja sekä tukiasumisyksikkötoimintaa. Myönteisen oleskeluluvan saatuaan alaikäisenä yksin tulleet

nuoret sijoittuvat asumaan joko perheryhmäkoteihin tai itsenäiseen asumiseen erilaisten tukitoimien avulla. Pudasjärven kaupunki on vastannut tähän tarpeeseen perustamalla perheryhmäkodin että tuetun asumisen toiminnan. Toiminta siirtyi vuoden 2013 alussa Oulunkaaren kuntayhtymälle.

Turvapaikkaprosessin ajan nuori on asunut ryhmäkodissa joka sijaitsee yleensä vastaanotokeskusten yhteydessä. Pudasjärven kaupunki perusti perheryhmäkodin joulukuussa vuonna 2010. Aikaisemmin, vuonna 2009 perustettiin tukiasumisyksikkö ja kokemuksen myötä huomattiin, että osa nuorista tarvitsee vielä enemmän tuettua ja kodinomaista asumista. Tukiasumisyksikössä nuoret asuivat omissa asunnoissaan kerrostalossa, yleensä kaksi samassa asunnossa. Hyvin pian kuitenkin todettiin, että osa 16–17 vuotiaista kaipaa vielä aikuisen läsnäoloa ja huolenpitoa ympäri vuorokauden. Tukiasumisyksikön toiminta muutettiin vuoden 2011 alussa tuetun asumisen toiminnaksi ja se on tarkoitettu 18–20 vuotiaille maahanmuuttajanuorille. Tuetussa asumisessa nuoret asuvat omissa asunnoissaan ja he saavat tuetun asumisen ohjaajilta yksilöllistä apua ja tukea muun muassa asumiseen, vapaa-ajan viettoon sekä koulunkäyntiin.

Olen valinnut tähän kehittämistehtävääni teoreettiseksi viitekehykseksi kotoutumisen ja osallisuuden. Tutkimuskohteena ovat perheryhmäkodissa asuvat nuoret ja heidän kokemuksensa arjesta ja osallisuudesta. Koin tärkeänä tarkastella ensin laajemmin maahanmuuttotyötä ja kotouttamista ymmärtääkseni maahanmuuttotyön moninaisuuden ja siihen liittyvät säännökset. Olen tietoisesti jättänyt tässä kehittämishankkeena toteutettavassa opinnäytetyössä vastaanotto- ja turvapaikkaprosessin käsittelemisen vähäisemmäksi ja keskittynyt siihen vaiheeseen, kun nuori on saanut oleskeluluvan ja siirtyä asumaan kuntaan.

Päädyin käyttämään tässä opinnäytetyössä pääosin termiä nuoret, koska perheryhmäkodissa asuvat nuoret mieltävät itsensä nuoriksi, ei lapsiksi. Perustelen valintaani myös sillä, että arkikielessä perheryhmäkodin asukkaista puhutaan nuorina ikäjakautuksen vuoksi. Perheryhmäkodin nuoret ovat iältään 13–17 vuotiaita. Pidin kuitenkin tärkeänä sitä, että ajatuksissani muistan kyseessä olevan lastensuojelulain mukaan lapset ja heidän oikeutensa. Teoriaosuudessa käytin osaksi myös termiä lapset koska useissa tutkimuksissa käytettiin tätä termiä viitattaessa alaikäisenä yksin tulleisiin turvapaikanhakijoihin.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

2.1 Alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa

Alaikäisistä, ilman huoltajaa tulevista lapsista käytetään englanniksi nimitystä ”unaccompanied” tai ”separated children”. Suomessa ei ole vakiintunutta käytäntöä ja niinpä näistä lapsista ja nuorista voidaan käyttää termejä ilman huoltajaa tulleet lapset/nuoret tai yksin tulleet lapset/nuoret tai alaikäisenä yksin tulleet turvapaikanhakijat. (Helander & Mikkonen 2002, 31, hakupäivä 24.11.2012). Separated Children in Europe Programme (SCEP) suositaa, että ilman huoltajaa tulleista lapsista käytettäisiin termiä ”separated” (eroon joutunut). Tällä halutaan korostaa sitä, että vaikka lapsi olisikin tullut maahan jonkun saattajan mukana tai sukulaisen kanssa, niin hän saattaa tarvita kansainvälistä suojelua. Alaikäinen, alle 18-vuotias on lapsi, jota tulee kohdella Lapsen oikeuksien sopimuksen sekä Suomen lainsäädännön mukaan. (Mikkonen 2002, 12.)

Ilman huoltajaa tulleiden lapsien määritelmänä on käytetty SCEP:n suositusta, jossa asia määritellään seuraavanlaisesti;

”Ilman huoltajaa tulleet lapset(separated children)ovat alle 18-vuotiaita, muualla kuin kotimaassaan eläviä lapsia, jotka ovat syystä tai toisesta joutuneet eroon kummastakin vanhemmastaan tai muusta huoltajastaan. Jotkut lapsista ovat täysin yksin kun taas toiset – jotka hekin kuuluvat ohjelman kohderyhmään – saattavat elää sukulaistensa huostassa. Kaikki tällaiset lapset ovat kansainväliseen suojeluun oikeutettuja useiden kansainvälisten ja alueellisten asiakirjojen nojalla. Perheen turvaa vaille jäänyt lapsi saattaa hakea turvapaikkaa vainon, ihmisoikeusloukkauksien tai kotimaan aseellisten selkkausten tai levottomuuksien vuoksi. Lapsi on saattanut joutua ihmiskaupan uhriksi, mikä on johtanut seksuaaliseen tai muihin hyväksikäyttöön ja riistoon. Hän on voinut paeta myös Eurooppaan kotimaansa äärimmäisen puutteellisia oloja”. (SCEP-suositukset, suom. Lastensuojelun Keskusliitto 2001, s.9).(Mikkonen 2002, 12).

Yksin tullut alaikäinen voidaan myös määritellä seuraavasti; Suomessa voimassa olevan lainsäädännön mukaan alle 18-vuotias on alaikäinen ja 18–20 -vuotias on nuori. Tämä määritelmä pohjautuu lastensuojelulain kuudenteen pykälään (2007/417). (Lastensuojelulaki 2007, hakupäivä 1.8.2012). Yksin tulleen alaikäisen kohdalla tulee myös ottaa huomioon Ulkomaalaislain kuudes pykälä, jossa todetaan, että kun kyseessä on alle 18-vuotias, on hänen asioitaan käsiteltäessä otettava huomioon lapsen etu ja hänen mielipiteensä. (Ulkomaalaislaki 301/2004, hakupäivä 1.3.2013). Lapsuutta ja nuoruutta määritellään monin eri tavoin. Esimerkiksi perustuslaissa ei nuoruuden määritelmää ole lainkaan, laissa puhutaan lapsesta ja hänen oikeuksistaan. Nuorisolaissa taas nuorisolla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Laissa nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 633/2010 nuori määritellään 15–20 -vuotiaaksi. (Perustuslaki 11.6.1999/731, Nuorisolaki 27.1.2006/72, Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 633/2010, hakupäivä 10.3.2013). Päädyin käyttämään tässä opinnäytetyössä pääosin termiä nuoret, koska perheryhmäkodissa asuvat nuoret mieltävät itsensä nuoriksi, ei lapsiksi. Perustelen valintaani myös sillä, että arkikielessä perheryhmäkodin asukkaista puhutaan nuorina ikäjakautuksen vuoksi. Perheryhmäkodin nuoret ovat iältään 13–17 -vuotiaita. Pidän kuitenkin tärkeänä sitä, että ajatuksissani muistan kyseessä olevan lastensuojelulain mukaan lapset ja heidän oikeutensa.

Wendy Ayotte (2000, 24–60) on omassa tutkimuksessaan todennut, että kotimaastaan alaikäisenä yksin lähteneiden lasten syitä lähtöön ovat olleet muun muassa sota, kansanmurhat ja joutuminen eroon vanhemmista esimerkiksi konfliktialueilla. Salakuljetus, vanhempien kuolema tai esimerkiksi lapsisotilaaksi joutumisen uhka ovat myös olleet syitä kotimaasta lähtöön. Lapsia on laitettu matkalle uuteen maahan muun muassa vanhempien, sukulaisten tai tuttujen toimesta. Häätä vallitsevasta tilanteesta, köyhyys ja orpoisuus ovat olleet myös lasten lähdön syitä. Samoja syitä mainitsevat Mustonen Henna ja Alanko Salli (2011, 11–14, hakupäivä 1.3.2013) julkaisussa *Lapsen etu* ensin. He toteavat myös, että lapset ovat eläneet elämänsä keskellä ihmisoikeusloukkauksia ja he ovat voineet joutua väkivallan, kidutuksen tai väkivallan uhreiksi. Osa lapsista on joutunut näkemään väkivaltaa, muun muassa läheistensä tappamista, heidän kiduttamistaan ja niin edelleen.

Monilla lapsilla ja nuorilla on traumaattisia kokemuksia, joidenka seurauksena he voivat oireilla monin eri tavoin. Lapsilla ja nuorilla ei ole välttämättä vielä selviytymiskeinoja käydä läpi kokemiaan traumaattisia asioita ja he tarvitsevat tukea jaksamisessa ja arjessa

selviytymisessä. Yleisimpiä oireita ovat muun muassa unettomuus, päänsärky, ahdistus- ja pelko-oireet, keskittymiskyvyn puute sekä oppimisen vaikeudet. Osa voi oirehtia myös aggressiivisella käytöksellä. (Mustonen & Alanko 2011, 13–14, hakupäivä 1.3.2013). Suurena haasteena on näiden lasten ja nuorten auttaminen ja tukeminen, vain noin kolmannes on saanut näihin ongelmiin mielenterveydellistä apua. Tämä käy ilmi Helsingin Diakonissalaitoksen (2010) tekemästä selvityksestä. Selvityksessä on kartoitettu alaikäisenä yksin tulleiden lasten ja nuorten määrää sekä sitä, kuinka he saavat apua traumaattisiin oireisiinsa ja minkälaisesta avusta he hyötyisivät. Selvityksessä nousi esille, että Suomeen tulleista lapsista ja nuorista (0-24 -vuotta) noin 28–32 % ovat vaikeasti traumatisoituneita tai oireilevat huomattavasti. Suomessa tarvittaisiin lisää traumatietoista henkilökuntaa ja esimerkiksi erikoistumista maahanmuuttajien mielenterveysongelmien hoitoon. (Suikkanen 2010,7-8, hakupäivä 1.3.2013).

2.2 Kehittämishankkeen tehtävät ja tavoitteet

Kartoitin opinnäytetyössäni oleskeluluvan saaneiden alaikäisten, perheryhmäkodissa asuvien nuorten kokemuksia arjesta ja osallisuudesta ja kotoutumisesta Pudasjärvelle. Käytän jatkossa tässä opinnäytetyössäni heistä termiä maahanmuuttajanuoret tai osassa tekstiä pelkästään nuoret riippuen asiasisällöstä. Teoriatiedoissa käytetään usein termejä lapset ja nuoret ja niinpä osassa esille tuomaani teoriatietoa olen käyttänyt termiä lapset löytämäni tutkimustiedon mukaan. Ilman vanhempiaan tulleet turvapaikanhakijalapsset ovat erittäin haavoittuvassa asemassa ja he saapuvat aseellisten konfliktien maista, kuten Somaliasta, Irakista ja Afganistanista. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan heillä on oikeus saada erityistä tukea ja suojelua 22 artiklan mukaisesti. Artikla 39 velvoittaa sopimusvaltiot auttamaan aseellisen konfliktin tai muun vastaavan tapahtuman uhriksi joutuneita lapsia toipumaan ja sopeutumaan yhteiskuntaan. Toipumisen tulee tapahtua sellaisessa ympäristössä, jossa lapsi voi saada tukea ja apua ihmisarvoisesti ja turvallisesti. (Yleissopimus lapsen oikeuksista, hakupäivä 10.3.2013). Ilman huoltajaa saapuneille alaikäisille turvapaikanhakijoille määrätään käräjäoikeudessa edustaja. Edustajan tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsen etu toteutuu turvapaikkapuhutteluissa ja tiedoksiantoissa. (Juvonen 2012, 90.)

Suomessa on tällä hetkellä noin 160 000 ulkomaiden kansalaista, väestöstä heidän osuus on noin kolme prosenttia. Useimmat ovat tulleet maahan joko työn perässä, per-

hesiteiden perusteella tai opiskeluun liittyvien asioiden vuoksi. Maamme ottaa vastaan myös pakolaisia ja kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ihmisiä. Osa pakolaisista on niin kutsuttuja kiintiöpakolaisia, mutta osa on tullut turvapaikanhakijana ja saadessaan oleskeluluvan he ovat jääneet Suomeen. Eniten pakolaisia on tällä hetkellä Somaliasta, Irakista, Iranista, Afganistanista sekä Myanmarista ja Kongosta. Turvapaikkaprosessin aikana henkilöt asuvat vastaanottokeskuksissa ja jos he saavat myönteisen oleskeluluvan, he muuttavat joko omaehtoisesti haluamaansa kuntaan tai osa kunnista myöntää kunta- paikkoja pakolaisille. Maahanmuuttajat tarvitsevat kotoutumisprosessinsa aikana erilaisia palveluita sosiaali- ja terveystieteiltä. He tarvitsevat myös paljon muita palveluita, esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimistojen palveluita. (Lammi-Taskula 2011, 117–118.) Immigrants and Ethnic Minorities raportissa todetaan, että ne maahanmuuttajat, jotka tulevat Suomeen turvapaikanhakijoina muun muassa Irakista, Afganistanista, Somaliasta tai Iranista kärsivät sopeutumisvaikeuksista. Syynä tähän voi olla esimerkiksi kouluttautumattomuus, terveydentila ja niin edelleen. Nämä seikat voivat johtaa myös syrjintään. (Mannila, Messing & van den Broek & Vidra 2010, 23.) Alaikäisten kohdalla vastaanottokeskukset ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset etsivät yhdessä nuorelle sopivan asumismuodon ja yleensä alle 18-vuotiaat sijoittuvat perheryhmäkoteihin tai tuetun asumisen piiriin. Käytän elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista jatkossa lyhennettä Ely-keskus.

Opinnäytetyöni tavoitteena on ollut kartoittaa alaikäisenä yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten ajatuksia perheryhmäkodin arjesta ja osallisuudesta sekä tuottaa tietoa nuorten kokemuksista heidän kanssaan toimiville tahoille. Tavoitteena oli myös selvittää nuorten kotoutumista Pudasjärvelle (taulukko 1).

Taulukko 1. Kehittämishankkeen tavoitteet

Avainkysymykset	Tavoite
1) Kuinka alaikäisenä yksin maahan tulleet maahanmuuttajanuoret kokevat asumisen ja arjen perheryhmäkodissa? 2)Kokevatko nuoret olevansa osallisia perheryhmäkodin toiminnassa? 3)Miten nuoret kokevat kotoutuneensa Pudasjärvelle?	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nuoren ääni kuuluviin häntä koskevissa asioissa. ➤ Perheryhmäkodin arjen kehittäminen nuorta osallistavaksi ja yhteisöllisyyden kasvattaminen. ➤ Nuorten kotoutumisen tukeminen ja siihen vaikuttavien asioiden vahvistaminen. ➤ Maahanmuuttotyön tietoisuuden lisääminen paikkakunnalla.

Laki kotoutumisen edistämisestä (1.9.2011) sekä lastensuojelulaki 13.4.2007/417 ohjaavat perheryhmäkotien toimintaa ja lastensuojelulain 7 ja 8 pykälissä korostetaan ennalta ehkäisevän lastensuojelun merkitystä. Tämä tarkoittaa, että kunnan viranomaisten on huolehdittava palveluiden riittävydestä ja heidän tulee seurata lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistaa mahdollisia epäkohtia. Lasten ja nuorten hyvinvointia ja kasvuoloja on kehitettävä moniammatillisesti ja tietoa tulee kerätä sekä päättäjille että muille viranomaisille. (Räty 2010, 21–24.) Koin tärkeäksi tuoda kunnan päättäjien ja yhteistyötahojen tietoon pakolaisnuorten palveluiden ja hyvinvoinnin tilan, koska tämä asiakasryhmä on suhteellisen uusi kaupungissamme. Oman opinnäytetyöni avulla sain mahdollisuuden kartoittaa nuorten omia mielipiteitä asumisesta Pudasjärvellä sekä arjen sujumisesta perheryhmäkodissa. Mielessäni on ollut kirkkaana kuitenkin se, että vaikka kyseessä ovat olleet maahanmuuttajanuoret, niin samalla kyseessä on ollut ensisijaisesti nuoruuden kynnyksellä olevat lapset ja heidän elämänsä omine toiveineen ja tarpeineen.

Turvapaikkaprosessi on usein pitkä ja raskas. Lapset ja nuoret odottavat päätöstä vastaanottokeskuksissa noin vuoden ja senkin jälkeen he voivat joutua odottamaan kunta-paikkaa ja uutta asuinpaikkaa useamman kuukauden. Päätöksen odottaminen on voimia kuluttavaa. Lapsilla ja nuorilla on usein hyvin traumaattisia kokemuksia ja he ovat joutuneet eroon perheestään tai he ovat orpoja. Nuoren ikää on usein vaikea arvioida, koska he tulevat yleensä maista, joissa syntymäaikoja ei ole kirjattu kenties koskaan. He eivät tiedä välttämättä ikäänsä tai sitten salakuljettajat ovat voineet kätkeä heidän valehdella ikänsä. Iän varmistamiseksi voidaan tehdä iänmääritystestit. (Pakolaisneuvonta ry., Yksin tulleet lapset turvapaikkamenettelyssä, hakupäivä 30.4.2012, ks. myös Ayotte 2000, 24–50). Alaikäisellä on huoli perheenjäsenistään ja sukulaisistaan ja pahimmassa tapauksessa vanhemmat ovat joko kadonneet tai kuolleet. Perheenjäsenten olinpaikan selvittäminen on tärkeää ja edustajan tehtävänä on huolehtia siitä, että jäljittämispyyntö tehdään. Lasta ei myöskään saa palauttaa kotimaahan yksinään, ellei hänelle ole tiedossa vastaanottajaa joka pystyy hänestä huolehtimaan. (Juvonen 2012, 90.)

Puhuttaessa maahanmuutosta ja maahanmuuttajista on tärkeää tunnistaa keskusteluissa esille tulevia termejä. Seuraavassa taulukossa (taulukko 2.) tuon lyhyesti esille käsitteitä, jotka liittyvät tässä opinnäytetyössä esiintyviin termeihin.

Taulukko 2. Keskeisiä käsitteitä liittyen maahanmuuttoon (Maahanmuuttovirasto, keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä, Pakolaisneuvonta ry., turvapaikanhakijalasten vastaanotto ja edustaja, hakupäivä 10.3.2013).

Termi	Määritelmä
Alaikäisenä yksin tullut turvapaikanhakija	Käsitettä ei ole virallisesti määritelty, mutta sillä tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ilman huoltajaa tullutta kansainvälistä suojelua hakevaa lasta.
Edustaja	Alle 18-vuotiaalle turvapaikanhakijalapselle määritetään käräjäoikeuden päätöksellä edustaja, jonka tehtävänä on valvoa, että lapsen etu huomioidaan ja hän saa asianmukaisen kohtelun Suomessa. Hän on mukana turvapaikkapuhutteluissa ja huolehtii lapsen edusta muissa viranomaisasioissa. Edustajan tehtävä päättyy kun lapsi täyttää 18 vuotta tai jos lapsen vanhemmat/vanhempi saapuu Suomeen.
Kiintiöpakolainen	UNHCR:n (Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutettu) pakolaiseksi katsoma henkilö, joka saa maahantuloluvan budjetissa vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa.
Maahanmuuttaja	Yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri syistä maasta toiseen siirtyviä henkilöitä.
Oleskelulupa	Myönnetään ulkomaalaiselle muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhyttä oleskelua varten ja se on myös lupa oleskella maassa tai saapua toistuvasti maahan. Oleskelupa voi olla joko pysyvä tai määräaikainen. Oleskelulupa voidaan myöntää esimerkiksi määräaikaiseksi, tilapäiseksi, jatkuvaksi tai pysyväksi.
Pakolainen	Ulkomaalainen, jolla on perusteltua aiheutta pelätä maassaan joutuvansa vainotuksi uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR toteaa olevan pakolainen.
Turvapaikanhakija	Henkilö joka hakee oleskeluoikeutta ja suojelua vieraasta valtiosta. Turvapaikanhakija saa pakolaisaseman, jos hänelle myönnetään turvapaikka. Turvapaikanhakija ei siis vielä ole pakolainen, koska hänen pakolaisuuttaan ei vielä ole selvitetty. Turvapaikkamenettelyn yhteydessä tutkitaan ja ratkaistaan myös, voiko oleskeluluvan saa-

	da jollain muulla perusteella. Osaan muista perusteista on tehtävä erillinen, maksullinen oleskelulupahakemus.
Ulkomaalainen	Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.

Maahanmuuttaja voidaan määritellä Suomeen muuttaneeksi kansalaiseksi, joka aikoo asua maassa pitkään. Maahanmuuttaja terminä on yleiskäsite, jonka sisälle voidaan lukea esimerkiksi opiskelemaan, työhön tai avioitumisen kautta Suomeen tulleet. Pakolaiseksi määritellään ulkomaalainen, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutua esimerkiksi vainon kohteeksi uskonnon tai kansallisuuden tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Hän ei saa suojelua omassa maassaan tai hän oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja tarvitsee kansainvälistä suojelua. Turvapaikanhakijaksi taas kutsutaan henkilöä joka anoo oleskeluoikeutta ja suojaa vieraasta maasta. Turvapaikanhakijalla ei ole vielä pakolaisen statusta, vaan hän voi saada sen jos hänelle myönnetään turvapaikka ja hän täyttää pakolaiselle asetetut kriteerit. Turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan myös muulla perusteella, kuten esimerkiksi yksilöllisen, inhimillisen syyn perusteella. (Maahanmuuttovirasto, keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä, hakupäivä 10.3.2013). Alaikäisenä yksin tullee ei löydy virallista määritelmää, mutta sillä tarkoitetaan alle 18-vuotiaana, ilman huoltajaa tullutta lasta. Alaikäisenä yksin tullee lapselle tulee määrätä käräjäoikeuden päätöksellä edustaja hoitamaan lapsen virallisia asioita ja hänen tulee valvoa, että lapsen etu toteutuu viranomaispäätöksissä. (Pakolaisneuvonta ry., turvapaikanhakijalasten vastaanotto ja edustaja, hakupäivä 10.3.2013).

Edustaja toimii huoltajan roolissa ja hän auttaa lasta kaikissa virallisissa asioissa, kuten esimerkiksi oleskeluluvan hakemisessa, kotikuntapaikan saamisessa ja niin edelleen. Edustajat ovat tehtävässään vapaaehtoisia aikuisia, jotka saavat edustajan työstä palkkion. Suurin osa edustajista toimii tehtävässään osa-aikaisesti, useat ovat kokopäivätyössä muualla, opiskelevat tai ovat eläkkeellä. Vain muutama edustajista toimii kokopäiväisenä edustajana. Laki kotoutumisen edistämisestä 56 pykälä (1386/2010) sanoo oleskeluluvan saaneiden lasten edustajuudesta seuraavasti: oleskeluluvan pakolaiskiintiössä saaneelle lapselle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla on oleskelulupa, tulee määrätä edustaja ilman viivytystä, jos hän on ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa Suomessa. (Lepola 2012, 8-12, hakupäivä 26.2.2013). Mari Sipola (2012, 57–60, hakupäivä 4.3.2013) on haastatellut alaikäisenä yksin tulleet turvapaikanhakijoita ja

hänen tutkimuksessaan lapset toivat esille kahdenlaisia kokemuksia edustajistaan. Osa lapsista koki, että edustajasta on tullut läheinen, turvallinen henkilö, mutta osa oli sitä mieltä, että edustajan kanssa ei ole syntynyt läheistä ja luottamuksellista suhdetta. Lapset kaipaavat edustajan tukea ja he kokevat tärkeänä sen, että edustaja on mukana huolehtimassa tärkeistä viranomaisasioista. Osallisuuden kokemus korostuu kuulluksi tulemisesta. Osa lapsista koki, että hyvällä vuorovaikutussuhteella on iso merkitys ja että heitä kuullaan tämän myötä. Sipola toteaa myös, että yksin tulleen lapsen osallisuuteen vaikuttavat edustajuuteen ja asumisjärjestelyihin liittyvät käytännöt ja asiat. Edustaja voi vaihtua asumispaikan myötä ja lapsi joutuu tutustumaan uuteen ihmiseen ja se vie aikaa. Toisaalta taas edustaja voi olla kaukana eri paikkakunnalla ja se voi olla vaikuttamassa lapsen kokemukseen luottamussuhteen rakentumisessa. Lapsen osallisuuteen voi vaikuttaa edustajasuhteessa myös se, ettei edustajalla ole tarpeeksi tietoa lapseen ja turvapaikkaprosessiin liittyvissä asioissa eikä hän tunnista lapsen oikeutta osallisuuteen. Yleensä Suomessa toimivat edustajat omaavat kokemusta sosiaalityöstä, mutta se ei ole välttämätöntä eikä siihen velvoiteta.

Alaikäisen lapsen/nuoren saatua myönteisen oleskeluluvan, (taulukko 3.) hänelle anotaan kuntapaikkaa ja myönteisen kuntapaikkapäätöksen jälkeen hän voi siirtyä asumaan esimerkiksi pakolaisnuorille perustettuun perheryhmäkotiin tai tuettuun asumiseen. Oleskelulupa myönnetään yleensä yhdestä vuodesta neljään vuoteen kerrallaan. Oleskelulupa myönnetään tilanteen mukaan joko jatkuvana (A-lupa) tai tilapäisenä (B-lupa). Oleskelupa tarvitaan aina, kun ulkomaalaisen oleskelu Suomessa kestää pidempään kuin kolme kuukautta. Ensimmäinen lupa on aina määräaikainen ja jatkuvaan oleskelulupaan (A-lupa) jatkoa voi saada korkeintaan neljä vuotta kerralla ja tilapäiseen (B-lupaan) vuoden kerrallaan. Pysyvän oleskeluluvan (P-lupa) voi saada, jos henkilö on oleskellut jatkuvalla oleskeluluvalla pysyvästi neljä vuotta ja määräaikaisten lupien välillä ei ole syntynyt katkoksia. Oleskelulupaa haetaan yleensä oman paikkakunnan poliisilta ja siitä peritään maksu. (Maahanmuuttovirasto 2013, oleskelulupa Suomeen, hakupäivä 10.3.2013).

Taulukko 3. Oleskelulupaan liittyviä termejä ja käsitteitä (Maahanmuuttovirasto, keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä, hakupäivä 31.7.2012 & Suomen Pakolaisapu, suomen pakolais- ja turvapaikkakäytännöt, hakupäivä 3.8.2012).

Turvapaikka eli pakolaisstatus	Status annetaan jos hakija oleskelee pysyvän oleskelumaansa tai kotimaansa ulkopuolella syystä, että hänellä on perusteltu syy pelätä siellä vainoa joko uskontonsa,
--------------------------------	--

	kansallisuutensa, etnisen taustansa tai esimerkiksi poliittisen kantansa vuoksi.
Humanitaarinen suojelu	On yksi oleskeluluvan myöntämisen peruste. Myönnetään kun toissijaisen suojelun tai turvapaikan edellytykset eivät riitä, mutta hakija ei voi kuitenkaan palata kotimaahansa. Tähän voi olla syynä esimerkiksi huono turvallisuustilanne, ympäristökatastrofi tai vaikea aseellinen selkkkaus sekä vaikea ihmisoikeustilanne.
Toissijainen suojelu	Yksi oleskeluluvan myöntämisen perusteista. Myönnetään kun turvapaikan myöntämisen edellytyksiä ei ole, mutta hakijaa uhkaa pysyvässä asuinmaassaan tai kotimaassaan teloitus, kuolemanrangaistus tai muu ihmisarvoa loukkaava rangaistus tai kohtelu.
Yksilöllinen inhimillinen peruste	Tähän perusteeseen liittyvä oleskelupa harkitaan yksilöllisesti, syynä voi olla esimerkiksi terveydentila, kotimaan olosuhteet ja haavoittuva asema ja Suomeen syntyneet siteet.
Tilapäinen oleskelulupa	Voidaan myöntää jos hakija ei pysty matkustamaan esimerkiksi terveydellisen tilansa vuoksi toistaiseksi tai hänen maasta poistamisensa ei käytännössä ole mahdollista. Tilapäisen oleskeluluvan saaneiden asema on hyvin rajallinen.

Oleskelulupa voidaan myöntää myös niin kutsutulla kohtuuttomuusperusteella silloin kun on katsottu, että oleskeluluvan myöntämättä jättäminen olisi kohtuutonta. Esimerkiksi ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää oleskelulupa vaikka muut edellytykset eivät täyttyisikään. Ihmiskaupan uhreilla on oikeus saada suojelua ja apua. Ihmiskauppa on vakava ihmisoikeusloukkaus ja siinä on kyse yksilöön kohdistuvasta rikoksesta. (Maahanmuuttovirasto, ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, hakupäivä 16.3.2013).

Alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä on vähentynyt vuoden 2008 huimasta 706 hakijasta vuoden 2011 150 hakijaan. (taulukko 4.) Vuonna 2012 alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä on entisestään vähentynyt ja se vaikuttaa myös perheryhmäkotien määrään tulevaisuudessa. Somaliasta kotoisin olevat ovat olleet enemmistönä turvapaikanhakijoina edellä mainittuina vuosina, seuraavat suurimmat ryhmät ovat tulleet Irakista ja Afganistanista. Vuonna 2012 arvioitu alaikäisten määrä on edelleen pienenevässä ja tämä tarkoittaa myös perheryhmäkotien vähenemistä Suomessa (Pyykkönen, 20.7.2012, sähköpostiviesti).

Taulukko 4. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa vuonna 2008 ja 2011. (Maahanmuuttovirasto, turvapaikkayksikön tilastoanalyysi 2008 ja 2011, hakupäivä 24.11.2012).

Vuosi	Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat	Tulomaat, kolme yleisintä
2008	706	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Somalia (50 %) ➤ Irak (30 %) ➤ Afganistan (9 %)
2011	150	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Somalia (30 %) ➤ Irak (18 %) ➤ Afganistan (17 %)

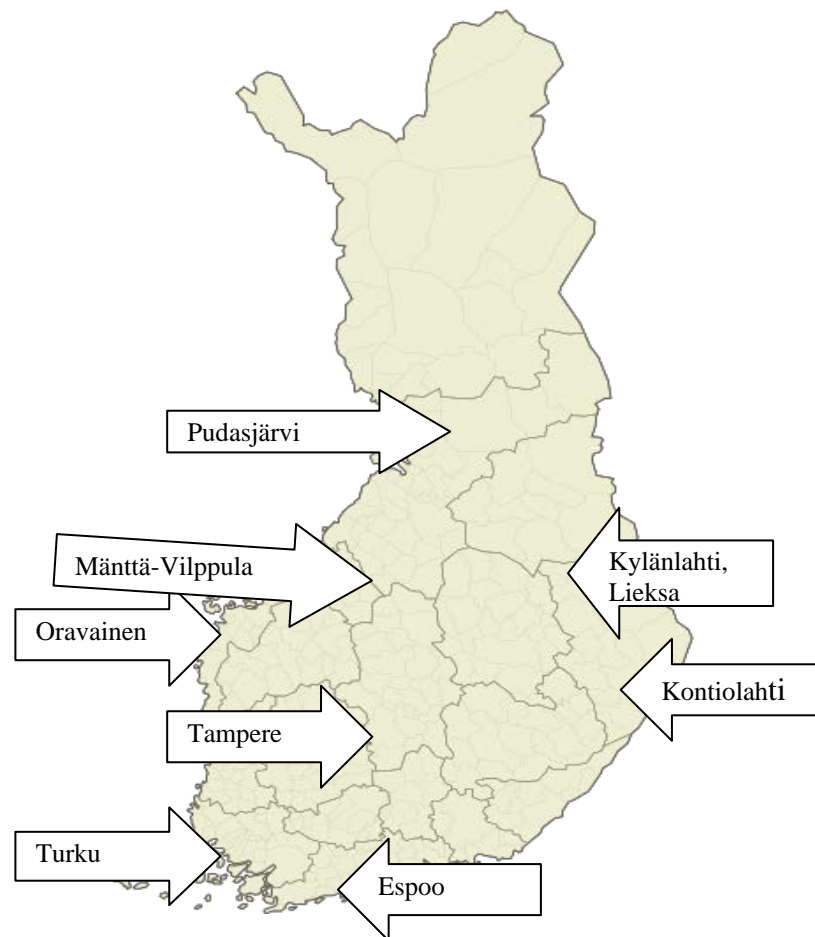
Suomeen tulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista suurin osa on 15–17 vuotiaita poikia ja heidän lähtönsä taustalla on lähtömaan turvattomuus ja konfliktitilanteet. Esimerkiksi Afganistanista paenneilla lapsilla on usein taustalla esimerkiksi kokemuksia pakkotyöhön joutumisesta, pakkorekrytoinnista aseellisiin sotajoukkoihin sekä erilaisia väkivallan kokemuksia. (Mustonen & Alanko 2011, 11–12, hakupäivä 1.3.2013).

Yksin tulleiden alaikäisten lasten määrät ovat kuitenkin suhteellisen pieniä verrattuna esimerkiksi vuonna 2008 Ruotsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan lukuihin. Ruotsista haki turvapaikkaa 1510 alaikäistä ja Yhdistyneestä kuningaskunnasta 4285. Ruotsissa hakijoiden tulomaat olivat samat kuin Suomessa, toisin sanoen Somalia, Afganistan ja Irak, mutta Yhdistyneessä kuningaskunnassa oli eniten Afganistanista tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kuuluvat Englanti, Skotlanti ja Wales sekä Pohjois-Irlanti. (Euroopan muuttoliikevirasto 2010, hakupäivä 16.3.2013).

Pudasjärven kaupungin perheryhmäkoti on Pudasjärven kaupungin ylläpitämä yksikkö ja sen toiminta perustuu Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskuksen ja Pudasjärven kaupungin väliin sopimukseen. Perheryhmäkoti on tarkoitettu yksin alaikäisenä maahan tulleille oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille jotka ovat iältään 13–17 vuotiaita. Perheryhmäkodin toiminta perustuu kotoutumislain 1386/27–28 pykälään sekä lastensuojelulain 58–60 pykälään. Kotoutumislaki astui voimaan 1.9.2011. (Pudasjärven kaupunki, kaupunginhallituksen pöytäkirja 7.12.2010, hakupäivä 31.7.2012). Perheryhmäkodin ja tuetun asumisen toiminta siirtyi Oulunkaaren kuntayhtymälle vuoden 2013 alussa. Turvapaikanhakumenettelyn kautta oleskeluluvan saaneella on mahdollisuus valita vapaasti asuinpaikkansa Suomessa. Kuntaan voi muuttaa joko omaehtoisesti tai kunta voi halutessaan päättää paljonko kuntapaikkoja he myöntävät. Samalla kunta sitoutuu tarjoamaan tarvit-

tavat palvelut kuntapaikan saaneille. Kunta saa turvapaikkamenettelyn kautta kansainvälistä suojelua saaneiden kotouttamiseen korvausta kolmelta ensimmäiseltä vuodelta. Lasten ja nuorten kohdalla vastaanottokeskus hakee kuntapaikkaa ja mahdollista perheryhmäkotipaikkaa. (Juvonen 2012, 23.)

Perheryhmäkoteja on tällä hetkellä 12 ja ne sijoittuvat eri puolille Suomea. Pudasjärven perheryhmäkoti on pohjoisin. Perheryhmäkoteja on Pudasjärven lisäksi Tampereella, Oravaisissa, Turussa, Lieksassa, Mänttä-Vilppulassa sekä Kontiolahdella. Oravaisissa on neljä perheryhmäkotia ja Kontiolahdella kaksi. (kuvio 1.)

Kuvio 1. Perheryhmäkodit Suomessa

Perheryhmäkodeissa on asiakaspaikkoja yhteensä 144. Ikäjakautuma perheryhmäkodeissa on 0-18 vuotta ja perheryhmäkodeista osa on profiloitunut aivan pienimpien lasten hoitoon ja kasvatukseen. Samoin osassa perheryhmäkodeista voi olla asiakkaana myös vielä turvapaikkapäätöstä odottavia lapsia. Nämä perheryhmäkodit ovat yhdistettynä ryhmäkoiteihin, jotka toimivat vastaanottolain mukaisesti. Vuoden 2013 huhtikuussa kaikki asiakaspaikat eivät olleet täynnä, vaan asiakkaita perheryhmäkodeissa oli yhteensä noin 120. (Välisalo 14.4.2013, sähköpostiviesti).

2.3 Aineiston keruu ja analyysi

Opinnäytetyöni oli otteeltaan kvalitatiivinen ja toteutin sen haastatteleamalla alaikäisiä perheryhmäkodissa asuvia nuoria. Haastatteluissa käytin teemahaastattelua. Opinnäytetyönä tehtävä kehittämishanke on hankkeistettu Pudasjärven kaupungin kanssa tehtävällä hankesopimuksella ja siihen on haettu tutkimuslupa Pudasjärven kaupungin hallintojohtajalta. Alaikäisenä yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten asumisesta on tehty vielä vähän tutkimuksia, joten oli tärkeää saada lisää tietoa aiheesta.

Kvalitatiivinen opinnäytetyöni muodostuu sekä teorian tiedosta että siihen liittyvästä viitekehystä. Omassa opinnäytetyössäni tarkoituksena oli nimenomaan saada lisää tietoa maahanmuuttajanuorten ajatuksista ja kokemuksista. Teemahaastattelun tavoitteena oli löytää nuorten kautta ideoita perheryhmäkodin toiminnan kehittämiseen ja saada nuorten ääni kuuluviin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157.) Tärkeänä osana kehittämishanketta oli saada tietoa, kuinka nuoret kokevat olevansa osallisia omassa uudessa kodissaan ja uudella paikkakunnalla. Keskeistä opinnäytetyössäni oli siis saada esille nuorten kokemukset ja ajatukset ja tätä voidaan kutsua fenomenologiseksi tutkimukseksi. Fenomenologisessa tutkimuksessa tuodaan esille ihmisen omat kokemukset ja sen avulla voidaan kuvata todellisuutta, jossa ihmiset elävät. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34; ks. myös Lehtomaa 2005, 166.) Yksilön suhde omaan elämäänsä, toimintaan, kulttuuriin ja toisiin ihmisiin on aina yksilöllinen kokemus. (Laine 2001, 27–29.) Halusin tutustua maahanmuuttajanuoren kokemuksiin opinnäytetyöni avulla.

Fenomenologisen sovelluksen kautta pyrin löytämään ymmärryksen siitä, mitä maahanmuuttajanuori todella kokee. Minulla oli työssäni perheryhmäkodin vastaavana ohjaajana, myöhemmin johtajana (vuodesta 2013) muodostunut oma esikäsitys nuorista, mutta halusin saada uutta ymmärrystä ja kokemusta heidän todellisuudestaan ja asioiden merkityksestä. Sovelsin tässä kehittämishankkeena tehtävässä opinnäytetyössäni fenomenologista menetelmää ymmärtääkseni maahanmuuttajanuorten ajatusmaailmaa ja olemusta. (Juden-Tupakka 2007, 62–68.)

Keräsin opinnäytetyöhöni tietoa haastattelujen avulla. Menetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelujen avulla toivoin saavani tietoa nuorten ajatuksista ja toiveista suhteessa perheryhmäkodissa elämiseen ja asumiseen sekä siihen, kokevatko he olevansa osallisia siellä asuessaan. Halusin saada tietoa myös tietoa kokemuksesta asua ja elää pienessä maaseutukaupungissa, Pudasjärvellä. Jari Eskolan (2007, 35) mukaan teemahaastattelu sopii hyvin, kun halutaan tutkia jonkin ilmiön tai ihmisen mielipiteitä ja ajatuksia. Teemahaastattelua voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Ennen haastatteluja pyysin nuorten edustajilta ja nuorilta itseltään kirjallisen luvan haastatteluja varten (liite 2 ja 3). Fenomenologisessa tutkimustilanteessa ei ole tarkoitus saada haastateltavia refleктоimaan omaa elämäntilannettaan, mutta opinnäytetyöntekijänä olin kiinnostunut kuulemaan heidän elävistä kokemuksistaan. (Perttula 2005, 139.) Haastattelukysymykset ovat myös liitteenä (liite 1). Nuoret ovat alaikäisiä ja koska heillä ole huoltajia Suomessa, on edustaja huoltajan asemassa virallisissa asioissa. Haastattelin nuoret ilman tulkkia,

koska nuoret olivat olleet Suomessa kahdesta kolmeen vuoteen ja heidän suomen kielen taitonsa riitti mielestäni haastattelun läpiviemiseen suomeksi. Käytin haastattelussa selkokieltä ja kysyin kysymyksen uudelleen selventäen sitä, jos nuori ei ymmärtänyt ensimmäisellä kerralla kysymystä. Nuoret olivat iältään 15–17 vuotiaita ja he olivat asuneet perheryhmäkodilla vajaasta kahdesta vuodesta puoleen vuoteen.

Haastattelin perheryhmäkodin neljää nuorta marraskuussa 2012. Perheryhmäkodilla on asiakaspaikkoja seitsemän, mutta asukkaita marraskuussa oli vain kuusi ja yksi ei ollut paikalla ja yksi kieltäytyi haastattelusta. Koin määrän olevan riittävä saadakseni tietoa nuorten ajatuksista perheryhmäkodin toimintaan liittyen. Merja Lehtomaan (2005, 167) mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa, jossa ollaan kiinnostuneita tietystä ilmiöstä, ei ole syytä jakaa haastateltavia esimerkiksi miehiin ja naisiin. Päädyin itsekin kertomaan tässä opinnäytetyössäni vain haastateltavien määrän ja ikäjakautuman.

Teemahaastatteluissa haastattelu kohdentuu tiettyjen aiheiden ympärille. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka kysymykset ovatkin aihepiiriltään samat, ei kysymyksiä tarvitse kysyä samassa järjestyksessä kaikilta ja ne voidaan esittää tilanteeseen sopivalla tavalla. Tämä menetelmä sopi mielestäni oikein hyvin maahanmuuttajanuorten haastatteluun ja heidän mielipiteensä ja ajatuksensa olivat tärkeintä antia tässä tutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Käytin haastattelun teemoja tehdessäni pohjana teoriatietoa, jonka olin kerännyt ja kohdentanut maahanmuuttajanuorten arkeen ja osallisuuteen sekä kotoutumiseen.

Haastattelijan on tärkeää muistaa, että on tarpeeksi hyvin perehtynyt aihepiiriin, luo turvallisen ja luotettavan haastatteluilmapiirin sekä keskittyy kuuntelemaan ja olemaan läsnä. On tärkeää tiedostaa, että koska haastatteluissa tulee esille oman työyhteisön ja toiminnan kritisointia, suhtautumisen tulee olla ammattitaitoista ja neutraalia. Mahdolliset kriittiset kommentit eivät ole tarkoitettu henkilökohtaiseksi arvosteluksi, vaan nuori tuo omia ajatuksiaan esille ja ne voivat parhaimmillaan tuoda perheryhmäkodille uusia kehittämiskohteita ja ajatuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 68–69.) Haastattelin nuoret perheryhmäkodilla ja varasin rauhallisen, yksityisen tilan haastattelua varten. Haastattelun lomassa joimme teetä ja kävimme läpi myös päivän kuulumiset.

Haastattelut tallensin puhelimen äänitysmahdollisuutta hyväksikäyttäen. Kirjoitin haastattelut poimien keskeisimmät asiat liittyen tutkimuksen tutkimussisältöön. Tätä kutsutaan laadullisessa tutkimuksessa litteroinniksi. Koodasin haastateltavat koodeiksi (H1, H2) ja niin edelleen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 75.) Haastattelut kestivät puolesta tunnista lähes puoleentoista tuntiin.

Haastatteluaineisto kannattaa tarkastella mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen, koska silloin asiat ovat vielä tuoreessa muistissa. Osaan tuloksista on kuitenkin hyvä jättää hieman aikaa, jolloin esiin tulleita asioita voi katsoa laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135; ks. myös Ruusuvuori Johanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti 2010, 9.) Sisällönanalyysia käytin niin, että pystyin tuomaan esille maahanmuuttajanuorten kokemukset perheryhmäkodissa asumisesta ja kotoutumisesta tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysissa pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–106.)

Aineiston purku tapahtui niin, etten litteroinut koko aineistoa tekstiksi, vaan poimin sieltä teemoittain asioita ja kokosin niistä aineistoa, jonka jälkeen tein niistä päätelmiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138–142.) Litteroitua tekstiä tuli 19 sivua. Johanna Ruusuvuori (2010,425) toteaa, että kun kiinnostuksen kohteena on asiasisältö, niin litterointi voidaan rajata koskemaan esiin nousseita teemoja. Koska olin kerännyt saamani vastaukset teemahaastattelun avulla, oli minun helppoa pilkkoa myös aineisto sen mukaan ja lähteä kokoamaan aineiston tuloksia sen mukaisesti. Aineiston järjestin litteroidun tekstin jälkeen niin, että keräsin haastateltavien vastaukset kuhunkin teemaan liittyen ja katsoin, mitä vastauksista nousi esille. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93; Eskola & Vastamäki 2001, 41.)

Teemahaastatteluja hyödynnettäessä voikin keskusteluttaa analysoitua tekstiä, teoriaa ja aikaisempia tutkimuksia keskenään. Analysoitaessa tekstiä on järkevää aloittaa tärkeimmistä tutkimuskysymyksistä ja voi olla, että jo niistä nousee tutkimuksen kannalta keskeisimmät tutkimusvastaukset. (Eskola 2007, 37–44.) Aineiston analyysissa olen vapaasti käyttänyt metodista avoimuutta ja analysoin aineistoa tulkiten siitä saamiani vastauksia. Teemoitin saamani haastatteluvastaukset poimien haastattelulomakkeesta ensin pääkohdat ja sen jälkeen nostin nuorten esille ottamia asioita liittyen osallisuuteen, kokemuksiin sekä esille nousseisiin asioihin. (Räsänen 2004, 94–95.)

Analysointivaiheessa kannattaa miettiä tarkoin, mitkä teemoista nostaa opinnäytetyössä esille. Kaikkea ei tarvitse analysoida ja varsinkin jos nuoret eivät vastanneet kuin muuttamalla sanalla, oli tärkeää miettiä olisiko siitä tutkimuksellista hyötyä. (Eskola & Vastamäki 2001, 35–36.) Tärkeintä lienee, että sain nostettua esille ne asiat, joista olisi eniten hyötyä työyhteisölle ja yhteistyökumppaneille. Mitä asioita nuoret tuovat esille koskien kotoutumistaan, osallisuuttaan ja perheryhmäkodin arkea eläessään? Kuinka he kokevat asumisen Pudasjärvellä ja mikä on auttanut kotoutumisessa?

2.4 Eettisyys

Hyviin tutkimustapoihin kuuluu eettisyys ja olikin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että tekemäni opinnäytetyö on laadukas myös eettisesti. Opinnäytetyön suunnitelmaan täytyi perehtyä huolella ja raportoida saamani tulokset luotettavasti.

Käyttäessäni teemahaastattelua tiedon hankkimiseen, oli ensiarvoisen tärkeää säilyttää luottamus haastateltavia kohtaan. Haastateltavien nimettömyys ja tieto siitä mihin tietoja käytetään ja miksi heitä haastatellaan, olivat haastateltaville erityisen tärkeitä. Maahanmuuttajanuoret suhtautuvat usein epäluuloisesti erilaisiin haastatteluihin, koska he eivät luota siihen mihin tietoja käytetään ja koska heitä on kuulusteltu turvapaikkaprosessin aikana useita kertoja. Nämä kokemukset voivat muistua mieleen erilaisissa tilanteissa ja niinpä minun oli huomioitava nämä seikat jo etukäteen. Kerroin ennakkoon nuorille opiskelustani ja siihen liittyvästä tehtävästä sekä tulevasta haastattelusta ja sen merkityksestä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125–131.)

Toisaalta pohdin myös sitä, onko eettisesti perusteltua, että kun haastattelen perheryhmäkodin nuoret ja käytän heiltä saamiani vastuksia työssäni, niin heidät kuitenkin mahdollisesti voidaan tunnistaa. Anneli Pohjola (2007, 18–21) korostaakin, että tutkijan tulee tehdä perusteltuja eettisiä valintoja, olla avoin haastateltaviaan kohtaan ja yhtenä vaihtoehtona on ottaa haastateltavat mukaan koko opinnäytetyön tekemiseen. Näin nuorista tulee tutkimussubjekteja. Voin käydä prosessinomaisesti nuorten kanssa opinnäytetyöni tekemisen aikana nousseita asioita läpi esimerkiksi viikkokokouksissa ja näin he oppivat huomaamaan, että heidän ajatuksiaan ja kehittämisideoitaan otetaan mahdollisuuksien mukaan perheryhmäkodin arkeen mukaan. Koin tärkeänä sen, että nuoret luottivat minuun ja he kokivat tärkeänä sen, että heiltä kysyttiin heidän mielipiteitään. Olin varannut

aikaa haastattelutilanteeseen hyvin. En kokenut ongelmallisena nuorten suomenkielen heikkoutta, vaan sain mielestäni tarkentavilla kysymyksillä vastaukset esittämiini kysymyksiin.

Opinnäytetyön tekstivaiheessa oli tärkeää tuoda esille laajempi näkökulma maahanmuuttajanuorten elämästä ja yleensäkin maahanmuuttajuudesta. Oli hyvä pohtia, minkälaisena tutkittavan ilmiön nostaa esille ja mitä ilmaisuja ja termejä käyttää. Kielellisillä valinnoilla on suuri merkitys ja minun täytyi tiedostaa niiden merkitys ja asenteellisuus. Katsonko asioita ongelmalähtöisesti vai haluanko löytää uusia ratkaisuja? Halusin saada opinnäytetyöni avulla lisää tietoa maahanmuuttajanuorten kokemuksista, toiveista ja kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Näistä tiedoista on hyötyä yhteiskunnallisesti, alueellisesti että paikallisesti. Kiinnitin eettisyyteen paljon huomiota, koskettihan tutkimus yksin maahan tulleita maahanmuuttajanuoria, haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä. Päädyin haastattelemaan nuoret ilman tulkkia, koska koin, että nuoret osaavat suomea suhteellisen hyvin ja voin esittää heille tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa. Tulkkkaus olisi tullut järjestää puhelintulkkauksena, koska paikan päälle kutsuttava tulkki olisi aiheuttanut huomattavia kustannuksia ja koin myös, että puhelintulkkaus olisi kenties vienyt nuorten huomion itse haastatteluhetkestä. (Pohjola 2007, 22–28.)

Ennen haastatteluja pyysin haastatteluluvat sekä nuorilta, että heidän edustajiltaan. Maahanmuuttoviraston ohjeistuksessa todetaan, että haastateltaessa alaikäisiä on otettava huomioon heidän alaikäisyytensä ja kysyttävä lupa heidän edustajiltaan. Ohjeistuksessa vedotaan myös Journalistin ohjeisiin. Journalistin ohjeissa todetaan, että haastateltaessa alaikäistä on noudatettava erityistä varovaisuutta. (Maahanmuuttovirasto 2013, asiakkaiden haastattelu ja kuvaus, hakupäivä 16.3.2013 & journalistin ohjeet 2011, hakupäivä 16.3.2013).

Oman haasteensa haastatteluihin toi minun roolini perheryhmäkodin johtajana. En pitänyt sitä kuitenkaan ongelmallisena, sillä koin, että minulla ja nuorilla on hyvä keskusteluyhteys ja he luottavat minuun. Haastateltavia oli vain neljä ja päädyin sen vuoksi siihen, että en esitä haastateltavista tarkkoja tietoja, vaan tuon esille vain nuorten määrän ja ikäkauman. Tämän päätöksen tein suojatakseni nuorten tunnistettavuutta.

3 TEOREETTINEN VIIITEKEHYS

3.1 Kotoutuminen

Maahanmuuttopolitiikassa voidaan erottaa neljä eri päävaihtoehtoa; integraatiopolitiikka, assimilaatiopolitiikka, multikulturalistinen politiikka sekä segregatiopolitiikka. Integraatiopolitiikalla tarkoitetaan kaksisuuntaista prosessia, jossa valtaväestö sekä maahanmuuttajat sopeutuvat toisiinsa. Assimilaatiolla voidaan tarkoittaa yksisuuntaista sopeutumisprosessia, jossa maahanmuuttajan täytyy luopua omasta kielestään, kulttuuristaan ja ominaisuuksistaan ja hänen odotetaan muuttuvan samanlaiseksi kuin valtaväestö. Multikulturalismilla tarkoitetaan puolestaan kehitystä, jossa maahanmuuttajista tulee vähintään monen sukupolven ajaksi valtaväestöstä erottuvia kulttuurisia tai etnisiä yhteisöjä jotka ylläpitävät omia kulttuurisia luonteenpiirteitään. Segregatiolla taas tarkoitetaan maahanmuuttajayhteisöjen ja valtaväestön täydellistä eriytymistä toisistaan. (Saukkonen 2007, 208.)

Maahanmuuttajien sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan on kulttuurisokki, jonka läpikäyminen saattaa kestää pitkään. Aluksi koetaan kaikki uutena ja jännittävänä positiivisessa mielessä ja halutaan sopeutua valtakulttuuriin. Tätä voidaan kutsua konformisuusvaiheeksi. Seuraavaa vaihetta kutsutaan sulautumisvaiheeksi, jossa maahanmuuttaja huomaa, ettei sopeutuminen olekaan niin helppoa ja valtaväestö osoittaa ehkä epäystävällisyyttä. Tämän seurauksena yksilön itsetunto heikkenee ja pinnalle nousee pettymys ja torjutut tunteet sekä kokemukset. Maahanmuuttaja kokee ristiriitaisia tunteita ja hän alkaa huomata oman kulttuurin hyviä puolia ja löytää valtakulttuurista epäkohtia ja huonoja puolia. Tämän jälkeen on vuorossa yleensä uppoutumis- tai vastustusvaihe, jossa oma kulttuuri korostuu. Tunteet vaihtelevat ja koetaan ylpeyttä omaa kulttuuria kohtaan. Toisaalta koetaan syyllisyyttä siitä, että omaiset ja omat ryhmäläiset ovat joutuneet jäämään vaikeisiin olosuhteisiin. Vastustusvaiheeseen voi sisältyä paljon vihaa ja se vaikeuttaa yhteiskuntaan sopeutumista. Itsetutkiskelu olisi tärkeää, vain sitä kautta maahanmuuttaja voi löytää tasapainon ja saavuttaa integraatiovaiheen. Tällöin oma ja uusi kulttuuri ovat tasapainossa ja yksilö voi hyödyntää molempia kulttuureita ja arvostaa molempien tuomaa elämäkokemusta. (Talib & Lipponen 2008, 73–75.) Rätty (2002, 108) toteaa, että maahanmuuttaja elää tavallaan kolmessa eri maailmassa. Hänellä on toisaalta yhteys kotimaahansa ja toisaalta hän elää Suomessa maahanmuuttajavähemmistössä ja kolmantena

maahanmuuttaja elää keskellä suomalaista yhteiskuntaa. Jokainen yksilö yrittää selviytyä näiden roolien keskellä ja luoda omaa elämäänsä uudessa maassa.

Uuteen ympäristöön sopeutuminen on prosessi joka etenee vaiheittain ja yksilöllisesti. Voidaan puhua pakolaiskriisistä kulttuurisokin tilalta. On suotavaa, että sekä maahanmuuttotyötä tekevät että itse pakolaiset tunnistavat nämä kriisin vaiheet ja näin välttävät monilta konflikteilta ja ymmärretään prosessin tuomat vaiheet kotoutumisessa. Pakolaisen lähtötilanne vaikuttaa sopeutumiseen ja vaikeinta sopeutuminen on, kun on joutunut lähtemään kotimaastaan pakon sanelemana eikä ole pystynyt valmistautumaan muuttoon uuteen maahan ja kulttuuriin. Sopeutumista helpottaa, jos oman lähtömaan kulttuuri on samankaltaista kuin uuden kotimaan, mutta varsinkin pakolaisena Suomeen tulleet tulevat hyvin eri kulttuuritaustoista kuin mikä meillä Suomessa vallitsee. Kotoutuminen helpottuu, jos yksilö kokee olevansa tervetullut ja kokee saavansa tukea perheeltään ja lähiympäristöltään. Murrosiässä olevalla nuorella kotoutuminen voi olla hankalaa, sillä hän joutuu kamppailemaan oman identiteetin kasvun kanssa ja sopeutumaan uusiin asioihin. Alakäisenä yksin tulleille nuorille, joilla ei ole esimerkiksi koulutaustaa ja jotka ovat joutuneet erilleen perheestään, sopeutuminen voi olla hyvinkin vaativaa. Sopeutumisprosessi vaatii aikaa ja on yksilöllistä. Osa sopeutuu hyvin nopeasti, mutta osalla se voi viedä koko eliniän. (Räty 2002, 120–121.)

Nuorella on usein pelkoja liittyen joko ihmissuhteisiin tai perheen taloudelliseen tilanteeseen. Pelkoja voi olla myös siitä, että jollekin perheenjäsenelle tapahtuu jotain pahaa tai läheinen ihminen sairastuu. Maahanmuuttajanuorilla on samanlaisia pelkoja, perheet ovat vain kauempana tai nuori ei välttämättä tiedä, onko perhe enää elossa tai onko heille tapahtunut jotakin. Pelosta on hyvä keskustella ja käydä niitä hänen kanssaan läpi ja miettiä keinoja jotka auttavat nuorta hälventämään tai poistamaan pelkoja. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 25–26.) Maahanmuuttajanuorella on usein traumaattisia kokemuksia ja kidustaustaa. Vanhemmista eroon joutuminen sekä kokemukset sodasta vaikuttavat traumatisoivasti ja hän tarvitsee asioiden käsittelyyn apua ja tukea. Jokainen nuori reagoi eri tavalla traumaan ja voi olla, että nuorella on hankala puhua kokemuksistaan. Traumatisoituminen voi näyttäytyä hyvin monilla tavoin. Nuorella voi olla oppimisvaikeuksia, levottomuutta, käyttäytymisongelmia, ahdistuneisuutta ja ärtyneisyyttä. Univaikeudet ja erilaiset somaattiset säryt ovat yleisiä. Nuorten oireilut vaikuttavat jokapäiväiseen selviytymiseen ja koulussa ongelmat voivat näyttäytyä esimerkiksi oppimisvaikeuksina. Nuori tar-

vitsee mielenterveyspalveluita ja tukea aikuisilta jotka työskentelevät hänen kanssaan. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 51–54.)

Pakolaisten perheen yhdistämisestä on laadittu EU:n piirissä perheen yhdistämisdirektiivi. Samoin pakolaissopimuksen valmisteluun liittyvissä asiakirjoissa mainitaan suositus kunnioittaa perheen yhtenäisyyttä. UNHCR (Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö) on myös pitänyt vahvasti esillä erilleen joutuneiden perheiden yhdistämistä ja korostanut valtioiden velvollisuutta asian suhteen. Suomessa perheen yhdistämiseen on mahdollisuus, jos turvapaikanhakijalle on myönnetty kansainvälistä suojelua. Perheen yhdistämisen piiriin katsotaan kuuluvan ydinperheen jäsenet, puoliso ja alaikäiset lapset. Kun hakijana on alaikäinen lapsi, hänen perheeseen katsotaan kuuluvan vanhemmat ja alaikäiset sisarukset. Täysi-ikäistyessään alaikäisenä turvapaikkaa hakenut henkilö voi hakea perheen yhdistämistä alaikäisille sisaruksilleen, jos vanhemmat ovat kuolleet. (Juvonen 2012, 123–124.)

Aikaisemmin perheen yhdistämishakemuksen pystyi laittamaan vireille sekä Suomessa asuva oleskeluluvan saanut henkilö tai hänen ulkomailla asuva perheenjäsenensä. Vuonna 2012 lainmuutoksen myötä perheen yhdistämishakemuksen voi laittaa vireille vain hakija. Tämän lainmuutoksen myötä perheen yhdistämishakemukset vähenivät oleellisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos esimerkiksi alaikäisenä yksin tullut haluaisi saada perheensä Suomeen, niin perheen tulisi matkustaa oman maan tai jopa naapurimaan lähimpään Suomen ulkomaanedustustoon. Somaliasta joudutaan matkustamaan esimerkiksi Addis Abebaan tai Nairobiin, Irakista Ankarahan tai Teheraniin ja niin edelleen. (Juvonen 2012, 125–126.) Kati Turtiainen (2012, 35–39) toteaa, että perheiden yhdistämistä on tiukennettu niin, että käytännössä perheiden yhteen saattaminen on todella vaikeaa. Pakolaiset ovat tulleet maista, joissa perhekäsitys on erilainen kuin meillä Suomessa. Heidän ydinperheensä on laajempi kuin meillä. Perhe huolehtii laajasti oman sukunsa jäsenistä, isovanhemmista sisaruksiin ja heidän perheisiinsä ja vielä enemmänkin. Ulkomaalaislaissa puhutaan perhe-elämän jatkamisesta, mutta ajatus keskittyy siinä lähinnä suomalaiseen ydinperheajatteluun. Näin ollen perheen yhdistäminen on yleensä lähes mahdotonta.

”Perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja Suomessa asuva henkilö on. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, perheenjäsen on hänen huoltajansa. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity. Aviopuolisoksi rinnaste-

taan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Tällaisen rinnastuksen edellytyksenä on, että he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Asumisaikaa ei edellytetä, jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai jos on muu painava syy.” (Ulkomaalaislaki 301/2004, Turtiainen 2012).

Kuten Kati Turtiainenkin (2012, 43–53) kertoo sosiaalityössä sosiaalityöntekijöiden prosessoivan asiakkaidensa kanssa perheenyhdistämistä ja tukevan asiakkaiden odottamista. Ohjaajien työ perheryhmäkodissa on samankaltaista. Nuoret odottavat kauan vastausta siihen, saavatko perheensä yhdistettyä. Prosessi kestää yleensä noin vuoden tai enemmänkin. Osalla nuorista perhe on kadoksissa tai ainakin osa siitä. Epätietoisuus vaivaa, se vie usein yöunet ja keskittymiskyvyn. Nuori voi kokea syyllisyyttä siitä, että hän on turvassa ja muu perhe ei. Tällä hetkellä suurin osa alaikäisenä yksin tulleiden turvapaikanhakijoiden perheenyhdistämispäätöksistä on ollut negatiivisia ja ne eivät ole voineet olla vaikuttamatta nuorten kotoutumiseen ja elämiseen Suomessa. Reetta Helander ja Anna Mikkonen (2002, 12–104, hakupäivä 24.11.2012) toteavat tutkimuksessaan, että lapsia sotatilanteessa tutkineet ovat havainneet, että ero perheestä on traumaattisinta mitä lapsi voi kokea. Nuorille ero perheestä on todella vaikeaa ja he ikävöivät ja miettivät perhetään koko ajan. Joskus nuoren saavuttaa tieto perheenjäsenen kuolemasta tai katoamisesta ja heidän ajatusmaailman täyttää tuska epätietoisuudesta ja epätoivosta. Osa nuorista pysyy pitämään esimerkiksi puhelimitse yhteyttä perheeseensä tai osaan perheenjäsenistä ja saa näin tietoa kotimaan ja perheen tilanteesta.

Nuorelle on tärkeää, että hän pystyy ennakoimaan tulevat tapahtumat ja hän tietää niistä etukäteen. Kotoutumisessa ja sopeutumisessa uuteen ympäristöön on ohjaajien ymmärtämyksellä ja toiminnan ohjaamisella suuri merkitys. Nuori voi olla stressaantunut ja hänen alttius mielenterveysongelmiin voi kasvaa, jos hän ei tunne hallitsevansa uutta tilannettaan ja ennakoimaan pieniäkin arjen asioita. Nuori voi ottaa käyttöönsä puolustautumismekanismejä, jotka ovat tiedostamattomia ja ne voivat hämmentää häntä itseäänkin. Regressio, eli taantuminen on tavallinen reaktio silloin, kun ympäristön vaatimukset käyvät liian suuriksi. Nuori voi olla hyvin riippuvainen esimerkiksi ohjaajien avusta ja tuesta. Ohjaajille tämän ymmärtäminen on tärkeää, kuinka tasapainoilla riittävän tukemisen kanssa ja toisaalta antaa nuorelle vastuuta omasta toiminnastaan. Nuori voi myös kieltää kokemansa vaikeudet ja menetykset ja yrittää sopeutua uuteen tilanteeseen ylioptimistisesti. Hän voi kieltää tai suhtautua neutraalisti kokemuksiinsa traumaattisiin tapahtumiin. Kokemukset voivat olla niin raskaita kantaa, että hän ikään kuin sulkee ne itsestään ja mielestään pois. Usein näissä tilanteissa nuori oireilee psykosomaattisesti ja hän uskoo

esimerkiksi särkylääkkeiden vievän kaikki kivut pois. Nuori voi myös projisoida eli siirtää omat ongelmansa ympäristöstä johtuviksi. Hän voi suhtautua ympäristöön ja siellä oleviin ihmisiin negatiivisesti ja suhteettoman epäluuloisesti. Hän voi kohdistaa esimerkiksi vihaansa ohjaajiin, muihin työntekijöihin ja yhteiskuntaan. (Räty 2002, 120–123.)

Nuoret seuraavat kotimaansa tapahtumia tarkasti ja usein esimerkiksi uutisointi mediassa kotimaassa tapahtuneista pommituksista tai taisteluista herättää nuoressa suurta pelkoa ja ahdistusta. Nuori pohtii, onko perheellä hätä, ovatko he turvassa ja onko heillä enää ruokaa ja asuntoa ja niin edelleen. Ahdistusta lisää myös, jos nuori ei saa perheeseen tai ystäviin yhteyttä eikä pysty tarkistamaan tilannetta mitään kautta. Osa nuorista voi pitää yhteyttä omaisiinsa tai ystäviinsä puhelimitse, tietokoneen kautta tai kirjoittamalla kirjeitä, mutta on myös nuoria jotka eivät ole kuulleet perheestään vuosiin mitään. Yhteydenpito voi olla nuorelle kuluttavaa, perhe voi pyytää nuorta auttamaan rahallisesti ja nuori onkin vaikeassa tilanteessa tässä asiassa. Perhe ei välttämättä ymmärrä, ettei nuorella ole ylimääräisiä varoja. Toisaalta nuori ei ehkä pysty kertomaan, että hän ei voi auttaa. (Räty 2002, 110.)

Minna Laakkonen (2007,145–148) on tutkinut hoivan ja huolenpidon tarvetta ja toteaa, että sen tarve ei rajoitu vain varhaislapsuuteen vaan ihminen tarvitsee sitä läpi elämänsä. Huolenpito voidaan nähdä turvallisuutta ylläpitävänä päivittäisenä toimintana ja hoivan taasen voidaan ajatella perustuvan tiettyyn tarpeeseen, fyysiseen tai yllättävään henkiseen hätään. Aikuisen tulee auttaa hoivan tarpeessa olevaa läsnäolollaan, hoitamalla fyysisesti tai huomioimalla yksilöllisesti ja ottamalla siipiensä suojaan. Näin nuori kokee olevansa turvassa eikä hänellä ole hätää. Huolenpidolla voidaan huomioida perheryhmäkodissa kaikki nuoret, turvataan arjen rutiinit ja päivittäiset toiminnot ohjaajien ohjauksella.

Nuoren on yleensä vaikea ilmaista tunteitaan ja tarpeitaan ja aikuinen tulee eri tavalla tärkeäksi kuin pienelle lapselle. Nuori kamppailee samanaikaisesti irtaantumisella aikuisesta, mutta samalla hän haluaa aikuisen huomioivan hänet ja tarvitsee ympärilleen rajoja asettavia, rakastavia ja hänestä välittäviä aikuisia. (Laakkonen 2007, 149–151.) Nuoruuden tavoitteena on itsenäistyminen ja maahanmuuttajanuorten kohdalla se herättää usein paljon hämmennystä ja ihmetystä. Maahanmuuttajien kohdalla voi olla niin, ettei itsenäistyminen ole heidän kulttuurissaan päämäärä vaan perhe ja perheen kanssa yhdessä eläminen on luonnollinen osa heidän kulttuuriaan. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 51.)

Nuoruus on vaihe, jossa etsitään omaa identiteettiä ja maahanmuuttajanuorelle tämä vaihe voi olla erityisen vaikea, koska hän samanaikaisesti joutuu miettimään aikuiseksi kasvuun että etnistä identiteettiään. Nuoruusiässä maahan muuttaneet nuoret joutuvat miettimään identiteettiään erityisesti ja heillä identiteetin kehittyminen voi olla hankalaa. Omassa maassaan nuori on voinut olla hyvinkin arvostettu ja hän on löytänyt oman paikkansa, mutta uudessa ympäristössä hänen taitojaan ja osaamistaan ei ehkä arvosteta tai sillä ei ole niin suurta merkitystä. Tärkeää onkin, että nuorta arvostetaan myös uudessa ympäristössä ja hän voi kokea olevansa osallinen ja arvokas. Epäonnistumiset ja vaikeudet voivat pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen, sopeutumisvaikeuksiin ja mielenterveyden ongelmiin. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 52–53.)

Uuden kotoutumislain (1.9.2011) seitsemännessä pykälässä korostetaan perustiedon antamista maahanmuuttajille. Perustietopaketti sisältää tietoa hänen oikeuksista ja velvollisuuksista suomalaisessa työelämässä sekä yhteiskunnassa. Lain 32 pykälässä ohjeistetaan myös kuntien tai kuntayhtymien roolia kotouttamisohjelmien teossa. Kotouttamisohjelma tehdään kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi. (Laki kotoutumisen edistämisestä HE 1386/2010, hakupäivä 28.10.2011).

Kotoutuminen voidaan nähdä yksilön omana kehityksenä ja kotouttaminen taas viranomaisten järjestäminä mahdollisuuksina kotoutumisen apuna. Kotoutuminen on hyvin henkilökohtainen prosessi ja se ilmenee monilla eri tavoilla. Integroituminen yhteiskuntaan tapahtuu esimerkiksi poliittisesti, kulttuurillisesti, oikeudellisesti, taloudellisesti sekä sosiaalisesti. Integroitumisessa on kyse jäsenyyden saamisesta erilaisissa konteksteissa, kuten sosiaalisissa, poliittisissa ja kulttuurisissa. Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat saaneet oleskeluluvan eripituisiksi ajoiksi ja he eivät vielä ole saavuttaneet täyttä kansalaisuuden tuomaa statusta. (Saukkonen 2007, 209–215.) Maahanmuuttajat kohtaavat usein vaikeuksia, jotka liittyvät heidän asettautumisedellytyksiinsä, alkuperäänsä tai syrjintään. Maahanmuuttajien saaminen aktiivisiksi kansalaisiksi vaatii useiden eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Kansalaisyhteiskunta, viranomaiset ja yksityinen sektori voivat olla edesauttamassa kotoutumisprosessia. (Niessen & Huddleston 2010, 8-9, hakupäivä 28.10.2011). Kotoutumisessa on ensiarvoisen tärkeää se, millaiset mahdollisuudet yhteiskunta antaa saavuttaa. Koulutus, hyvinvointi ja työ ovat jokaiselle tärkeitä ja kotoutumisen kannalta näiden asioiden mahdollistaminen on keskiössä kun puhutaan maahanmuuttajanuorten kotoutumisesta. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 38–39.)

Maahanmuuttajanuorten kotoutumisessa voidaan nähdä kaksi vaihetta. Nuori pyrkii säilyttämään asioita, joita hän on jo oppinut, mutta toisaalta hänen tulisi oppia uusia asioita, joita uusi yhteiskunta häneltä vaatii. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 41.) Perheryhmäkodin nuoret ovat saaneet törmätä usein siihen, että vaikka heillä on jo oleskelulupa ja kuntapaikka, se ei vielä anna heille täyttä kansalaisuutta ja kaikkia samoja etuja kuin kantaväestölle. Esimerkiksi ilman passia ei voi avata pankkitiliä ja maksaa laskuja, eikä passinkaan tultua voi saada esimerkiksi verkkopankkitunnuksia, jos passissa lukee, että asiakkaan henkilöllisyyttä ei ole pystytty todistamaan. Nuoret ovat tulleet maista, joissa ei ole väestörekisteriä eikä minkäänlaista dokumentointia, niinpä heidän passeissaan on merkintä; henkilöllisyyttä ei ole voitu varmentaa. Tämän perusteella pankit eivät myönnä verkkopankkitunnuksia ja nuoret joutuvat maksamaan laskunsa pankin tiskillä ja se tulee vähävaraiselle kalliiksi.

Kuntalaisuuteen ja kansalaisuuteen liittyy myös yhteiskunnallisesti määritellyjä oikeuksia ja velvollisuuksia. Oikeuksien ja velvollisuuksien kautta määritellään kansalaisen asemaa ja statusta siitä, minkälaista on olla ”kansalainen”. Sosiaaliset oikeudet ovat jatkuvassa muutoksessa ja se vaatii myös ihmiseltä itseltään aktiivisuutta ja säädösten ymmärtämistä. Kansalaisuus voidaan määritellä muun muassa. niin, että se kuuluu jokaisen arkielämään. Palvelut ja palvelujärjestelmien asiakkuudet kuuluvat myös oikeuksiin ja vaikka kansalainen tarvitseekin esimerkiksi sosiaalialan palveluita, niin hänen statuksensa kansalaisena ei muutu. (Valokivi 2008, 68–69.) Pudasjärvellä on ollut muun muassa Nuoren turvapaikanhakijan polku-hankkeen (2009–2011) järjestämiä tulkattuja infotilaisuuksia, joissa on kerrottu nuorille kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista sekä eri palveluista. Poliisin luennolla nuoret saivat paljon tietoa oikeuksistaan, mutta myös velvollisuuksistaan ja he kokivat infotilaisuuden erittäin tärkeäksi. Heidän maissaan poliisi ei toimi samalla tavalla kuin meidän yhteiskunnassa. (Alanko 2011, 35.)

Kansalaisuuden tuoma lisäarvo luo maahanmuuttajalle paremmat edellytykset olla osallisena yhteiskunnan eri toiminnoissa mukana. On tärkeää muistaa, että maahanmuuttajia ei tule nähdä pelkästään esimerkiksi tulevana työvoimana, vaan heillä on oikeus omiin ihmillisiin toiveisiin ja odotuksiin sekä tarpeisiin. Näihin voidaan katsoa kuuluvan muun muassa oikeus hyvinvointiin, tasa-arvoon ja ihmissuhteisiin. Alkuvaiheen kotoutumisessa tärkeää onkin se, miten maahanmuuttaja kokee hänet otetun vastaan ja kokeeko hän saaneensa tarpeeksi tukea uudessa yhteiskunnassa. Onnistuneen kotoutumisen tuloksena voidaan nähdä maahanmuuttajan omaksuneen aktiivisen roolin sekä tunteen siitä, että hän

voi vaikuttaa omalla toiminnallaan arkeen ja elinolosuhteisiinsa. (Alitolppa-Niitamo 2005, 37.)

Pekka Myrskylä (2011, 14, hakupäivä 26.2.2013) toteaa että syrjäytyneistä nuorista lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Tärkeimpänä syrjäytymisen ehkäisyssä nähdään olevan koulutuksen ja voidaankin sanoa, että syrjäytyminen on kotouttamiseen ja maahanmuuttoon liittyvä ongelma, joka vaatii pikaisia toimenpiteitä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011, hakupäivä 26.2.2013). Tämän perusteella voisin ajatella, että osa maahanmuuttajanuorista on ajautumassa marginaaliin yhteiskunnassamme.

Marginaali sanana tarkoittaa reuna-aluetta, mutta sillä voidaan viitata myös sosiaaliseen asemaan yhteiskunnassa. Marginaalissa oleva ei kuulu mihinkään ja hän on paikaton. Toisaalta tämä on epälooginen väite, koska ihminen on aina jossakin, mutta voi kokea olevansa sosiaalisesti paikaton. Ihminen voi kokea olevansa ulkona sosiaalisesti sekä sosiaalisesta että kulttuurisesta yhteydestä. Esimerkkinä voisi olla muun muassa maahanmuuttajat jotka eivät ole saavuttaneet täyttä kansalaisuutta. Koettu marginaalinen asema rakentuu valtasuhteista, joissa rajoja, tiloja ja merkityksiä määritetään. Nämä jättävät jälkensä minään ja siihen liittyvään tarinaan. Muukalaisuus on yksi marginalisaation muoto. Ominaista on kohtaamattomuus ja tämän maahanmuuttajat ovat tuoneet esille useissa tilanteissa. Puhumattomuus, kohtaamattomuus ja katseen väistäminen esineellistää ihmisen. Maahanmuuttaja voidaan kokea vieraaksi, johon suhtaudutaan niin kuin häntä ei olisi tai sitten häntä yritetään sopeuttaa uuteen yhteiskuntaan omien määrittelyjen kautta. Maahanmuuttajalle jää vaihtoehdoksi joko sopeutua yhteiskuntaan tai pudota siitä. Tämä vaatii kotouttamista ja toisten kulttuurien ymmärtämistä sekä uusien toimintamallien luomista. (Hyväri 2001, 73–75.)

Kuinka ihminen selviytyy ja voi löytää uusia toimintamahdollisuuksia vaikka kuuluisi niin kutsuttuun marginalisaatioon? 1980-luvulla tutkittiin sosiaalipolitiikassa syrjäytymisprosesseja ja sen mukaan syrjäytyminen on osattomuutta yhteiskunnassa vallalla olevista keskeisistä voimavaroista, kuten työstä, sosiaalisista suhteista, toimeentulosta ja poliittisesta vaikuttamisesta. Katsottiin, että syrjäytymiseen ajaudutaan eri prosessien myötä, esimerkiksi työttömyyden kohdatessa. Syrjäytymistutkimuksen ongelmana on kuitenkin se, ettei se tavoita ihmisten omaa kokemusmaailmaa, vaan se itse asettaa kriteerit syrjäytymiselle. Ihminen voi tehdä tietoisia valintoja muun muassa työn suhteen tai esimerkiksi maahanmuuttaja voi kokea itsensä omassa yhteisössään osalliseksi, mutta

yhteiskunnassa osattomaksi. Syrjäytymistä ja marginaaliin joutumista ei voi suoraan tulkita puutteena, vaan se voi tuoda uusia ulottuvuuksia, esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin on enemmän aikaa ja niin edelleen. (Hyväri 2001, 71–72.)

Valtiolla on tärkeä rooli kotoutumisen edistämässä. Valtioneuvoston tehtävänä on päättää valtion kotouttamisohjelman tavoitteet neljäksi vuodeksi kerrallaan. Työ- ja elinkeinoministeriöllä, Aluehallintovirastolla ja muilla viranomaisilla on oma tärkeä roolinsa kotouttamisen edistämässä ja kehittämässä. Perheryhmäkodin toiminnassa on seurattava valtakunnallista maahanmuuton kehitystä ja tehdä yhteistyötä kaikkien tahojen kanssa. Ely-keskuksilla on tärkeä rooli kuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä, muun muassa perheryhmäkodin toiminta perustuu Pohjois-Suomen Ely-keskuksen kanssa tehtävään sopimukseen. Seuraavassa taulukossa (5) selvennän eri tahojen roolia kotouttamisessa.

Taulukko 5. Valtion kotoutumista edistävät toimet (Laki kotoutumisen edistämisestä, hallituksen esitys 1386/2010, hakupäivä 28.10.2011).

Laki	Tehtävä
34§ Valtion kotouttamisohjelma	Valtion kotouttamisohjelman laatiminen neljäksi vuodeksi kerrallaan. Sisäasiainministeriö vastaa ohjelman valmistelusta. Kotouttamisen kannalta keskeiset ministeriöt määrittelevät omaan hallintoalaansa liittyvät kehittämisen tavoitteet ja suunnittelevat talouden.
35§ Sisäasiainministeriön tehtävät, siirtyi Työ- ja elinkeinoministeriön tehtäviksi 1.1.2012. (Sisäasiainministeriö 2012.)	Kotouttamispolitiikan suunnittelu, kehittäminen ja ohjaus. Vastaa kotouttamispolitiikan ja hyvien etnisten suhteiden yhteensovittamisesta, arvioinnista ja seuraamisesta.
36§ Ministeriöiden välinen yhteistyöelin	Yhteistyöelin, joka toimii sisäasiainministeriön ja muiden ministeriöiden yhteistyön ja tiedonkulun edistämiseksi.
37§ Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävät	Alueellisen kotouttamisen kehittäminen, yhteistyö ja seuranta. Kuntien tukeminen ja neuvonta kotoutumisen edistämässä. Työ- ja elinkeinotoimistojen neuvonta, ohjaus ja tukeminen työllistämisen- ja kotouttamisasi- oissa. Kotoutumiskoulutusten suunnittelu, hankinta ja valvonta. Ilman huoltajaa tulleiden asuinyksiköiden ja perheryhmäkoti- en valvonta. Pakolaisten kuntiin osoittaminen ja kuntapaikat.
38 § Aluehallintoviraston tehtävät	Vastaa toimialaansa kuuluvien kotouttamisasioiden toimenpiteiden ja palvelujen suunnittelusta, valvonnasta ja ohjauksesta.

	Tekee yhteistyötä Ely-keskusten kanssa.
39§ Alueellinen maahanmuuttoasiain toimikunta	Ely-keskus voi asettaa alueellisen toimikunnan jonka tehtävänä on kehittää ja suunnitella kotouttamista sekä edistää yhdenvertaisuutta.
40§ Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävät	Vastaa kotoutumista ja työllistämistä edistävästä palveluista ja huolehtii, että niiden palvelut sopivat myös maahanmuuttajille.

Uusi kotoutumislaki astui voimaan 1.9.2011 ja sen tarkoituksena on vastata maahanmuutossa tapahtuneisiin muutoksiin. Kotoutumislakiin on sisällytetty muun muassa Osallise-
na Suomessa – kokeilu hanke (2011–2013), jonka tarkoituksena on kehittää uusia koulu-
tuskokonaisuuksia ja tukea maahanmuuttajien osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa.
Tavoitteena on myös turvata kotoutumiskoulutuksen saatavuus niille maahanmuuttajille,
jotka eivät pysty osallistumaan kokopäiväiseen työvoimapoliittiseen koulutukseen. Näitä
ovat esimerkiksi kotiäidit ja ne puolisona oleskeluluvan saaneet, jotka eivät heti ole ha-
keutumassa töihin. (Hallituksen kotouttamisohjelma 2012–2015, 15, hakupäivä
29.3.2013).

Kotouttamistyön tavoitteena on saada maahanmuuttajista aktiivisia kansalaisia; yksilöt
muodostavat kansalaisyhteiskunnan, johon kuuluu osallisuus toiminnan ja vaikuttamisen
kautta. Osallistuminen tuottaa osallisuuden ja siihen sisältyy yksilön oma motivaatio ja
tahto. Ihminen voi olla osaton yhteiskunnallisissa asioissa, sosiaalisissa suhteissa ja niin
edelleen, mutta koska osallisuus on tunne- ja kokemusperäinen asia niin hän pystyy saa-
vuttamaan osallisuuden esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kautta. Elämänpolitiikan alu-
eella on käyty sosiaalipoliittista keskustelua pohtien hyvän elämän merkitystä, selviyty-
mistä ja erilaisia vaihtoehtoja yksilölliseen elämäntapaan. Elämänpolitiikalla voidaan
tarkoittaa valintoja ja päätöksiä, joissa noudatetaan tiettyjä eettisiä periaatteita. Poliitiikka
voidaan ymmärtää myös laajemmin, se voi olla myös yhteiskunnallista vaikuttamista ar-
vojen ja asenteiden kautta ja sitä harjoitetaan yhteisöllisissä suhteissa. Kansalaisyhteis-
kunnasta tai yhteisöistä etsitään uuden elämänpolitiikan areenoita. Kuinka ihmiset koke-
vat kuuluvansa johonkin yhteisöön, onkin toinen juttu. Missä ihmiset saavat äänensä kuu-
luviin, onko yhteiskunnassa mahdollisuuksia ja tilaa ihmisten tarinoille ja kokemuksille?
(Hyväri 2001, 20–21.)

Kaipaamme toisen ihmisen läheisyyttä, keskustelua ja ajatusten vaihtoa, sekä välittämistä.
Näin näiden ilmentymien myötä aktiivisen kansalaisen toiminta ulottuu yksilö- yhteis-
kunta ja globaalitasolle. Yhteisöllisyys on muuttunut aikojen saatossa, yhteisöllisyys on

tänä päivänä yksilöllistä, symbolista. Ihmiset haluavat samaistua toisiin, syntyy uudenlaisia yhteisöjä. Vapaaehtoistoiminta on muuttunut esimerkiksi niin, että perinteinen talkooupu on vähentynyt ja hyvinvointiyhteiskunnan ajatellaan pitävän huolen kansalaisistaan. (Harju 2005, 67–75.)

Tämän päivän yhteisöllisyys näkyy muun muassa uskontojen pysyvyytenä, perheinstituution tärkeytenä, vaikkakin avioeroja tapahtuu paljon. Kansalaisyhteiskunta on aktivoitunut, järjestöelämä koetaan tärkeäksi. Internetin kautta yhteisöllisyyteen on tullut uusia ulottuvuuksia, on syntynyt uudenlaista kommunikaatiota ja vertaistoimintaa. Tämän päivän keskustelua ohjaa keskustelu valtion ja kuntien uusista toimintamuodoista ja rahoituksista, niiden rinnalle tarvitaan kansalaisyhteiskuntaa. Puhutaan myös sosiaalisesta pääomasta. (Hautamäki ym. 2005, 10–34.)

Järjestöt tuottavat lähes 20 % sosiaalipalveluista, sekä paljon sellaista tukea jota ei tilastoilla voi mitata. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan sisältyvät muun muassa vertais- ja vapaaehtoistoiminta, vaikuttaminen yhteiskunnallisesti, tuki, palvelujen tarjoaminen, asiantuntijuus, sekä edunvalvonta. Osallisuuden edistäminen ja täysivaltainen kansalaisuus on järjestötoiminnan tavoitteena. (Järjestöbarometri 2006, 13). Suomeen on syntynyt myös maahanmuuttajien omia järjestöjä, ne antavat vertaistukea, ohjaavat palveluihin sekä tuovat omia ajatuksiaan esille monissa eri tilaisuuksissa. Esimerkiksi Monika-naiset on järjestö, jonka tehtävänä on auttaa väkivaltaa kokeneita maahanmuuttajanaisia ja järjestö tuottaa muun muassa turvakotitoimintaa. (Monika-Naiset ry. 2012, moniarvoisen ja turvallisen arjen puolesta, hakupäivä 24.11.2012).

Maahanmuuttaja tarvitsee usein useamman vuoden tulkkausta ymmärtääkseen ja tullaan ymmärretyksi. Kotoutumisen perusedellytyksenä on, että kielellinen yhdenvertaisuus toteutuu. Kielellisestä yhdenvertaisuudesta on säädetty muun muassa yhdenvertaisuuslaissa (21/2004, 6 §), kielilaissa (423/2003, 10§ ja 18§) sekä hallintolaissa (434/2003, 26§). Mikäli asiakkaan ja viranomaisen välillä ei ole yhteistä kieltä, niin viranomaisen velvollisuus ja vastuu on huolehtia tulkkauksen järjestymisestä. Asiakkaalla ja työntekijällä on myös oikeus tulla ymmärretyksi ja tällöin vähennetään väärinymmärryksiä ja tulkkitsemisiä. On hyvä muistaa, että vaikkei asiakas tulkkia haluaisikaan, niin myös viranomaisella on oikeus saada tulkkaus varmistaakseen asioiden oikein ymmärtämisen ja palveluiden esilletuomisen vuoksi. Tulkkauksista aiheutuvat kustannukset korvaa valtio niin kauan kuin sitä tarvitaan esimerkiksi terveys- ja sosiaalipalveluissa, kotoutumispal-

veluihin liittyvissä asioissa sekä koulun ja kodin/päiväkodin välisessä yhteistyössä. Viranomainen tilaa tulkin ja hoitaa tulkkaukseen liittyvät järjestelyt. Asiakas ei voi tilata tulkkia. Lasta ei tule missään tilanteessa käyttää tulkkina, vaikka usein varsinkin vanhemmat haluaisivat näin tehdä. (Turtiainen 2013, 194–195.) Tulkkauksen käyttäminen asiakastilanteissa luo osallisuutta, tällöin asiakas voi kertoa omalla äidinkielellään ajatuksia ja tunteita ja kysyä asioita, jotka mietityttävät.

Tulkin ammatillinen työnkuva on vielä monelle epäselvä, mutta heidän tarpeellisuutensa maahanmuuttotyössä ja asiakkaiden sanansaattajana on tiedostettu. Usein asiakkaalla on vaikeuksia luottaa uusiin ihmisiin ja niinpä tulkin tehtävänä on tuoda esille oma puolueettomuutensa, vaitiolovelvollisuutensa sekä roolinsa tulkkauksessa. Tulkki kääntää kaiken kuulemansa, myös negatiiviset ilmaukset ja hänen tulee olla hyvin vahvasti läsnä tulkkauksessa. Tulkin tulee olla tulkatessaan neutraali. Hän ei voi tuoda omia mielipiteitään esille tulkkauksessa, mutta hänellä tulee olla mahdollisuus käydä tulkkauksen läpi tulkkauksen jälkeen esimerkiksi viranomaisen kanssa. Toisinaan tulkkauksessa on hyvin kuormittavia ja on hyvä käydä ne tulkkauksen jälkeen läpi. (Schubert 2007, 165.)

Moni viranomainen kokee puhelintulkkauksen hankalaksi, mutta se on usein ainoa vaihtoehto tulkkauksen järjestymiselle. Puhelintulkkauksella voi herättää maahanmuuttajassa epä-tietoisuutta ja hämmennystä ja tällöin on tärkeää kertoa asiakkaalle tilanne ja tulkin rooli. (Schubert 2007, 167.)

3.2 Aikaisemmat opinnäytetyöt, gradut ja raportit

Maahanmuuttajanuorista ja heidän kotoutumisestaan on tehty jo useita opinnäytetöitä, tutkimuksia, graduja ja niin edelleen, mutta kovin montaa perheryhmäkotiin liittyvää tutkimusta en löytänyt. Löysin muutamia maahanmuuttajanuorten tuettuun asumiseen liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Yksin tulleista alaikäisistä on kuitenkin suhteellisen vähän tutkimusmateriaalia, mutta uskon niiden määrän lisääntyvän lähitulevaisuudessa. (taulukko 6.)

Taulukko 6. Maahanmuuttajanuoriin liittyviä tutkimuksia, opinnäytetöitä ja raportteja

Tutkija ja tutkittava	Tutkimuskohde	Tiedonkeruumenetelmä Metodi	Keskeiset tulokset
<u>Helander, Riitta & Mikkonen, Anna (2002)</u> Väestöliiton selvitystyö. Alaikäisenä ilman huoltajaa olevat turvapaikanhakijat (N 31)	Alaikäisten lasten osuus pakolaisuuden maailmanlaajuisessa tilanteessa, alaikäisten lasten kokemukset yksin vieraassa maassa	Teoriatieto Etnografinen osallistuva havainnointi Teemahaastattelu.	Nuoret ovat yleensä ilman perhettä ja tämä vaikuttaa heidän kotoutumiseensa, heillä on ikävä ja huoli perheestä Nuoret asuvat ryhmäkodeissa ja a-luvan saatuaan perheryhmäkodeissa ja tuetussa asumisessa. Nuoret oireilevat eri tavoin traumaattisten kokemustensa vuoksi. Odottaminen korostuu, prosessit kestävät kauan, esimerkiksi turvapaikanhaku.
<u>Haataja, Auri & Tampio, Sanna 2012.</u> Diakonia-ammattikorkeakoulu, Oulu. Opinnäytetyö. Tukiasumisyksikön nuoret. (N 4)	Pudasjärven tukiasumisyksikön maahanmuuttajanuoret. Kotoutumisen kuvaus Pudasjärveläisittäin.	Laadullinen tutkimus. Teemahaastattelut, yksilö- ja ryhmähaastattelut.	Nuorten kotoutumiskokemukset olivat monipuoliset. Pudasjärven kaupungin pienuus nähtiin sekä positiivisena että negatiivisena. Yksilöllinen ohjaus ja integroiva kotouttaminen nousivat keskiöön. Kotoutumista hidasti leimaava asennoituminen. Seurakunnan merkitys jäänyt maahanmuuttajille jotka ovat eri uskonnoista vähäiseksi.
<u>Piiva, Sanna 2011.</u> Kemi-Tornion AMK Kemi. YAMK:n opinnäytetyö. Aineisto kerätty nuorilta, viranomaisilta ja edustajilta.	Rovaniemen kaupungin kotouttamispalvelut alaikäisenä yksin tulleiden oleskeluluvan saaneiden osalta.	Laadullinen tutkimus. Teemahaastattelut ja sähköpostikyselyt.	Alkuvaiheen kotouttamispalvelut sisältävät Suomen kielen opiskelua, maahanmuuttotoimiston sosiaaliohjaajan kotikäyntejä sekä edustajan kanssa virallisten asioiden hoitoa. Nuoret kokevat yksinäisyyttä ja he kokevat epävarmuutta tulevaisuudestaan. Nuoret tarvitsevat tukea itsenäistymiseen.
<u>Parviainen, Tiina & Saharinen, Jaana 2010.</u> Pohjois-Karjalan AMK.	Maahanmuuttajanuorten kokemukset Lukkariilan ryhmä- ja perheryhmäkodis-	Laadullinen tutkimus. Puoli-strukturoitu haastattelu, narratiivinen näkökulma.	Ystäväperheet ja harrastukset helpottavat kotiutumista. Nuoret kokivat varsinaisen kotiutumisen alkaneen vasta Lukkariilasta pois muuton jälkeen.

Sosiaalialan opinnäytetyö. (N 4)	ta. Tutkimuskohteenä jo aikuistuneet nuoret, jotka ovat asuneet 2000-luvun vaihteessa Lukkarilassa.		Sosiaaliset suhteet ja omaohjaaja ovat tärkeitä nuoren elämässä.
<u>Nykänen, Pirjo 2010.</u> Sosiaalialan Yamk:n opinnäytetyö. Metropolia AMK. Helsinki. (N 7)	Yksin tulleiden nuorten tuetun asumisen ohjaus ja haasteet.	Laadullinen tutkimus. Teemahaastattelu. Analyysi aineistolähtöinen, käytetty haastattelua.	Ohjauksessa haasteita tuovat muun muassa nuorten mielen-terveyden tukeminen, ohjaajien psyykkinen kuormittuminen ja suomalaisen palvelujärjestelmään perehdyttäminen. Ohjaajien tulisi käyttää selkokieltä ja reflektoida omaa oppimistaan osana työssä kehittymistä.
<u>Niiles, Henna 2011.</u> Sosiaalialan opinnäytetyö. Laurea-AMK. (N 19)	Osallisuuden jäsentymisen maahanmuuttajien kotoutumiskoke- muksista kertovissa mielipidekirjoituksissa.	Laadullinen tutkimus. Sisäl- lönanalyysi..	Kotoutumiseen vaikuttavat yhteiskunnalliset ja sosiaaliset osallistumisen mahdollisuudet ja suhteet valtaviestöön sekä suomen kielen oppiminen. Negatiivinen asenneilmasto ja syrjivät kokemukset vaikuttavat tunteeseen osallisuudesta sekä kotoutumisprosessiin. Osallistumista vahvistavia tekijöitä olivat muun muassa sosiaalinen tuki ja tunne yhteisöön kuulumisesta.
<u>Mikkonen, Anna 2001.</u> Pro gradu tutkielma. Helsingin yli- opisto. (N 16)	Ilman huoltajaa Suomeen tulleiden pakolaisnuorten sosiaaliset verkostot, arki ja asuminen.	Laadullinen tutkimus. Etno- grafia. Osallistuva havain- nointi ja teemahaastattelut.	Nuoret kaipaavat perheitään ja perheiden pääsy Suomeen on hyvin epävarmaa. Nuoria vaivaa koti-ikävä, mutta he katsovat tulevaisuuteen ja haluavat käydä koulua. Osa nuorista asuu perheryhmäko- deissa ja he kokevat saaneensa ohjaajilta apua muun muassa koulun käyntiin, harrastuksiin ja niin edelleen. Perheryhmä- kotien säännöt tuottivat vaike- uksia ja nuoret olisivat halun- neet asua kaupungeissa. Usein ohjaajat ovat nuorelle tär- keimpiä ihmisiä ja osa ohjaa- jista muodostuu läheisemmäk- si kuin toiset. Edustajasta on apua erilaisten asioiden hoi- dossa.
<u>Lepola, Outi 2012.</u> Selvitys ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten edus- tajajärjestelmästä. Lastensuoje- lun keskusliitto. (N 95)	Ei omainen eikä viranomainen. Edustajien rooli ilman huoltajaa tulleen lapsen prosessissa.	Haastateltu edustajia, nuoria, sosiaalityöntekijöitä sekä lakimiehiä. Lisäksi on haas- tateltu poliiseja, Maahan- muuttoviraston turvapaikka- puhuttelijoita sekä muita viranomaisia.	Edustajien koulutusta tulisi lisätä ja ne olisi hyvä järjestää alueellisesti. Edustajan tehtä- viä tulisi selkeyttää ja edusta- jien toimintaa tulisi koordi- noida ja järjestää heille työn- ohjausta. Edustajan tulisi olla maantieteellisesti lasta lähellä.
<u>Sipola, Mira 2012.</u> Yksin Suomeen tulleen	Yksin Suomeen tulleet alaikäiset.	Etnografinen tutkimus. Teemahaastattelut ja päivä- kirjamuistiinpanot. Sisällön-	Jokaisessa turvapaikkaproses- sin vaiheessa on tilanteita, jolloin lapsen mielipiteenil-

alikäisen turvapaikanhakijan osallisuuden kokemukset turvapaikkaprosessissa ja kotimaasta lähtöön liittyvissä tilanteissa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.		analyysi ja teema-analyysi.	maiseminen ei toteudu. Hyvin toimiva luottamuksellinen suhde aikuisen ja lapsen välillä synnyttää osallisuuden tunteen. Toisaalta taas vaikeat, traumaattiset kokemukset vaikuttavat lapseen niin, ettei hän kykene ottamaan vastaan tietoa joka on olennaista hänen turvapaikkaprosessissaan.
<u>Manninen, Mari 2012</u> . Pro gradu. Helsingin yliopisto. Odottamista välitilassa. (N 17)	Lapsen oikeudet turvapaikkaprosessin aikana Suomessa ja Kanadassa. Lapsen saamien palveluiden ja lapsen edun tarkastelu sekä Suomessa että Kanadassa.	Teoriatieto sekä tutkijan ”hiljainen tieto”. Poikkikulttuurinen tutkimusote.	Lapsen edun toteutumisessa on eroja Suomen ja Kanadan välillä. Lapsen oikeudet voivat toteutua tai olla toteutumatta. Maiden väliset palveluiden tarjoamiset vaihtelevat ja molemmista löytyy sekä hyviä, että huonoja puolia.

Yhteenvedona taulukosta voisinkin todeta, että alikäisenä yksin tulleet lapset ja nuoret tarvitsevat kotoutumisprosessissaan aikuisten vahvaa läsnäoloa sekä tukea että erilaisia palveluita. Traumaattiset kokemukset vaikuttavat nuoren arkeen, koulunkäyntiin ja sopeutumiseen uudessa maassa. Edustajan rooli on tärkeä sekä turvapaikanhaku- että kotoutumisprosessissa.

Reetta Helanderin ja Anna Mikkosen (2002, 53- 104, hakupäivä 24.11.2012) tekemässä selvityksessä ”Ikävä ilman äitiä” todetaan, että perheryhmäkodit ovat lasten ja nuorten koti jossa pyritään luomaan perusturvallisuus päivärytmin ja osallistumisen avulla esimerkiksi harrastuksiin. Nuoria opetetaan ja kannustetaan askel askeleelta ottamaan vastuuta itsestään ja näin he oppivat tulevaisuutta varten monia käytännön asioita. Selvityksestä käy ilmi, että perheryhmäkodit ovat ympäri Suomea ja osa sijaitsee pienillä paikkakunnilla. Syrjäisellä sijainnilla nähdään olevan sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia. Nuorten sukulaiset ja ystävät ovat yleensä suurilla paikkakunnilla, mutta pienillä paikkakunnilla etuna voidaan nähdä niiden rauhallisuus ja turvallisuus. Selvityksessä Helander ja Mikkonen haastattelivat nuoria ja heidän mukaansa nuoret kokivat perheryhmäkodissa asumisen kuin olisivat omassa kodissaan. Ohjaajat ja muu henkilökunta olivat tulleet läheisiksi. Pois muuttaneet nuoret kaipasivat perheryhmäkotia ja siellä ollut huolenpitoa ja välittämistä. Vaikeinta nuorille oli huoli ja ikävä perheestä. Selvityksestä kävi myös ilmi, että erilaiset traumaattiset kokemukset vaikuttavat nuorten kasvuun ja kehitykseen sekä kotoutumiseen. Anna Mikkonen (2001,2, hakupäivä 26.2.2013) on teh-

nyt tutkimuksen, jossa hän tutkii ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kokemuksia arjesta, asumisesta ja sosiaalisista verkostoista. Tutkimus osoittaa, että nuorten sosiaaliset verkostot ovat vaillinaiset, heidän perheensä ovat jääneet kotimaahan, jopa kadonneet tai kuolleet ja nuoret ovat yksin uudessa kulttuurissa. Nuorilla on usein traumaattisia kokemuksia ja he tarvitsevat tukea ja apua aikuisilta. Yleensä lähimmiksi aikuisiksi tulevat perheryhmäkotien/ryhmäkotien ohjaajat.

Auri Haataja ja Sanna Tampio (2012, 37–4, hakupäivä 16.3.2013) ovat puolestaan selvittäneet Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään Pudasjärven tukiasumisyksikön nuorten kokemuksia kotoutumisesta Pudasjärvelle. He olivat kartoittaneet myös, kuinka seurakunta on ollut mukana maahanmuuttotyössä Pudasjärvellä? Haastateltujen nuorten kokemukset olivat sekä positiivisia että negatiivisia. Pudasjärvi koettiin mukavaksi paikaksi asua koska ihmiset ovat ystävällisiä sekä mukavia. Negatiiviseksi Pudasjärvi koettiin siinä mielessä, että paikkakunta on pieni eikä siellä ole kovin hyviä mahdollisuuksia harjoittaa omaa uskontoaan ja kulttuuriaan. Nuoret saivat mielestään apua ja tukea eniten ohjaajilta ja he kokivat, että heitä oli kannustettu erityisesti koulunkäyntiin. Seurakunnan nuoret kokivat jääneen heille vieraaksi eivätkä he haluaisi turvautua seurakunnan antamiin palveluihin tai muuhun toimintaan.

Outi Lepola (2012, hakupäivä 26.2.2013) toteaa selvityksessään edustajien tehtävästä, että kun nuoret saavat nykyään paljon kielteisiä perheenyhdistämispäätöksiä, niin edustajien tehtävät voivat muodostua pitkäaikaisiksi. Lepola nostaakin esille ajatuksen siitä, että tarvitsisivatko nuoret kenties huoltajaa vai riittääkö pelkkä edustajuus? Selvityksessä tulee esille myös se, että koska lapset ja nuoret asuvat yhä pidempiä aikoja perheryhmäkohteissa, niin on syytä miettiä, vastaavatko perheryhmäkodit sijaishuollon yleistä tasoa. Lapset ja nuoret tulevat tarvitsemaan yhä pidempiaikaista tukea ja tähän on varauduttava muun muassa lisäämällä lastensuojelun resursseja.

Sanna Piuva on tehnyt vuonna 2011 ajankohtaisen ja tärkeän opinnäytetyön oleskeluluvan saaneista alaikäisenä yksin tulleista nuorista. Piuva toteaa opinnäytetyössään, että oleskeluluvan saaneiden nuorten siirtyessä kuntaan asumaan kannattaa ehdottomasti kiinnittää huomiota nuoren tuen tarpeeseen, kehittää arjen tukemista niin, että itsenäistyvä nuori kokee olonsa turvalliseksi ja saa tarvittaessa apua arjen askareisiin. Piuva nostaa esille tärkeän seikan kotouttamistyössä; kotoutumislaki sisältää maahanmuuttajanuorten jälkihuollon, mutta käytännössä se on kaatunut siihen, että maksajaa tälle toiminnolle ei

ole tarkoin määritelty ja näin nuoret ovat jäämässä ilman tätä tärkeää palvelua. Jälkihuolto antaisi mahdollisuuden tukea ja ohjata maahanmuuttajanuorta asumisessa ja erilaisissa arjen toiminnoissa sekä tukisi hänen koulunkäyntiään ja sosiaalisten verkostojen syntyä. (Piuva 2011, 77–81, hakupäivä 26.2.2013). Pirjo Nykänen (2010, hakupäivä 26.2.2013) on myös tehnyt opinnäytetyönsä liittyen nuorten itsenäistymisen ja tuetun asumisen ohjaukseen. Hän tuo esille ohjauksen haasteita ja keinoja joidenka avulla haasteista voisi selvitä. Esimerkkinä hän ottaa selkokielen käytön ja erilaisten menetelmien käytön tukiessa nuoren mielenterveysongelmia ja hän tuo esille myös resurssien tarpeen lisäämisen nuorten tukemiseen ja työllistämiseen.

Tiina Parviaisen ja Jaana Saharisen (2010) opinnäytetyö ”Meikä on ollu täällä”! kertoo maahanmuuttajanuorten kokemuksista perheryhmäkodissa asumisesta. Mielenkiintoista tässä opinnäytetyössä oli se, että Parviainen ja Saharinen olivat haastatelleet nuoria, jotka olivat asuneet perheryhmäkodissa noin kymmenen vuotta sitten ja saaneet näin perspektiiviä siihen, mitä nuorille on jäänyt mieleen perheryhmäkotiajasta. Nuorten kokemukset esitettiin kertomuksina ja niistä välittyi selvästi se, että perheryhmäkodissa asumisen aikana suomen kielen oppiminen ja koulunkäynti olivat tärkeitä asioita. Kulttuurishokki oli ollut monelle suuri ja sopeutumiseen kului aikaa. Omaohjaajien merkitys korostui turvallisuuden ja arjen asioiden hoitajana. Osaa nuorista perheryhmäkodin säännöt olivat ärsyttäneet. Kun nämä nuoret muistelivat tarinassaan heille asetettuja sääntöjä, niin he ymmärsivät ohjaajien tarkoittaneen niillä vain heidän parastaan.

Hanna Niiles (2010, hakupäivä 26.2.2013) on puolestaan selvittänyt opinnäytetyössään maahanmuuttajien kokemuksia osallisuudesta. Hän oli kerännyt Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista kotoutumiskokemuksia ja nostanut sieltä esille sekä osallisuutta vahvistavia että heikentäviä asioita. Osallisuus ja vaikuttaminen eivät ole helppoja asioita uudessa maassa ja kulttuurissa, mutta vahvistamalla maahanmuuttajien sosiaalista ja yhteiskunnallista osallistumista, vahvistetaan samalla myös heidän osallisuuttaan ja mahdollistetaan vaikuttamisen kanavia. Mari Sipola (2012, hakupäivä 4.3.2013) on todennut omassa pro gradussaan, että turvapaikkavaiheessa olevan lapsen osallisuus ei pääse useinkaan toteutumaan, koska lasten vaikeat traumaattiset kokemukset vaikeuttavat lasten kykyä ottaa vastaan tietoa, joka on olennaista turvapaikkaprosessissa.

Mari Manninen (2012, hakupäivä 10.3.2013) on tutkinut omassa pro gradu-tutkielmassaan alaikäisenä yksin tulleiden turvapaikanhakijalasten edun ja oikeuksien

toteutumista sekä Suomessa että Kanadassa. Hän oli kartoittanut myös näille lapsille tarjottavia palveluita molemmissa tutkimusmaissa verraten niitä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta. Hän toi esille vahvasti myös oman ”hiljaisen tietonsa” ja se toi tutkimukseen käytännön kokemuksen ja vahvan ymmärryksen kohderyhmää ajatellen. Manninen löysi eroja muun muassa Suomen ja Kanadan asumisjärjestelyistä koskien alaikäisenä yksin tulleita lapsia. Suomessa turvapaikanhakijalapsi sijoittuu asumaan joko vastaanottokeskusten ryhmäkoteihin tai tukiasuntoihin riippuen lapsen iästä. Ryhmäkodeissa lapset asuvat 16 vuotiaaksi asti ja sen jälkeen he siirtyvät tukiasuntoihin. Suomessa ryhmäkodit eivät ole lastensuojelulaitoksia, vaikka ne toimintatavoiltaan ja periaatteiltaan voitaisiin niihin rinnastaa. Lapset voivat asua myös yksityismajoituksessa jos heillä on esimerkiksi sukulaisia Suomessa ja tämä vaihtoehto on katsottu lapsen edun mukaiseksi. Kanadassa on puolestaan erilaisia asumisjärjestelyjä ja siellä haasteena oli tutkimuksen mukaan se, että lapsen on täytynyt todistaa olevansa alaikäinen päästäkseen tiettyihin toimenpiteisiin ja palveluihin. Jos lapsi on pystynyt todistamaan olevansa alle 16 -vuotias, niin hän ohjautuu lastensuojelun asiakkaaksi. Tällöin yleisin asumismuoto ovat sijaisperheet tai lastensuojelulaitokset. Lapsen ollessa yli 16 -vuotias, hän ei enää pääse lastensuojelun asiakkaaksi vaan hänen täytyy joko selviytyä omatoimisesti tai hän voi halutessaan asua esimerkiksi aikuisten vastaanottokeskuksissa.

3.3 Osallisuus ja osallistaminen

Osallisuuden edellytyksenä on, että jokainen saa oman äänensä kuuluville ja pystyy vaikuttamaan yhteisönsä asioihin (Kiilakoski 2007, 8).

Lasten ja nuorten välittömän lähiympäristön muodostaa kunta. Kunnan eri toimipaikoissa lapset ja nuoret kasvavat ja viettävät aikaansa. Toimipaikkoja ovat esimerkiksi päiväkotit, koulu, nuorisotilat, kirjasto, liikuntahalli, leikkikentät, skeittiparkit ja niin edelleen. Näissä arkisissa tilanteissa ja kohtaamisissa muodostuu myös käsitys erilaisuudesta ja sen hyväksymisestä. (Kiilakoski 2007, 8-9.) Perustuslain kuudennessa pykälässä todetaan, että kaikkia lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti ja heidän on saatava vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ikätasonsa mukaisesti. (Perustuslaki 11.6.1999/731, hakupäivä 10.3.2013). Kuntalain 27. pykälässä taas tuodaan esille, että kuntalaisilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa kunnan päätöksentekoon (Kuntalaki 17.3.1995/365, hakupäivä 10.3.2013).

Nuorisolaki koskee alle 29-vuotiaita nuoria. Nuorisolain kahdeksannessa pykälässä korostetaan, että nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua alueellista ja paikallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskeviin asioihin ja niiden käsittelyyn. Osallisuus on siis nostettu hyvin tärkeäksi asiaksi tänä päivänä ja sen tulee kattaa kaikki toiminta. (Nuorisolaki 27.1.2006/72, hakupäivä 10.3.2013). Lainsäädännön avulla luodaan puitteet osallisuuteen, mutta se vaatii kunnilta ja yhteisöiltä nuorten avointa kohtaamista ja kuuntelemista. Osallisuus on nostettu myös esille Euroopan Unionissa (EU) sekä Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimuksessa. Osallisuutta voi olla monenlaista, sekä laajempaa yhteiskuntaan liittyvää osallisuutta että henkilökohtaista, arjen pieniin asioihin liittyvää. Osallisuuden vastakohtana on välinpitämättömyys, tunne siitä, etteivät oman toimintaympäristön asiat ja niihin vaikuttaminen kiinnosta eikä omilla mielipiteillä saa muutosta aikaiseksi. Toisena osallisuuden vastakohtana voidaan nähdä osattomuus. Osattomuuteen voidaan viitata esimerkiksi yksilön asemalla yhteiskunnassa. Sosiaalinen, taloudellinen tai kulttuurinen pääoma on puutteellista ja näin ollen yksilö ei pysty osallistumaan yhteiskunnan toimintoihin, vaikka niin haluaisikin. Osattomuus voi pahimmillaan näyttäytyä vieraantumisenä, jolloin yksilö on täysin kadottanut suhteen ympäristöönsä, yhteiskuntaansa ja itseensä. (Kiilakoski 2007, 9–12.)

Osallisuudessa olennaisinta on yksilön oma tunne. Nuoren tulisi saada kokea itsensä päteväksi ja arvokkaaksi omassa yhteisössään. Yhteisön tulee olla sellainen, jossa osallisuus on mahdollista. Omat näkemykset ja ajatukset voi tuoda esille pelkäämättä mitään ja olemaan oma itsensä. Yhteisön on oltava niin turvallinen, että se antaa mahdollisuuden erilaisuudelle ja erilaisille mielipiteille. Pelkkä mielipiteiden ilmaiseminen ei kuitenkaan riitä, yhteisön on oltava valmis antamaan mahdollisuus toimia ja jakaa valtaa. Osallisuus on siis vallan ja vastuun jakamista. Nuori kasvaa ja häntä kasvatetaan osallisuuteen, se ei ole itsestään selviö. (Kiilakoski 2007, 12–14.) Humanistisen ihmiskäsityksen mukaan jokaisella on ehdoton ihmisarvo ja suvaitsevaisuudella on tärkeä merkitys. Ihmisellä on tarve liittyä johonkin yhteisöön ja nuori kehittyikin yhteydessä toisiin ihmisiin. Hänen tulee saada palautetta ja vaikuttaa ympäristöönsä. (Jalovaara 2012, 11–12.)

Yhteisöllisyys syntyy yhdistävästä tekijästä ja se kehittyy itseisarvoksi jäsenilleen. Saman kokemuksen kokeneet kokevat yhteenkuuluvuutta ja ovat toisilleen yhteisvastuullisia. Yhteisyys on kuitenkin monimutkaisempaa kuin mitä sen voisi kuvitella olevan. Kaikki kokemuksethan ovat yksilöllisiä, ja niinpä osa voi kokea yhteisöllisyyttä hyvinkin vahvasti ja osa voi jäädä syrjään. (Hyväri 2001, 167–172.) Esimerkiksi osa nuoristamme ko-

kee päässeen hyvin mukaan eri toimintoihin, ja he ovat aktiivisia, mutta osa kokee, etteivät he ole saaneet muun muassa kavereita. Onko niin, että vallalla oleva yksin pärjääminen voi vahvistaa yhteiskunnallista asemaa, mutta se voi myös vieraannuttaa yhteisöllisestä toiminnasta. Yhteydettömyys ei kuitenkaan tarkoita aina sitä, että henkilö olisi yksin. Yhdessäkin voi olla yksin. Kysymys on henkilön omasta kokemuksesta ja tahdosta muuttaa omaa elämäänsä.

Kokemuksen politiikka rakentuu siis identiteettitarinasta ja identiteetti kehittyy dialogisesti. Oman itsensä kohtaaminen, tutkiminen ja ihmissuhteiden muuttaminen vaatii vuorovaikutusta ja identiteetin ja oman elämän ongelmien tarkastelua. Marginaalista purkautumiseen vaaditaan sinän ja minän välistä vuoropuhelua. Tänä päivänä on vallalla pärjääminen ja itsenäisesti selviytyminen. Työelämä, koulutus sekä yhteiskunnallinen status ovat nousseet arvoiksi ja voidaankin pohtia, aiheuttaako tämä kuitenkin yksinäisyyttä ja sen kokemusta. (Hyväri 2001, 235–236.)

Onko perheryhmäkoti tukemassa nuoren omaa osallisuutta ja miten nuori sen kokee? Perheryhmäkodin nuorille on tärkeää, että he kokisivat olevansa yhteisön jäseniä ja koututumisen avulla myös kuntalaisia ja sen myötä kansalaisia Suomessa vastuineen ja velvollisuuksineen. Osallisuuden kasvatus alkaa perheryhmäkodissa yhdessä arkea elämällä ja nuoren kehitysvaiheita myötäillen. Nuoren toivotaan kasvavan yhteisössä vastuulliseksi ja aloitteelliseksi nuoreksi, joka osaa ilmaista omia mielipiteitään ja tuoda niitä kuuluviin. Ohjaajien tehtävänä on opastaa nuorta löytämään oma identiteetti, rohkaista ja kannustaa nuorta tuomaan omia ajatuksia esille. Nuorille tulee antaa vastuuta perheryhmäkodin arjen sujuvuudesta ja yhteisten pelisääntöjen noudattamisesta. (Kiilakoski 2007, 17.) Toisten ihmisten tuki kannustaa kestämaan elämän kolhuja ja myönteisellä vuorovaikutuksella nuori kokee olevansa osallisena ympäröivään yhteisöönsä. Sosiaalisen pääoman kartuttaminen on tärkeää jo nuoruusiässä, sen merkitys kasvaa tämän päivän globaalistuvassa yhteiskunnassa. (Jalovaara 2012, 31.)

Usein nuori joutuu miettimään kahden erilaisen kulttuurin vaikutuksia muun muassa itsenäistymisvaiheessa. Nuori joutuu pohtimaan ja valitsemaan erilaisia rooleja oman ja valtakulttuurin keskellä. Vaikka perheet eivät olekaan Suomessa, nuoret miettivät omaa kulttuuriaan ja haluavat ehkä täyttää perheen ja vanhempien toiveet muun muassa koulutuksen tai perheen perustamisen suhteen. Toisinaan nuori joutuu valitsemaan, onko ensisijalla perheen perustaminen vai esimerkiksi koulun käyminen. Nuoret tarvitsevat näihin

haasteisiin tukea ja mallia siitä, kuinka asioita voidaan ratkaista ristiriitaisista näkökulmista huolimatta. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 50–51.)

Osallisuus haastaa siis meidät kaikki. On mietittävä ja kehitettävä omia työskentelytapoja. On tiedostettava lasten ja nuorten kuuleminen heitä koskevissa asioissa. Osallisuus on vuoropuhelua ja tiedon antamista sekä saamista. Kukaan ei voi toimia yksin ja olettaa, että entiset työssä opitut mallit pätsisivät vielä tänään ja huomennakin.

Ihmisen identiteetti rakentuu osallisuuden tunteesta ja kokemuksesta ja sen kautta opitaan elämään ja olemaan yhdessä. Osallistuminen oman perheen, ystävien, elinympäristön ja suvun kanssa on erittäin tärkeää identiteetin kasvun kannalta. (Oranen 2007, 3, hakupäivä 26.12.2012). Maahanmuuttajanuorella on jäänyt kaikki entinen taakseen ja hänen on ryhdyttävä rakentamaan uudelleen omaa identiteettiään ja osallisuutta uusiin yhteisöihin. Onkin tärkeää pohtia, kuinka uusi asuinkunta ja siellä olevat ihmiset ja palvelut voivat omalta osaltaan tukea osallisuutta ja kotoutumista.

Yhteiskuntamme rakentuu periaatteeseen tarjota hyvän kasvun edellytykset lapsille ja nuorille. Kunnan järjestämällä palveluilla on suuri merkitys lasten ja nuorten hyvään ja osallistavaan elämään. Päivähoito, koulu, vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet, terveydenhuolto- ynnä muut palvelut ovat tukemassa nuorten kasvua ja ennaltaehkäisemässä syrjäytymistä. Lapsen hyvää on tarkasteltu monilla eri tieteenaloilla, mutta jokaisella alalla on tietyt perusedellytykset, jotka jokaisen lapsen tulisi saada. Näitä ovat muun muassa riittävä uni, terveellinen ruoka ja turvallinen kasvu ympäristö. Lapsi ja nuori tarvitsee myös mahdollisuuden pitkäjänteisiin ihmissuhteisiin ja vuorovaikutuksen aikuisten kanssa. Lapsen ja nuoren tulee saada kasvaa virikkeellisessä ympäristössä, jossa hän voi rauhassa kasvaa ja kokea onnistumisia ja pettymyksiä. Lapset ja nuoret tarvitsevat myös arvostusta, huomatuksi tulemistä ja kannustusta sekä hyväksyntää ja tukea omalle kasvuun. He tarvitsevat myös tietoa maailmasta jotta voivat ymmärtää asioita ja tehdä valintoja omassa elämässään. (Salmi, Mäkelä & Perälä & Kestilä 1/2012, 1-2, hakupäivä 30.12.2012).

Osallisuus koostuu siis oikeudesta saada tietoa itseään koskevista asioista ja mahdollisuudesta ilmaista omat mielipiteensä sekä myös vaikuttaa omiin asioihin. Pelkkä kuunteleminen ei siis riitä. Nuorella on oikeus tulla aidosti kuulluksi ja usein käykin niin, että

nuoren ajatukset laittavat meidät aikuiset pohtimaan asioita syvemmin ja nuoren näkökulmasta.

Mikko Orasen (2007,10, hakupäivä 26.12.2012) mukaan Shier (2001) on kuvannut aikuisten velvoitteita, mahdollisuuksia ja haasteita liittyen lasten osallisuuteen (taulukko 7). Hänen luomassa mallissa on viisi porrasta, jossa alimmalla portaalla on vähäisin osallisuuden aste ja ylimmällä suurin. Ensimmäisellä portaalla on lasten kuunteleminen, toisella lasten tukeminen omien mielipiteidensä ilmaisemisessa, kolmannella lasten näkemysten ottaminen huomioon, neljännellä lasten mukaan ottaminen päätöksen tekoon. Viidennellä, eli korkeimmalla portaalla valtaa ja vastuuta jaetaan. Perheryhmäkodissa ohjaajien tuleekin miettiä, minkälaiset valmiudet heillä on ottaa huomioon lasten ja nuorten mielipiteet suhteessa osallisuuteen. Toisella portaalla on esimerkiksi lasten tukeminen omien mielipiteidensä esittämiseen. Maahanmuuttajanuoret eivät välttämättä ole tottuneet kertomaan omia mielipiteitään ja heidän kulttuureissaan kunnioitetaan hyvin pitkälle aikuisia ja heille voi olla vaikeaa tuoda omat tarpeensa ja toiveensa esille.

Taulukko 7. Osallisuus: valmiudet, mahdollisuudet ja velvoitteet (Oranen 2007, 10., Shier 2001, hakupäivä 26.12.2012).

	VALMIUDET Onko työntekijöillä tarvittavat valmiudet?	MAHDOLLISUUDET Onko tämä mahdollista? (välineet, resurssit, tilat, organisaatio)	VELVOITTEET Onko rakenteita jotka velvoittavat? (toimintaohje, lainsäädäntö, käytännöt)
5. Lasten kanssa jaetaan vastuuta ja valtaa	Olenko valmis jakamaan lasten kanssa valtaa?		Miten lainsäädännöllä määritellään työntekijän vastuun rajat?
4.Lapset otetaan mukaan päätöksentekoon		Mahdollistaako organisaatio lasten mukaan ottamisen päätöksenteossa?	
3.Lapsen näkemykset otetaan huomioon	Olenko valmis ottamaan lapsen ajatukset vakavasti?		Lapsen oikeuksien sopimus Lastensuojelulaki (471/2007,20. §)
2. Lapsia tuetaan mielipiteidensä ilmaisussa		Onko meillä tarvittavat välineet auttaaksemme lapsia ilmaisemaan itseänsä?	Lastensuojelulaki ja sen perustelut (HE 252/2006)
1. Lapsia kuunnellaan		Onko luvallista käyttää	Lastensuojelulaki

	aikaa lasten kuuntelemi- seen?	(471/2007,5.§)
--	-----------------------------------	----------------

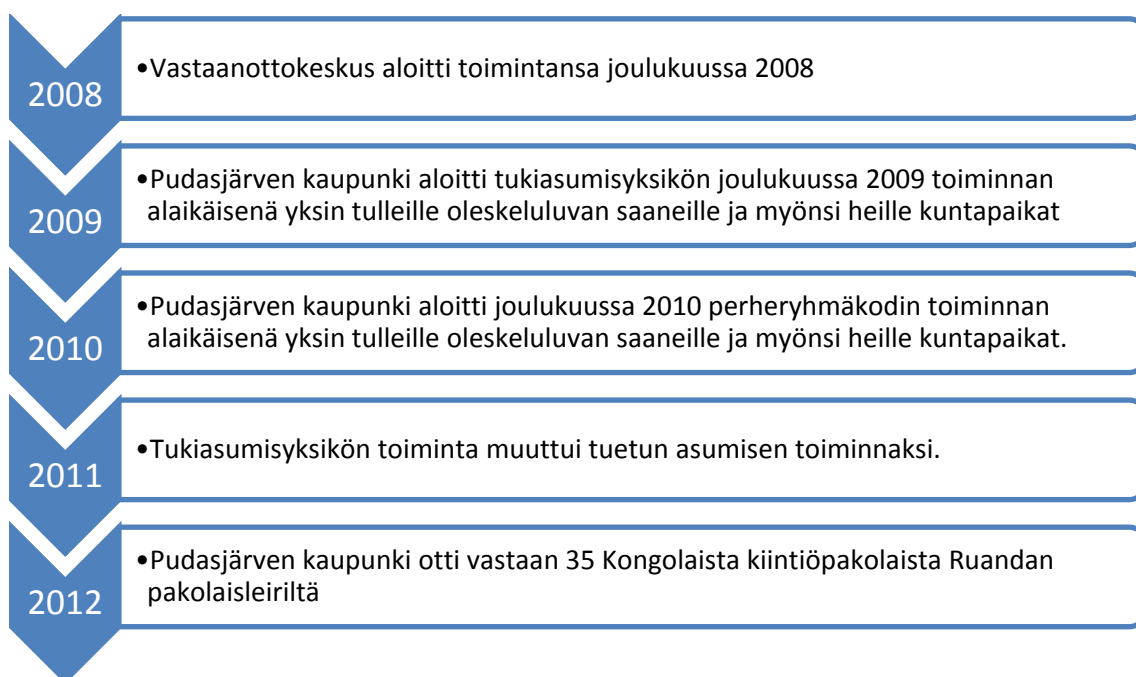
Perheryhmäkodin arjessa nuorten osallisuutta voi tukea monin eri tavoin. Nuoret voidaan ottaa mukaan suunnittelemaan perheryhmäkodin toimintaa, sääntöjä, ruokalistoja ja niin edelleen. Nuoren tulee saada tehdä päätöksiä oman elämänsä suhteen ikätasonsa mukaisesti ja hänen kanssaan tulee pyrkiä tekemään sopimuksia ja kertoa, miksi joitakin asioita ei voi tehdä ja niin edelleen.

Maahanmuuttajanuoren kohdalla käy usein niin, ettei hän pysty valitsemaan asuinpaikkaansa, vaan hänet siirretään vastaanottokeskuksista siihen kuntaan ja siihen perheryhmäkotiin jossa on tilaa. Tämä on usein nuorelle todella hankalaa. Nuori on voinut kiintyä tiettyyn paikkakuntaan, tiettyihin ihmisiin ja luonut jo suhteita sinne. Uudella paikkakunnalla, uudessa perheryhmäkodissa hän tavallaan aloittaa taas alusta kaiken. Tällöin vaaditaan vahvaa aikuisuutta ja kykyä ja taitoa tukea tämän vaiheen yli ja saada nuori kokemaan, että hänellä on edes jotain asioita mihin hän voi vaikuttaa. Perheryhmäkodin ohjaajilta vaaditaan kykyä ottaa nuori mukaan, huomioida hänen yksilölliset tarpeensa ja ajatuksensa sekä tukea nuorta ottamaan vastuuta omasta elämästään. Perheryhmäkodeilta taas vaaditaan esimerkiksi henkilöstöressurssien jakamista niin, että nuoret saavat ohjaajien aikaa itselleen ja ohjaajat pystyvät kohtamaan nuoren rauhassa ilman kiirettä.

4 MAAHANMUUTTO PUDASJÄRVELLÄ

Kunnat päättävät itse, ottavatko he vastaan pakolaisia ja heidät sijoitetaan niihin kuntiin, jotka ovat tehneet valtuustopäätöksen vastaanottaa heitä sopimuksen mukaisesti. Kunnan tulee järjestää tarvittavat palvelut ja kunnissa tapahtuva kotouttaminen vaatii yhteistyötä eri hallintoalojen kanssa. Onnistumisen edellytys onkin, että kaikki, myös kolmannen sektorin työntekijät sekä kuntalaiset sitoutuvat osaltaan kotouttamistyöhön. (Räty 2002, 140–141.)

Pudasjärvelle avattiin vuonna 2008 Oulun vastaanottokeskuksen alainen alaikäisten nuorten vastaanottoyksikkö ja se toi Pudasjärvelle aivan uuden ryhmän nuoria. Maahanmuuttajanuoria oli vuoden 2009 keväällä noin 90 ja olimme kaupungissamme aivan uudenlaisien haasteiden edessä (kuvio 2). Pudasjärven kaupunki sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla ja asukasmäärä oli vuoden 2011 lopussa noin 8600. (Pudasjärvi, kaupunki-info, hakupäivä 24.11.2012). Pudasjärvi on pitkään ollut muuttotappiokunta ja väestön ikääntyminen on tuonut omia haasteita muun muassa työvoiman saannin suhteen. Ouluun Pudasjärveltä on matkaa noin 90 kilometriä ja Oulusta sekä kuljetaan Pudasjärvellä töissä että myös toisin päin. Pudasjärven kaupungin uudessa kuntasuunnitelmassa vuosille 2012–2018 todetaan, että oppilaitosten riittävän opiskelijamäärän että työvoiman saatavuuden turvaamiseksi maahanmuuttajataustaisten henkilöiden osuus väestöstä olisi 10 %. Tämä edellyttää erilaisuuden hyväksymistä ja ennakkoluulottomuutta sekä uusien toimintamallien kehittämistä. (Pudasjärven kuntasuunnitelma 2012–2018, hakupäivä 24.11.2012).

Kuvio 2. Pudasjärven kaupungin maahanmuuttotyön historiaa (Pudasjärven kaupunki, kaupunginhallituksen pöytäkirjat 2008–2012, hakupäivä 27.10.2012).

Pohjois-Pohjanmaan maahanmuuttostrategiassa 2015 todetaan että maahanmuuttajien osuus väestöstä on paljon pienempi kuin esimerkiksi Etelä-Suomessa. Oulussa ulkomaalaisten osuus väestöstä vuonna 2009 oli vain 2.2 prosenttia kun taas esimerkiksi Helsingissä se oli 7.2 prosenttia. Pohjois-Pohjanmaalla, erityisesti Oulussa maahanmuuttajien määrä on alkanut kuitenkin kasvamaan ja sen vuoksi on tärkeää varautua maahanmuuttoon strategian avulla. Strategiassa nostetaan esille tärkeitä arvoja; turvallisuus ja hyvinvointi, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, sallivuus ja ymmärtäväisyys, yhteisöllisyys ja aito vuorovaikutus sekä eettinen ja moraalinen vastuu. (Keränen & Rontti 2010, 11.)

Kuviosta 2 voidaan nähdä, että Pudasjärvellä tehtävä maahanmuuttotyö on vielä varsin uusi asia. Yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kotouttaminen luo omat haasteensa kunnille. Lähtökohtana on, että nuoret saadessaan oleskeluluvan sijoitetaan joko yksityisasumiseen tai perheryhmäkoteihin. Pudasjärvellä nuorella on mahdollisuus asua tuetussa asumisessa 20 -vuoteen saakka. Tuetussa asumisessa ohjaajat tukevat ja auttavat nuorta arjen haasteissa, ohjaavat nuorta oikeiden palveluiden piiriin ja ovat muutenkin mukana nuoren elämässä. Tämän ryhmän kotouttamisessa tulee huomioida, että lapset ja nuoret nähdään ensisijassa nuorina ja vasta sen jälkeen maahanmuuttajina. (Räty 2002, 176–178.) Auri Haataja ja Sanna Tampio (2012, 37–42, hakupäivä 16.3.2013) ovat tutkineet omassa opinnäytetyössään Pudasjärven tukiasumisyksikön nuorten kokemuksia kotoutumisesta Pudasjärvelle ja heidän mukaansa nuoret pitävät Pudasjärven kaupungin pienuutta sekä hyvänä että huonona asiana. Tukiasumisyksikön ohjaajien antama tuki ja apu ovat olleet nuorille tärkeitä ja ohjaajat olivatkin usein ensimmäisiä henkilöitä, joidenka puoleen nuoret kääntyvät ongelmissaan.

4.1 Perheryhmäkoti

Perheryhmäkodit ovat tarkoitettu oleskeluluvan saaneille lapsille ja nuorille. On myös yhdistettyjä ryhmä- ja perheryhmäkoteja, joissa asuu sekä oleskelulupaa odottavia että jo oleskeluluvan saaneita lapsia ja nuoria. Yhdistetyssä kodissa on hyvänä puolena se, ettei lapsen tarvitse muuttaa oleskeluluvan saadessaan taas uuteen yksikköön. Perheryhmäkodit vastaavat lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, palveluiden saannista sekä järjestävät

muun muassa erilaisia harrastusmahdollisuuksia. Tavoitteena on opettaa nuorille elämää uudessa yhteiskunnassa, mutta tärkeää on myös huomioida nuorten oma kulttuuri ja pyrkiä edesauttamaan sen ylläpitämistä. (Mikkonen 2001, 12, hakupäivä 26.2.2013). Huomionarvoista on se, että vaikka perheryhmäkodit toimivat osittain lastensuojelulain mukaisesti, niin lapset ja nuoret eivät ole sijoitettuja lastensuojelulain perusteella. Heidän kohdallaan sijoituksen perusteena on se, että lapset ovat Suomessa ilman huoltajaa.

Perheryhmäkoti sijaitsee entisessä vanhusten asumisyksikkö Honkakodin tiloissa ja siinä on seitsemän alaikäispaikkaa. Perheryhmäkoti pystyy vastaamaan alle 18-vuotiaiden hoidosta ja kasvatuksesta ja toimii kodinomaisissa olosuhteissa. Näin toteutuu myös lapsen etu ja hän saa turvallisen ympäristön kasvaakseen ja kehittyäkseen itsenäiseksi, omista asioistaan huolehtivaksi nuoreksi aikuiseksi. Asukkaaksi tulevat nuoret ovat iältään noin 13–17-vuotiaita. Vuonna 2000 Karmela Liebkind on toimittanut kirjan *Monikulttuurinen Suomi* ja siinä esitellään useita tutkimuksia liittyen maahanmuuttajanuoriin ja heidän sopeutumiseensa Suomessa. Ainoastaan yhdessä kirjan luvussa *Maahanmuuttajanuorten tukeminen käytännössä* Liisa Kosonen (2000, 149–150) mainitsee erikseen yksin ilman perhettä Suomeen tulleet. Kosonen toteaa, että usein nämä nuoret ovat heikon pohjakoulutuksen saaneita kotimaassaan ja heillä voi olla kuitenkin hyvät mahdollisuudet menestyä jos he saavat hyvän tuen esimerkiksi perheryhmäkodeissa.

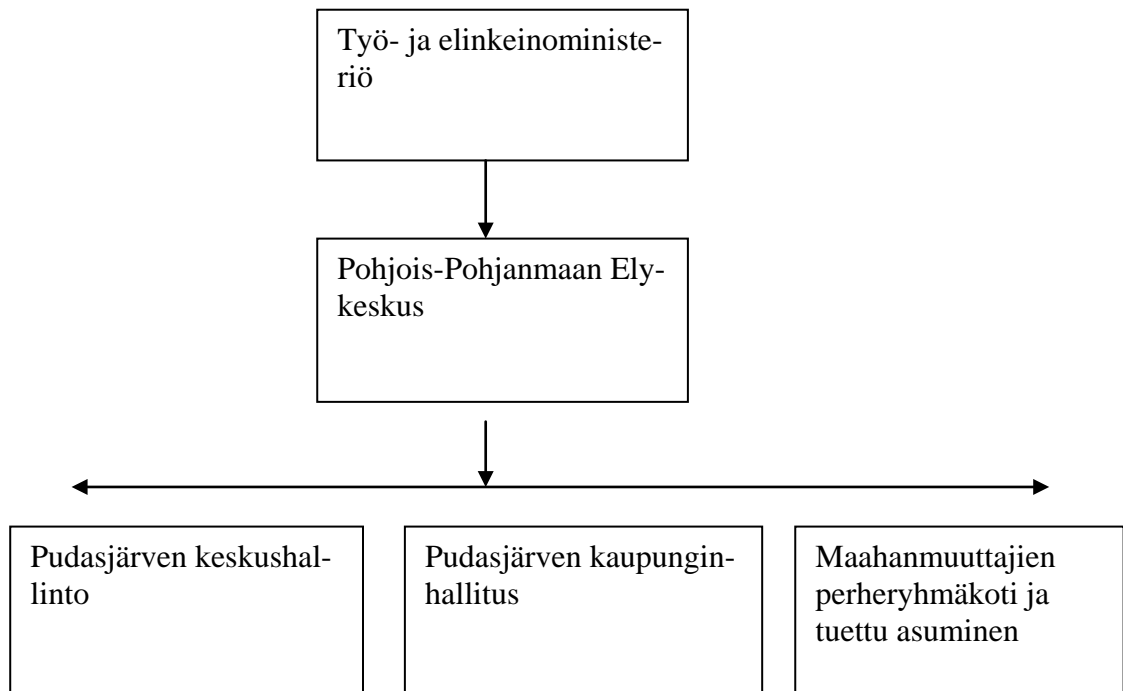
Työntekijöitä perheryhmäkodissa on johtaja, vastaava ohjaaja sekä seitsemän ohjaajaa, joista kaksi toimii yövalvojina. Vuoden 2013 alussa perheryhmäkodille valittiin johtaja ja tulikin siihen valituksi. Vastaava ohjaaja valitaan myöhemmin keväällä 2013. Perheryhmäkodissa on työntekijöitä lastensuojelulain mukaisesti. Perheryhmäkodin johtaja vastaa myös tuetusta asumisesta. Perheryhmäkodissa asuvat nuoret ovat iältään noin 13–17-vuotiaita ja heille annetaan mahdollisuus elää normaalia ”kotielämää” turvallisesti aikuisten ohjauksessa. Nuoret saavat harjoitella rauhassa elämään ja olemaan uudessa kulttuurissa, omaksumaan suomalaisia käytäntöjä ja he saavat iänmukaista ohjausta ja kasvatus- ta. Heidän koulunkäyntiään ja harrastuksia tuetaan ja heille etsitään mahdollisuuksien mukaan ystäväperheitä/ystäviä. Perheryhmäkodissa nuoret harjoittelevat kodin askareita ja muita elämänhallintaan liittyviä taitoja. Jokaisella on oma huone, jonka nuoret sisustavat omilla huonekaluillaan ja tavaroillaan. Olohuone ja keittiö sekä saniteettitilat ovat yhteiset.

Perheryhmäkodissa noudatetaan yhteisöllisiä periaatteita, jokaisella on oma vastuu yhteisasumisen onnistumisesta ja jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin. Tavoitteena on ollut pitää kerran viikossa kotikokous, jossa käsitellään muun muassa talon yhteisiä sääntöjä, tulevia tapahtumia ja retkiä sekä harjoitellaan vuorovaikutustaitoja. Kotikokoukset eivät ole vielä toteutuneet toivotulla tavalla. Nuoria on haasteellista saada motivoitumaan kokoontumaan yhteisten asioiden äärelle ja tätä asiaa täytyy vielä harjoitella. Jokaisella nuorella on omaohjaaja, jonka kanssa nuori tekee hoito- ja kasvatussuunnitelman. Luottamuksen saavuttaminen voi olla vaikeaa ja herättää nuorella ristiriitaisia tunteita. Nuoren ja aikuisen välisessä suhteessa syntyy kiintymystä ja se voi olla yksipuolistakin. Ohjaustyössä väistämättä joudutaan pohtimaan omaa roolia vuorovaikutustilanteessa. Kohdataanko nuori aidosti ja inhimillisesti vai vetäydytäänkö ammattiroolin taakse? Nuorten kanssa tehtävä työ vaatii sitoutumista ja aitoa kohtaamista, vaikkakin joskus työ voi tuntua raskaalta ja turhauttavalta. Ohjaussuhde on siis kaksisuuntainen ja siinä ovat molemmat, sekä nuori että aikuinen vastuussa asioiden etenemisestä. Nuorelle, johon ei saa kontaktia, on hyvä kertoa miltä se ohjaajasta tuntuu ja näin nuori voi oppia ymmärtämään oman roolin tärkeyden ihmissuhteessa. Aitoon vuorovaikutukseen sisältyy läsnäolo ja välittäminen. Nuoren identiteetin kunnioittaminen ja ajan antaminen antavat pohjaa yhteiselle kohtaamiselle. Välittävät sanat, teot ja eleet viestittävät nuorelle turvallisuutta ja aitoa kohtaamista. Ohjaajan tulee tuntee myös itsensä, missä ovat omat vahvuuteni ja heikkouteni, minkälaisen jäljen haluan nuorelle mieleen jättää? Rajojen asettaminen kuuluu vuorovaikutukseen ja kasvatukseen, nuorelle rajat tuovat turvaa ja auttavat häntä kohtaamaan myös elämän realiteetteja turvallisessa suhteessa. (Laakkonen 2007, 153–159.)

Perheryhmäkodeilla on tärkeä tehtävä nuorten perusturvallisuuden tunteen luomisessa sekä tukea nuoria löytämään omia vahvuuksiaan muun muassa löytämällä uusia sosiaalisia verkostoja sekä oppimaan käytännön taitoja. Käytännön taitojen osaaminen on tärkeää varsinkin perheryhmäkodista muuttavalle ja itsenäiseen elämään lähtevälle nuorelle. (Mikkonen 2001, 13–14, hakupäivä 26.2.2013).

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 tuli voimaan 1.9.2011. Laki maahanmuuttajien kotoutumisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta määrittää turvapaikanhakijoille ja kotouttamiseen kuuluvat lakisääteiset palvelut. Palveluja määrittävät tämän lisäksi Työ- ja elinkeinoministeriön, Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskuksen ja Pudasjärven kaupungin omat ohjeet (kuvio 3). Lakisääteisiä palveluita ovat muun muassa normaalit

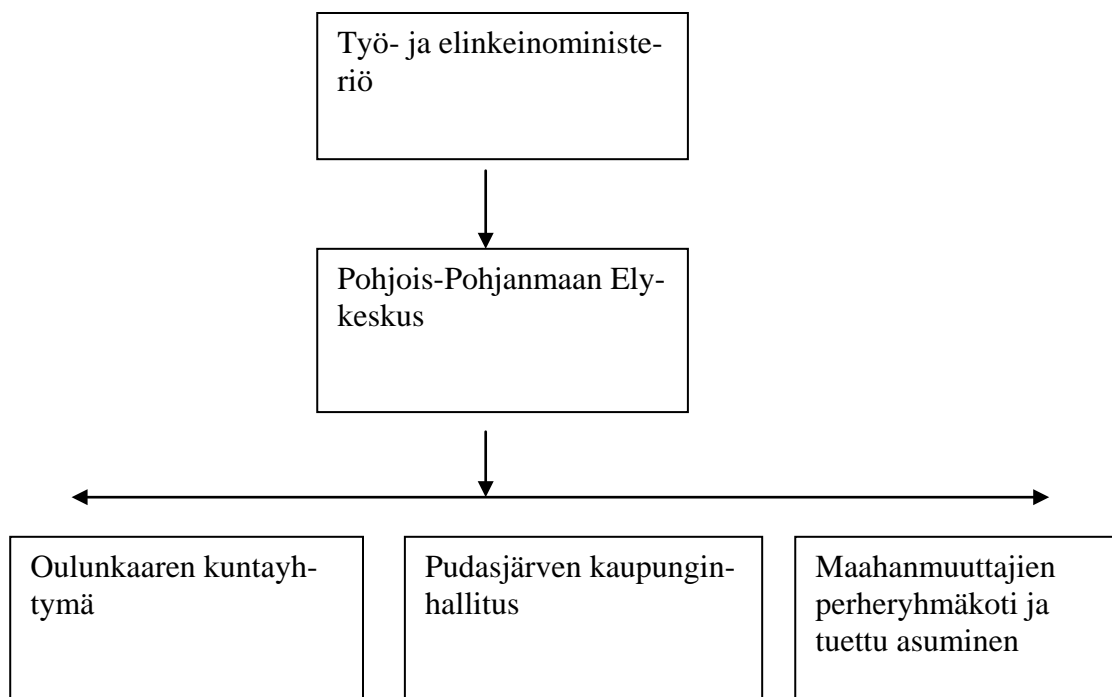
jokaiselle kansalaiselle kuuluvat palvelut, kuten sosiaali- ja terveyspalvelut, työhallinnon palvelut sekä muut kuntien antamat palvelut. Kotoutumislaisissa määritellään myös erikseen esimerkiksi tulkkipalvelut, alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman teko sekä alaikäisille edustajan määrääminen. Samoin kunnille maksettavat korvaukset on määritelly laissa.

Kuvio 3. Perheryhmäkodin organisaatiokaavio 2009–2012

Pudasjärven kaupunki aloitti maahanmuuttajien asumispalveluiden järjestämisen vuonna 2009 ja hallinnoi paikallisesti toimintaa vuoteen 2012 saakka. Tämän jälkeen asumiseen liittyvä toiminta siirtyi Oulunkaaren kuntayhtymän järjestettäväksi.

Perheryhmäkodin ja tuetun asumisen toimintaa hallinnoi vuoden 2013 alusta Oulunkaaren kuntayhtymä (kuvio 4) ja toiminta on ainutlaatuista Oulunkaaren alueella, sitä ei ole muissa kunnissa. Oulunkaaren kuntayhtymään kuuluvat Simo, Ii, Vaala, Utajärvi sekä Pudasjärvi.

Kuvio 4. Perheryhmäkodin organisaatiokuvaus vuonna 2013

Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus tekee vuosittain sopimuksen perheryhmäkodin ja tuetun asumisen toiminnasta Pudasjärven kaupungin ja Oulunkaaren kuntayhtymän kanssa. Perheryhmäkoti sijoittuu Oulunkaaren organisaatiossa perhepalveluihin ja siellä asumispalveluiden alle.

Perheryhmäkodin toiminta perustuu kotoutumislain 1386/27–28 pykälään sekä lastensuojelulain 58–60 pykälään (taulukko 8-9). Lain mukaan alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen asuminen järjestetään perheryhmäkodissa tai perhesijoituksessa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla niin, että lapsi saa tarvitsemansa hoidon ja kasvatuksen. Henkilöstön tulee olla koulutettua lastensuojelulain mukaisesti ja tilojen tulee olla tarkoituksenmukaiset niin, että esimerkiksi jokaisella lapsella tulee olla oma huone. Lapselle laaditaan kotoutumissuunnitelma yhteistyössä hänen edustajansa kanssa. Lapsen kasvua ja kehitystä voidaan myös tukea erityisin toimenpitein. Lapsen tilanne ja voimavarat huo-

mioidaan yksilöllisesti ja hänen mielipidettään kuullaan ikätason mukaisesti. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, hakupäivä 28.10.2011).

Taulukko 8. Perheryhmäkotiin ja siellä asumiseen sekä alaikäisiin liittyvät lait (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, hakupäivä 28.10.2011).

Laki	Tarkoitus
Uusi kotoutumislaki astui voimaan 1.9.2011, perheryhmäkotien toiminnasta on säädetty seuraavasti; 27 § Ilman huoltajaa maassa asuvien lasten ja nuorten tuki	Ilman huoltajaa olevan lapsen tai nuoren, jolle on myönnetty oleskelulupa hänen haettuaan Suomessa alaikäisenä kansainvälistä suojelua, hoiva, huolenpito ja kasvatus järjestetään perheryhmäkodissa tai tuetun perhesijoituksen avulla taikka muutoin tarkoituksenmukaisella tavalla. Ilman huoltajaa tullut lapsi tai nuori voi olla tukitoimenpiteiden piirissä kunnes hän täyttää 21 vuotta tai kunnes hänellä on huoltaja Suomessa.
28 § Perheryhmäkoti ja muu asuinyksikkö 60–63 § Vastaanottolaki	Kunta voi perustaa lapsille ja nuorille tarkoitetun perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön. Kunta sopii elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön perustamisesta, lasten ja nuorten sijoittamisesta näihin yksiköihin, kotoutumista edistävien palvelujen järjestämisestä sekä toimenpiteistä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön toimitiloista ja kasvuoloista, yhdessä hoidettavien lasten ja nuorten määrästä ja henkilöstöstä on voimassa, mitä lastensuojelulain 58–60 §:ssä säädetään. Aineiden ja esineiden tarkastamisesta ja haltuunotosta säädetään vastaanottolain 60–62 §:ssä ja 63 §:n 1-3 momentissa. Mahdollisesta tarkastamisesta ja haltuunotosta on tehtävä pöytäkirja joka lähetetään valvovalle Ely-keskukselle ja kunnalle.
4 § Lain soveltaminen lapseen	Alle 18-vuotiasta lasta on kuuluttava ja hänen mielipiteensä on

	otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsen etua arvioitaessa on otettava huomioon, mitä siitä lastensuojelulain (417/2007) 4 §:ssä säädetään. Lasta on kuultava hänen ymmärtämällään kielellä.
15 § Alaikäisen kotoutumissuunnitelma	Ilman huoltajaa saapuneelle alaikäiselle ja oleskeluluvan saaneelle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma. Suunnitelma laaditaan aina nuoren ja hänen edustajansa kanssa.
26 § Muut kotoutumista tukevat ja edistävät toimenpiteet ja palvelut	Palveluina voidaan järjestää esimerkiksi maahanmuuttajalapsen kotoutumista edistäviä toimenpiteitä sekä alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden oleskeluluvan saaneiden lastensuojelun jälkihuollon toimenpiteitä ja palveluja. Erityisen tuen tarpeessa olevia voidaan myös tukea tarvittavin toimenpitein ja palveluin.

Koska perheryhmäkodin asukkaat ovat alaikäisiä, heille tarjotaan lakisääteisten palveluiden lisäksi iänmukaista hoitoa ja kasvatusta. Heitä ohjataan esimerkiksi koulunkäyntiin liittyvissä asioissa sekä kannustetaan monipuolisen vapaa-ajan viettoon. Jokaiselle lapselle/nuorelle tehdään hoito- ja kasvatussuunnitelma, alkuhaastattelu sekä kotoutumissuunnitelma. On tärkeää muistaa, että lasta tulee kuulla ja hänellä täytyy olla mahdollisuus saada ilmaista mielipiteensä omalla äidinkielellä. Hallituksen maahanmuuttopolitiikkaohjelmassa 2006 (31–32, hakupäivä 27.10.2011) painotetaan lapsen etua ja oikeutta pitää yhteyttä vanhempiin mahdollisuuksien mukaan. Lapsen etuun kiinnitetään huomiota myös ulkomaalaislaissa, perustuslaissa sekä hallintolaissa. (Parsons 2010, 26–27, hakupäivä 1.8.2012). Perheryhmäkoteja ei ole määritelty lastensuojelulaitoksiksi eikä lapsia ei ole huostaan otettu. On todettava, että alaikäisenä yksin tulleet lapset eivät ole yhdenvertaisessa asemassa suomalaisiin lapsiin nähden. Nuoret eivät myöskään välttämättä pääse suomalaisten lastensuojelunuorten tavoin lastensuojelun jälkihuollon piiriin vaikka siitä on maininta kotoutumislaisissa. Laki ei kuitenkaan velvoita jälkihuollon järjestämiseen vaan se antaa siihen kunnille mahdollisuuden (taulukko 8).

Omaohjaajat kartoittavat nuoren kanssa hänen tilanteensa ja hoito- ja kasvatussuunnitelma päivitetään vähintään puolen vuoden välein. Perheryhmäkodin työ on hyvin verkostopainotteista. Verkostoihin kuuluvat muun muassa edustajat, sosiaalityöntekijä, sosiaalihoitaja, terveyspalveluiden työntekijät, koulu, poliisi sekä maahanmuuttovirasto. Järjestöillä on myös tärkeä rooli yhteistyökumppanina. Moniammatillinen yhteistyö ja lastensuojelun ammattilaisten asiantuntijuuden hyödyntäminen on tärkeää. Nuoren, joka on paennut kotimaastaan ja kokenut menetyksiä, on tärkeää saada uudessa maassa välittäviä ja huolehtivia aikuisia tuekseen. (Rea 2002, 101–102.) Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat hyvin erilaisista taustoista tulleita ja heillä on paljon erilaisia tarpeita ja kokemuksia. Perusperiaatteena on, että he ovat ensisijaisesti lapsia ja nuoria ja vasta sen jälkeen pakolaisia. Heille tulee taata turvallinen kasvuympäristö ja järjestää esimerkiksi asuminen niin, että se sisältää mahdollisimman vähän muutoksia. Ihmissuhteiden tulee olla pysyviä ja ystävyyssuhteita tulee edesauttaa. (Räty 2002, 177–178.)

Perheryhmäkotien henkilöstön rakenteessa on huomioitava kotoutumislaissa 1386/2010 mainitut lastensuojelulain 58–60 pykälässä olevat säädökset hoidettavien lasten ja nuorten määrästä sekä henkilöstöstä. Henkilöstön tulee olla sosiaalihuollon ammattilaisia ja heidän määränsä tulee vastata perheryhmäkodissa olevien lasten määrää suhteessa lastensuojelulain määräyksiin. Perheryhmäkodissa voi olla enintään seitsemän asiakaspaikkaa ja samassa rakennuksessa voi olla enintään 24 lasta (taulukko 9).

Taulukko 9. Lastensuojelulaki liittyen perheryhmäkodin toimintaan (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 ja laki yksityisistä sosiaalipalveluista 22.7.2011/922 sekä laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272, hakupäivä 1.8.2012).

Lastensuojelulaki	Tarkoitus
Lastensuojelulaki 58–60 §	Lastensuojelulaitoksessa on oltava asianmukaiset ja riittävät toimitilat ja toimintavälineet. Laitoksessa voi olla yksi tai useampi yksikkö ja ne voivat sijaita samassa rakennuksessa tai erillään. Asumisen järjestämisestä lastensuojeluyksiköissä, perhekodeissa ja niin edelleen säädetään myös laissa yksityisistä sosiaalipalveluista. Asuinyksikössä saadaan hoitaa yhdessä enintään seitsemää lasta/nuorta. Samassa rakennuksessa voi olla enintään 24 lasta/nuorta. Henkilöstöä tulee olla asuinyksikössä vähintään seitsemän ja heidän tulee toimia hoito- ja kasvatustehtävissä. Jos rakennuksessa on useampia yksiköitä, niin

	jokaisessa yksikössä tulee olla kuusi hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa. Laitoksella tulee olla hoito- ja kasvatustehtävistä vastaava johtaja.
Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 4§.	Toimintayksikössä tulee olla riittävät ja asianmukaiset tilat sekä tilojen tulee olla terveydelle ja kasvatukselle sekä huolenpidolle sopivat. Henkilöstön määrän tulee vastata asukasmäärään ja palvelun tarpeeseen ja henkilöstön kelpoisuudesta säädetään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa.
Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 10 § 4:s momentti, 6§ ja 8§.	Hoito- ja kasvatustehtävistä vastaavalla johtajalla on oltava soveltuva korkeakoulututkinto, alan tuntemus sekä riittävä johtamistaito. Sosiaalihoitajan tehtäviin vaaditaan sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan tutkinto. Lähihoitajan tehtäviin vaaditaan tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava tutkinto.
Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14.6.2002/504	Lain tarkoituksena on suojella alaikäisten koskemattomuutta ja edistää heidän turvallisuuttaan. Työnantajan tulee pyytää rikosrekisteriote työntekijältä joka työskentelee alaikäisten kanssa pidempään kuin kolme kuukautta.

Henkilökunnalla tulee olla siis tarpeellinen, lainmukainen koulutus ja perehtyneisyys toimiakseen perheryhmäkodilla ohjaajana. Perheryhmäkodin toiminnasta vastaa johtaja ja hänen lisäksi perheryhmäkodissa työskentelee ohjaajia, joiden koulutus voi olla esimerkiksi sosionomi, sairaanhoitaja, lähihoitaja sekä nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja. Perheryhmäkodin ohjaajat vastaavat lapsen/nuoren kasvatuksesta, ohjauksesta sekä kuntoutuksesta. Ohjaajat luovat kodinomaisen tunnelman, auttavat ja tukevat lapsia ikätason mukaisesti ja huolehtivat arjen perustarpeiden toteutumisesta.

Murrosiässä nuorena tapahtuu muutoksia sekä fyysisesti että psyykkisesti. Keskeisimmät muutokset ovat fyysisiä; nuoret, varsinkin pojat kasvavat pituutta nopealla kasvuvauhdilla ja hormonaaliset muutokset alkavat molemmilla sukupuolilla. Nuoren psyykinen kehitys perustuu pitkälti aivojen kokonaiskehitykseen. 13- vuotiaana nuori ajattelee vielä hyvin konkreettisesti, mutta vähitellen ajattelu kehittyy enemmän aikuisen abstraktille ajattelun tasolle. Tämä näkyy muun muassa 15–16- vuotiaiden arjessa niin, että he miet-

tivät ja pohtivat asioita syvällisesti, väittelevät ja ottavat kantaa, mutta ovat mielipiteissään yleensä hyvin mustavalkoisia. Nuori kehittyy fyysisesti omaa tahtiaan kohti aikuisuutta, mutta psyykkinen kehitys voi välillä kulkea eteen ja taaksepäin. Nuori voi välillä käyttäytyä hyvin alkukantaisesti ja röyhkeästikin ja tämä vaatii aikuisilta paljon kärsivällisyyttä ja ohjaustaitoja. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 18–24.) Arkisena toimintana hoiva on nuoren kuuntelemista, lähellä oloa, lohduttamista, auttamista ja kyselemistä. Hoivan avulla voidaan solmia läheiset suhteet aikuiseen, joka vastaa nuoren tarpeisiin ja elää hänen kanssaan ilot ja surut. Nuori voi haluta ajoittain olla myös pieni ja aikuisen tulee huomata tämä tarve olemalla valmis antamaan aikaa ja läheisyyttä nuoren tarpeen mukaisesti. Ohjaajan tulee olla siis valmis huomaamaan nuoren heikkous. Jokainen meistä kokee olevansa välillä heikoilla ja silloin tarvitaan toisen ihmisen läsnäoloa ja välittämistä. Yhteiskunnassamme on vallalla pärjäämisen ja vahvana olemisen kulttuuri. Huomaamme helposti niin kutsutut vaativat ja haastavat nuoret, mutta huomaammeko myös ne hiljaiset ja vähän tyytyväiset? (Laakkonen 2007, 149–150.)

Ohjaava kasvatusta on alun perin kehitetty pienten lasten kasvatuksen tueksi, mutta sitä voidaan käyttää eri-ikäisille soveltaen aina kulloisenkin tilanteeseen. Ohjaavaa kasvatusta voidaan käyttää myös perheryhmäkodissa. Ohjaavan kasvatuksen ajatuksia sovelletaan siis kotikasvatukseenkin. Lastensuojelussahan puhutaan paljon kotikasvatuksesta, siitä mikä on kotikasvatusta ja mikä ei esimerkiksi lastensuojeluyksiköissä. Nuorten kanssa yhdessä tehdyt pelisäännöt, korostaen positiivisia asioita, kirjataan ja laitetaan näkyvälle paikalle. Sopimusten rikkomisen seuraamuksista sovitaan myös yhdessä ja ne kirjataan ylös. Nuoren on hyvä tietää, että aikuisen toiminnalla on päämäärä ja tarkoitus. Keskustelut nuoren kanssa ovat ensiarvoisen tärkeitä, ongelmia ja niiden ratkaisuja pohditaan yhdessä ja myönteisellä palautteella kannustetaan nuorta saavuttamaan tavoitteita ja päämääriä. Keskusteluja voidaan käydä yleistäen. Jos aiheena on esimerkiksi myöhästymisen koulusta, voidaan keskustella, miksi sovituista ajoista kiinni pitäminen on tärkeää ja niin edelleen. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 25.)

4.2 Pudasjärvellä tarjottavia palveluja maahanmuuttajille

Pudasjärvellä kuntapaikkoja alaikäisenä yksin tulleille myönnettiin vuosina 2009–2011 yhteensä 47 (taulukko 10). Pudasjärven kaupunginhallitus teki vuonna 2008 päätöksen, jossa kaupunki sitoutui vastaanottamaan alaikäisenä yksin tulleita maahanmuuttajanuoria ja tarjoamaan heille kotoutumiseen kuuluvia palveluita.

Taulukko 10. Kuntapaikan saaneet alaikäiset Pudasjärvellä 2009–2011 (Tuhkala, sähköpostiviesti, 6.8.2012).

	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Vuosi 2009	8	5	13
Vuosi 2010	9	15	24
Vuosi 2011	6	4	10

Kuntapaikan saaneiden määrät ovat suhteellisen pieniä, mutta kun ajatellaan Pudasjärven kokoista pientä paikkakuntaa, on se suhteessa ihan hyvä uusien kuntalaisten määräksi. Kaikki kuntapaikan saaneet eivät enää asu Pudasjärvellä, vaan he ovat muuttaneet esimerkiksi opiskelemaan eri paikkakunnille.

Olen saanut olla mukana kehittämässä alaikäisenä saapuneiden asumispalveluita Pudasjärvellä ja kehittää nuorten asumista heidän tarpeidensa mukaan. Oma koti on tärkeä jokaiselle, olipa koti sitten missä tahansa. Kotiin sisältyy paljon muistoja ja tunteita ja se antaa myös mahdollisuuden hyvään arkeen.

Sosiaali- ja terveystalvet ovat osana hyvinvointiyhteiskuntaa ja julkisten palveluiden on oltava kaikkien saatavilla. Päämääränä on ihmisten tasa-arvoinen kohtelu sekä tasainen tulonjako. Maksuton peruskoulutus on yksi esimerkki palvelusta, johon kaikki ovat oikeutettuja. Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus järjestää esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvet. Kunnille on jätetty kuitenkin iso vastuu palveluiden rahoittamisesta, valtionosuuksia on leikattu ja kuntia on veloitettu järjestämään niin kutsuttuja kuntayhtymiä. Tällä pyritään saamaan sekä säästöjä aikaan ja yhdenmukaistamaan palveluita eri kuntien välillä. (Lammi-Taskula 2011, 60–63.) Kunnilla on vastuu järjestää maahanmuuttajille heidän tarvitsemansa talvet ja kuntien on myös huolehdittava henkilöstönsä kouluttamisesta liittyen maahanmuuttoasioihin ja heidän tarpeisiin. Kunnilla tulee olla voimassa

oleva kotouttamisohjelma ja sitä on päivitettävä vähintään kerran neljässä vuodessa. (Laki kotoutumisen edistämisestä HE 1386/2010§, hakupäivä 28.10.2011)

Maahanmuuttajanuoret törmäävät usein samoihin yhteiskunnallisiin haasteisiin ja epäkohtiin kuin kantaväestökin. On myös erityispiirteitä, joissa maahanmuuttajanuori joutuu hakemaan paikkaansa yhteiskunnassa. Yksi näistä on koulutusasiat. Nuoren on opittava ensin uusi kieli ja osan on opeteltava jopa opiskelutaidotkin ensin. Osa nuorista ei ole koskaan käynyt koulua ja koko koulukulttuuri voi olla heille uusi asia. Samoin he törmäävät asenteisiin, ennakkoluuloihin ja näin ollen joutuvat etsimään oman roolinsa ja paikkansa uudessa yhteisössä. Nuoruus on muutoinkin herkkää aikaa ja yksin tulleen maahanmuuttajanuoren arki ei suinkaan ole helppoa. Perheryhmäkodeissa nuoret voivat tutustua suomalaiseen arkeen ja samalla he saavat aikuisen tukea monissa eri asioissa. Suomalaiseen yhteiskuntaan kiinnittyminen ei ole helppoa. Ikävä omaa perhettä, sukulaisia, ystäviä ja kulttuuria heijastuu arkeen, samoin traumaattiset kokemukset.

Väestörakenne vaikuttaa sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttöön ja tarpeeseen. Kunnat joutuvat miettimään, kuinka edes peruspalvelut säilytetään ja mitä palveluiden tarpeita kunnan asukkailla on. Kunnat, jotka ovat ottaneet maahanmuuttajia kuntapaikalle, tai maahanmuuttajat ovat paikkakunnalle itsenäisesti muuttaneet, tarvitsevat sekä perus- että erityispalveluita. (Lammi-Taskula 2011, 47–48.)

Sosiaalipalvelut kuuluvat kaikille kuntalaisille ja ne liittyvät moniin eri elämänvaiheisiin ihmisen elämässä. Sosiaalihuoltoa alettiin kehittää 1960-luvulla ja sen myötä palveluita alkoivat saada kaikki sitä tarvitsevat. Sosiaalipalvelut ja sosiaalihuolto käsitetään usein samaksi asiaksi, mutta sosiaalihuolto on käsitteenä laajempi. Sosiaalihuoltoon sisältyy muun muassa sosiaalipalveluita, toimeentulotukea ja sosiaaliavustuksia. Sosiaaliavustukset taas maksetaan yleensä Kelan kautta, siihen sisältyy muun muassa asumistuet, työmarkkinatuki, opintoihin liittyvät avustukset ja niin edelleen. Sosiaalihuoltolaki määrittelee sosiaalipalvelumme ja siihen sisältyy myös erityispalveluita jotka on määritelty erityislainsäädännöllä. Näitä erityispalveluita voi olla esimerkiksi lastensuojelu, päihdehuolto sekä kuntouttava työtoiminta. (Lammi-Taskula 2011, 73–74.)

Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuoltolain mukaisesti annettuja sosiaalipalveluita. Sosiaalialan ammatillinen henkilöstö ohjaa, neuvoo ja selvittää erilaisia tukitoimia joiden avulla ihmistä voidaan auttaa ja tukea arjen erilaisissa tilanteissa. Toimenpiteiden on tar-

koitus ennaltaehkäistä, tukea sosiaalista kasvua ja antaa edellytykset toimeentulolle. Ihmisten omaehtoinen selviäminen on tukitoimien tavoitteena ja erilaisten palveluiden avulla pyritään tukemaan sitä. Tämän päivän haasteena on kuitenkin asiakasmäärien kasvu ja sen vuoksi toimintaa on kehitetty enemmän alueelliseksi sekä hallinnonrajoja ylittäväksi yhteistyötoiminnaksi. (Lammi-Taskula 2011, 75.) Sosiaalityössä ajatellaan asiakkaiden tarpeiden olevan työn lähtökohtana, mutta tarpeet ovat eri asia kuin halu ja toiveet. Usein työntekijällä ja asiakkaalla on erilainen näkemys siitä, mikä on asiakkaan kannalta tärkeintä ja asianmukaisinta kotoutumisprosessissa. Näiden asioiden käsitteleminen vaatii sosiaalityössä työntekijöiltä asiakkaiden yksilöllisyyden huomioimista sekä uusien menetelmien mukaanottoa omassa työssään. Maahanmuuttajat siirtyvät kotouttamispalveluista kolmen vuoden jälkeen niin kutsuttuihin kunnan normaalipalveluihin ja tämä luo usein haasteita sekä maahanmuuttajalle itselleen että viranomaisille. Voi käydä niin, että maahanmuuttaja-asiakas on vasta päässyt kotoutumisen alkuun ja hänen tulisi selviytyä ilman erityisiä maahanmuuttajapalveluita. (Turtiainen 2013, 199–202.)

Pudasjärvellä maahanmuuttaja-asiakkaat käyttävät Oulunkaaren kuntayhtymän sosiaali- ja terveystaloutuki- ja muita sosiaalityön tarpeita ajatellen on sosiaali-toimeen palkattu yksi maahanmuuttoasioista vastaava sosiaaliohjaaja. Lastensuojeluasioissa yhteistyötä tehdään lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa. On kuitenkin huomioitava se seikka, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä ei ole automaattisesti lapsen tai nuoren elämässä koska sitä ei ole missään laissa määritelty. On siis satunnaista, saako nuori kunnassa sosiaalityöntekijän palveluita ja minkä verran. Tämän epäkohdan toivoisi korjaantuvan, sillä lastensuojelulain (13 b §) todetaan, että lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella tulee olla nimettynä oma sosiaalityöntekijä, joka vastaa siitä, että lapsi saa tarvitsemansa palvelut ja tuen. Sosiaalityöntekijä valvoo myös lapsen etua ja seuraa lapsen kasvua ja kehitystä. (Räty 2010, 60.) Pakolaistaustaiset lapset ja nuoret eivät kuulu automaattisesti lastensuojelulain piiriin, koska Laki kotoutumisen edistämisestä (HE 1386/2010) määrittelee vain asumisen ja henkilöstön lastensuojelulain mukaiseksi. Koen, että olisi hyvä, jos jokaiselle perheryhmäkodin nuorelle ja myös tuetussa asumisessa asuvalle nuorelle laadittaisiin asiakassuunnitelma, joka pohjautuisi Lastensuojelulain 30 pykälään. Nuorille tehdään perheryhmäkodeissa hoito- ja kasvatussuunnitelmat omaohjaajien toimesta, mutta asiakassuunnitelmia ei siis vielä ole tehty. Samoin lastensuojelulain mukaisesti jälkihuollossa oleville nuorille laaditaan asiakassuunnitelma, mutta koska jälkihuoltoakaan ei ole pakolaisnuorten osalta laissa tarkoin määritelty, he jäävät usein ilman näitä palveluita. (Räty 2012. 233.)

Edustajien mukanaolo korostuu työskennellessä alaikäisten maahanmuuttajien kanssa. Edustaja on mukana allekirjoittamassa paperit esimerkiksi asunnon vuokraukseen, tilin avaamiseen ynnä muihin liittyvissä virallisissa asioissa. Perheryhmäkoti tekee tiivistä yhteistyötä edustajien kanssa. Edustajien kanssa pidetään yhteisiä tilaisuuksia ja palaveriteita säännöllisesti.

Perheryhmäkodin asukkaat käyttävät Pudasjärven kaupungin terveyskeskuksen palveluita ja tarvittaessa normaalin terveydenhuollon mukaisesti lähetetään esimerkiksi mielenterveyspalveluiden pariin. Tarvittaessa nuori lähetetään Oulun Kidutettujen tukeen, jossa hänen tilanteensa ja avun tarpeensa kartoitetaan. Nuorille pyritään tarvittaessa järjestämään myös muita terapiapalveluita kunkin yksilöllisen tarpeen mukaisesti.

Koulutustaso on Suomessa noussut ja osaamisen merkitys kasvaa tietoyhteiskunnassamme. Peräti kymmenen prosenttia nuorista jää peruskoulutuksen varaan ja tämä lisää työmarkkinoilta tipahtamista ja yhteiskuntaan mukaan pääsemistä. Kouluttautumattomuus näkyy syrjäytymisenä ja osallistumattomuutena yhteiskunnan eri toimintoihin. (Karvonen, Moisio & Simpura & Heikkilä 2008, 32.)

Maahanmuuttajanuorten koulutukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Useat heistä eivät ole käyneet kotimaassaan koulua tai esimerkiksi Somaliassa nuoret ovat voineet osallistua vain koraanikouluun tietyn ajaksi. Koulutuksen järjestäminen vaatii eri ministeriöiden välistä yhteistyötä ja Opetusministeriössä onkin monenlaisia kehittämisohjelmia liittyen maahanmuuttajien koulutukseen. Suunnitelmien tavoitteena on luoda maahanmuuttajille edellytykset kouluttautumiseen niin, että lapsilla ja nuorilla mahdollistuu peruskoulun suorittaminen ja sitä kautta ammatillisten ja yleissivistävien opintojen polku. Erityistä huomiota kiinnitetään syrjäytymisvaarassa olevien tarpeisiin. Maahanmuuttajanuori voi syrjäytyä helposti koulupolulta jos hän ei ole käynyt kotimaassaan koulua ja hän on luku- ja kirjoitustaidoton jo omassa maassaan. (Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset 2009, 8, hakupäivä 28.10.2011). Maahanmuuttajanuoret asettavat itselleen usein koulutuksen suhteen korkeita tavoitteita ja he turhautuvat kun tavoitteet eivät toteudukaan nopeasti. Tällöin nuoren motivaatio ja usko tulevaisuuteen saattaa heikentyä ja hän yrittää löytää selityksiä epäonnistumisille ja onnistumisille. Suomalaisen koulutuspolun ymmärtäminen voi olla vaikeaa ja nuori tarvitsee tässä vaiheessa paljon kannustusta ja tukea ja neuvoja erilaisten vaihtoehtojen löytämiseksi. Kotimaassaan vä-

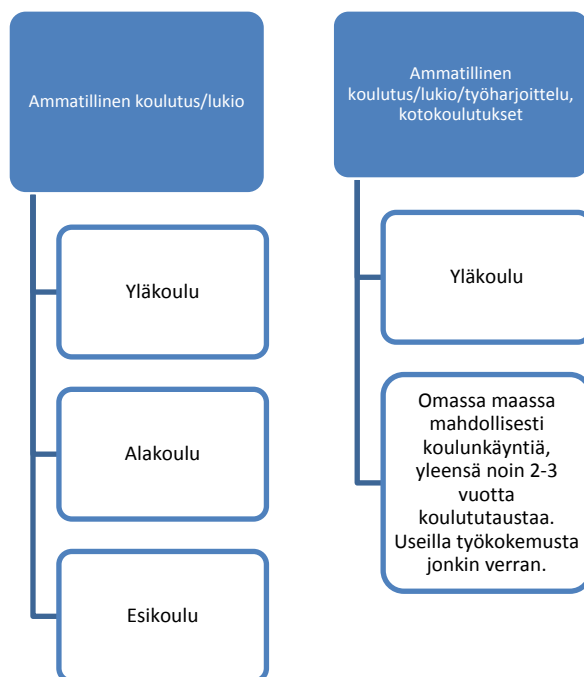
hän koulua käyneiden kohdalla yksilöllisen koulupolun löytäminen on ensiarvoisen tärkeää. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 52–53.)

Paikallisella tasolla maahanmuuttajien koulutus vaatii moniammatillista yhteistyötä, nuorten taustan selvittämistä ja erilaisista kulttuureista tulleiden ymmärtämistä. Suomessa korostuu itsenäisyys ja itseohjautuvuus, kun taas joissain kulttuureissa asioita peilataan yhteisöllisyyden ja yhteisön näkökulmasta. Vanhempien ja heidän mielipiteidensä kuuleminen ovat tärkeitä maahanmuuttajanuoren elämässä ja he ovat tottuneet ajattelemaan asioita yhteisön ja perheen kautta. Näin myös koulutuksessa ja jatkosuunnitelmia miettiessä nuori voi miettiä asioita siten, mikä on perheelle tai yhteisölle parasta eikä niinkään mitä itse haluaisi. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 34–35.)

Kotoutumisen ensimmäinen askel on suomen kielen oppiminen koska se helpottaa uuteen yhteiskuntaan kotoutumista ja sopeutumista. Suomen kielen oppiminen tapahtuu ympäristössä jossa ollaan ja eletään, mutta sitä tuetaan koulussa myös suomi toisena kielenä -opetuksena. Suomi toisena kielenä (S2) opetuksessa tavoitteet asetetaan oppilaan kielitason mukaan ja tällöin muun muassa luokka-aste ei ole etusijalla tavoitteiden asettamisessa. On tärkeää huomioida, että opetussuunnitelman perusteissa ja muissa maahanmuuttoa koskevissa ohjeistuksissa ei ole asetettu tavoitteeksi ainoastaan suomen kielen taidon oppimista vaan tavoitteena on toiminnallinen kaksikielisyys. Tällöin oma äidinkieli ja suomen kieli kulkevat vahvasti rinnakkain ja tavoitteena onkin toisen kielen oppiminen niin, että sillä pystyy toimimaan päivittäisissä tilanteissa ja käyttämään sitä abstraktin ajattelun ja oppimisen välineenä. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 58.)

Tässä ajassa harjoitetaan niin kutsuttua aktiivista työvoimapolitiikkaa ja erilaisin tukimuodoin ja työttömyysturvan muutoksin yritetään työttömiä aktivoida työelämään. Etenkin nuorten kohdalla tavoitteena on ollut ohjata heitä koulutukseen ja heidän on edellytetty hakevan useaan eri oppilaitokseen ja vasta jos he eivät ole pyrkimyksissään onnistuneet, he ovat päässeet työmarkkinatuelle. Tämä edellä mainittu systeemi on kyllä tuonut myös kritiikkiä, mutta systeemin on arveltu saavan nuoret sosiaalisesti osalliseksi työelämään ja aktivoivan muutenkin heidän elämäänsä. (Julkunen 2001, 178–180.) Tällä hetkellä suunnitteilla on nuorten yhteiskuntatakuu, jonka tarkoituksena on että jokaiselle alle 25 -vuotiaalle ja alle 30 -vuotiaalle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Yhteiskuntatakuun on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2013. (Työ- ja elinkeinoministeriö, nuorten yh-

teiskuntatakuu-työryhmä asetettu 2011, hakupäivä 22.10.2011). Maahanmuuttajanuorella on samanlaisia koulutus- ja työhaaveita kuin kantaväestönkin nuorilla, mutta oman haasteensa tuo koulupolun löytyminen niille nuorille, jotka ovat tulleet maahan suhteellisen myöhään eikä heillä näin ollen ole ollut aikaa opiskella peruskoulussa kovinkaan kauan. Osa nuorista on tullut Suomeen noin 13–17 -vuotiaana ja näin ollen osa heistä on jo ylittänyt peruskouluiän. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010, 214.) (kuvio 5).

Kuvio 5. Suomalaisnuoren ja maahanmuuttajanuoren oletettu koulutausta kun nuori saapuu Suomeen 13–16 vuotiaana.

Kuviossa 5. haluan tuoda esille sen, että nämä alaikäisenä yksin tulleet maahanmuuttajanuoret ovat usein tulleet Suomeen siinä vaiheessa kun he ovat peruskoulun yläluokkalaisten ikäisiä. Ei ole ihme, että heidän koulunkäyntiinsä ja yhteiskuntaan sopeutumisessa tarvitaan paljon aikaa ja resursseja sekä uusia keinoja esimerkiksi ammatillisen koulutuksen löytymiseen. Reetta Helander ja Anna Mikkonen (2001, 75–76, hakupäivä 24.11.2012) tuovat esille tutkimuksessaan, että heidän haastattelemansa nuoret olivat kokeneet koulussa vaikeuksia. Isoimpana ongelmana on kielen oppiminen ja he tarvitsevat paljon apua esimerkiksi läksyjen teossa tukiopettajilta, kavereilta ja ohjaajilta. Useat kärsivät keskittymisvaikeuksista ja vieraan kielen oppiminen sekä kulttuurisidonnaisuus vaikeuttavat asiaan keskittymistä. Harri Romakkaniemi ja Sari Ruutu (2001, 21, hakupäi-

vä 10.3.2013) tuovat esille, että varsin usein maahanmuuttajaopiskelijat keskeyttävät ammatilliset opintonsa koska he kokevat suomen kielen olevan niin vaikeaa. Tämä korostuu eritoten niillä nuorilla jotka ovat saapuneet maahan myöhäisessä vaiheessa, kesken peruskoulun. Minna Säävälä (2012, 39–40) on tutkinut maahan muuttaneiden vanhempien ja koulun henkilökunnan kokemuksia koulun ja kodin yhteistyöstä sekä kartoittanut eri toimijoiden näkemyksiä maahanmuuttajalasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvistä riskeistä ja voimavaroista. Säävälä toteaa tutkimuksessaan, että esimerkiksi kouluilla ja siellä olevalla henkilökunnalla on vaikeuksia tunnistaa maahanmuuttajalasten ja nuorten mielenterveysongelmia. Yksi syy tähän on se, etteivät lapset ja nuoret osaa kertoa asioista tai kulttuuriin liittyen heille ei ole muodostunut mallia kertoa vaikeista asioista ulkopuolisille. Oireet näkyvät usein somaattisina ja psyykkisten asioiden käsittely vie enemmän aikaa kuin valtaväestön lasten ja nuorten kanssa. Ongelmat voivat kasvaa suuriksi ennen kuin asiaan on pystytty reagoimaan ja alkamaan käsittelemään niitä. Nämä ongelmat eivät voi olla vaikuttamatta oppimiseen ja oppimisen edellytyksiin.

Pudasjärvellä perheryhmäkodin nuoret ovat joko peruskoulussa, peruskoulun valmentavassa koulussa, työvoimahallinnon järjestämässä ohjaavassa koulutuksessa tai Pudasjärven kaupungin järjestämässä peruskouluun valmentavassa koulutuksessa. Peruskoulua voi opiskella myös Pudasjärven kansalaisopiston järjestämässä koulutuksessa. Kansalaisopiston järjestämä peruskoulu on tarkoitettu yli 17-vuotiaille. Nuoria ohjataan hakeutumaan koulutuksiin ja kursseille yhteistyössä Te-toimiston ja sosiaalitoimen kanssa. Pudasjärven kaupunki on mukana Osallisena Suomessa – hankkeessa, jonka tarkoituksena on löytää jokaiselle nuorelle oma henkilökohtainen kotoutumis- ja koulutuspolku sekä kehittää erilaisia koulutusmenetelmiä maahanmuuttajille.

17- vuotta täyttävät vailla opiskelupaikkaa ja työtä olevat nuoret ohjataan työ- ja elinkeinotoimiston palveluiden piiriin. Nuorille etsitään yhdessä TE-toimiston ja erilaisten hankkeiden avulla mahdollisuuksia osallistua esimerkiksi työharjoitteluun. Niille 17-vuotiaille nuorille, joilla ei ole vielä opiskelupaikkaa, pyritään löytämään mielekästä tekemistä muun muassa työelämään tutustumisjaksojen, omaehtoisen opiskelun (esimerkiksi kansalaisopistossa) ja vapaaehtoistyön kautta.

Maahanmuuttajien osallistaminen ja tukeminen oman kulttuurin säilyttämiseen on kirjattu Hallituksen maahanmuuttopolitiikkaohjelmaan. (2006,15, hakupäivä 27.10.2011). Keinona on muun muassa edellytysten luominen maahanmuuttajien osallisuudelle lähiyh-

teisöissä. Muina keinoina on muun muassa harrastusten ja koulun tukeminen, naapureiden mukaan ottaminen sekä vähemmistökulttuurien tukeminen järjestää omaa kansalais-toimintaa. Pudasjärvellä nuoret ovat päässeet hyvin harrastuksiin mukaan, muun muassa jalkapallojoukkueet ovat ottaneet nuoria hyvin toimintaansa. Samoin eri järjestöt ovat ottaneet maahanmuuttajanuoria mukaan toimintaansa, esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin ystävätoiminnan kurssilla on ollut mukana maahanmuuttajia. Järjestöjen asema muuttui 1990-luvulla, hyvinvointiyhteiskunta-ajattelu käsitti myös ajatuksen muista toimijoista kuin valtio. Siirryttiin keskittämisestä hajauttamiseen. 2000-luvulla korostuu kansalaisyhteiskunnan merkitys sekä globaalius. (Möttönen & Niemelä 2005, 18–24.)

Perheryhmäkodissa nuoria ohjataan osallistumaan mielekkääseen vapaa-ajan viettoon. Heitä tuetaan yhteisöllisyyteen erilaisten ryhmätoimintojen ja retkien avulla. Perheryhmäkodista järjestetään tutustumiskäyntejä eri harrastusmahdollisuuksiin ja tehdään yhteistyötä esimerkiksi urheiluseurojen, kansalaisopiston ja nuorisotoimen kanssa. Perheryhmäkodille on varattu kuntosalista ja liikuntahallilta oma vuoro mahdollisuuksien mukaan. Haasteena on ollut tyttöjen osallistaminen vapaa-ajan toimintoihin mukaan. Tytöt tarvitsevat paljon tukea tässä asiassa. Tyttöjen kanssa on käyty uimassa, retkeilemässä ja he ovat innostuneet muun muassa kansalaisopiston erilaisista kädentaitoihin liittyvistä kursseista. Perheryhmäkodilla tyttöjen kanssa on pidetty niin kutsuttuja tyttöjen iltoja, jolloin tytöt ovat saaneet rauhallisessa, omassa tilassa tehdä itselleen mukavia asioita. Tyttöjen illoissa on askarreltu, jumpattu ja katsottu yhdessä elokuvia sekä tehty muun muassa kasvonaamioita ja muita kauneudenhoitoon liittyviä asioita.

Nuoria on tärkeää tukea oman kulttuurinsa ja uskontonsa ylläpidossa. Suomalaisten juhlien lisäksi nuoret voivat viettää oman kulttuurinsa juhlia. Perheryhmäkodissa tuetaan ja kunnioitetaan nuoren oman halua harjoittaa omaa uskontoansa ja osallistua oman kulttuuriin ja uskontoon liittyviin tapahtumiin. Nuoret ovat tuoneet mielipiteitä esimerkiksi Ramadan-ajan järjestämiseen ja muiden, oman maan juhlien suunnitteluun. Ramadan on muslimien paastokuukausi, joka kestää 30 päivää. Muslimit eivät saa tänä aikana syödä eivätkä juoda aamunsarastuksesta auringonlaskuun. Ramadanin jälkeen järjestetään päätösjuhla, nimeltään Eid al-Fitr – juhla. Tällöin muslimit kokoontuvat yhteen, syövät hyvin ja pukeutuvat juhla-vaatteisiin. He antavat toisilleen myös pieniä lahjoja ja käytäntöön kuuluu myös köyhien muistaminen sekä kolehdin antaminen moskeijaan. (Suomen suur-
lähetyttö, hakupäivä 10.3.2013). Ramadanin aikana perheryhmäkodilla ruokailut järjestetään niin, että nuoret valmistavat itse ruoan ja syövät sen oman aikataulunsa mukaisesti.

Islamin uskonnon mukaisesti muslimit eivät voi syödä esimerkiksi sianlihaa ja verta. Olemme opetelleet nuorten kanssa paljon uusien ruokien laittoja ja oppineet käyttämään mielikuvitusta jokapäiväisessä ruoanlaitossa. Nuoret pukeutuvat oman kulttuurinsa ja mieltymystensä mukaisesti ja heitä kunnioitetaan heidän valinnoissaan. Esimerkiksi somalialaiset tytöt pukeutuvat pitkiin hameisiin ja he käyttävät huivia hiustensa peittämiseksi.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Etsin saamieni haastattelutulosten avulla vastauksia nuorten kokemaan osallisuuden tunteeseen, sekä arjen sujumiseen perheryhmäkodissa. Halusin saada myös tietoa siitä, miten he ovat kotiutuneet Pudasjärvelle, ja mitä he tulevaisuudeltaan toivovat. Päädyin esittämään haastattelutulokset jakamalla ne neljään pääkohtaan, joiden avulla tuon esille nuorten tuottamia ajatuksia ja kokemuksia. Kaikkia haastattelukysymyksiä en purkanut auki, vaan poimin sieltä ne kysymykset, joidenka avulla sain tuotua esille tarvitsemani tiedon. Haastattelukysymyksiä avulla nostin pääkohdiksi nuoren arjen, osallisuuden, kotoutumisen Pudasjärvelle sekä tulevaisuuden. Näiden pääkohtien avulla löysin asettamiini tutkimuskysymyksiin vastaukset. Halusin saada haastatteluiden kautta vastaukset seuraaviin kysymyksiin;

- Kuinka alaikäisenä yksin maahan tulleet maahanmuuttajanuoret kokevat asumisen ja arjen perheryhmäkodissa?
- Kokevatko nuoret olevansa osallisia perheryhmäkodin toiminnassa?
- Miten nuoret kokevat kotoutuneensa Pudasjärvelle?

Käytin haastatteluiden esille tuomisessa haastateltavista lyhennettä H1, H2, H3 ja H4. Merkitsin haastateltavat haastattelun alussa haastateltava 1 ja niin edelleen ja merkintä säilyi koko analyysin ajan samana.

Nuoret olivat iältään 15–17 vuotiaita ja he olivat asuneet perheryhmäkodilla puolesta vuodesta kahteen vuoteen. Suomessa nuoret olivat asuneet kahdesta kolmeen vuoteen, ja he olivat muuttaneet Pudasjärvelle perheryhmäkodille eri puolilta Suomea eri vastaanottokeskusten ryhmä- tai perheryhmäkodeista. Nuoret olivat asuneet ennen Pudasjärvelle tuloa jo useassa eri paikassa, osa oli siirtynyt vastaanottokeskuksesta toiseen ja sieltä perheryhmäkodille/ryhmäkodille ja sieltä sitten meille. Nuoret voivat joutua asumaan turvapaikkaprosessin aikana jopa kolmessa eri paikassa ja asumisjärjestelyihin tulisikin kiinnittää erityistä huomioita ja muistaa lapsen etu. (Manninen 2012, 52–53, hakupäivä 10.3.2013). Haastateltavia nuoria oli neljä ja nämä haastatellut nuoret vastasivat kysymyksiini avoimesti ja pohtien samalla omaa historiaansa Suomessa. Kaikki nuoret olivat sitä mieltä, että suomen kieli oli aluksi vaikeaa. Osa nuorista osasi kuitenkin englantia Suomeen tullessa ja se oli helpottanut alussa asioiden ymmärtämistä ja ymmärretyksi

tulemista. Oman maan kansalainen oli ollut erään nuoren ohjaajana vastaanottokeskuksessa ja se oli auttanut nuorta uudessa maassa ja kulttuurissa. Nuoret muistivat tarkalleen, milloin olivat perheryhmäkodille muuttaneet ja he kertoivat muutoksen olleen aluksi vaikeaa. He olivat muuttaneet isompien paikkakuntien vastaanottokeskuksista/perheryhmäkodeista ja he olivat saaneet tietoa Pudasjärvestä vain sen verran, että se on Pohjois-Suomessa lähellä Oulua ja on pieni paikkakunta.

H 3: Oon asunut täällä yksi vuotta ja seitsemän päivää, onko tänään kahdeksas päivä, siis kahdeksan päivää. Minä aina lasken kuinka monta päivää olen ollut.

Nuoret toivat esille jännityksen, epätietoisuuden ja sen, että heidän mielipidettään ei välttämättä oltu kuultu siirron yhteydessä. Nuoria oli jännittänyt uusi paikka, saavatko he kavereita ja se, minkälainen perhekoti on. Osa nuorista koki hyvänä sen, että olimme hakeneet nuoren perheryhmäkodille muuton yhteydessä entisestä paikasta. Nuoret kertoivat, että tämä oli helpottanut uuteen paikkaan lähtemistä ja se toi heille turvallisuuden tunteen, ei tarvinnut yksin matkustaa junassa. Mari Sipola (2012, 69–70, hakupäivä 4.3.3013) on todennut haastattellessaan yksin tulleita lapsia ja nuoria, että lapset eivät välttämättä tienneet turvapaikkaprosessin aikana mihin heitä oltiin seuraavana siirtämässä ja uudesta paikasta kerrottiin hyvin vähän. Muutto uuteen paikkaan katkaisi sinne muodostuneet siteet.

H3: En halunnut tulla, jännitti. Aattelin, ettei oo hyvä paikka, pieni paikka. Pudasjärvi pieni paikka. Ei ole paljon kauppoja, ei asu paljon ihmisiä. En halunnut tulla perhekotiin, tiesi, että porukat asuu täällä, mutta olisin halunnut asua yksin.

H2: Vaikea oli jos olisi pitänyt tulla yksin, ohjaajat kun hakee, se on parempi.

Alkuinfon antaminen uudesta asuinpaikasta olisi tärkeää entisessä paikassa ja nuorelle olisi tärkeää saada olla mukana suunnittelemassa muuttoa uudelle paikkakunnalle. Perheryhmäkoti voisi laittaa esimerkiksi infosivut Internetiin, jotta nuori voisi tutustua uuteen asuinpaikkaansa ja paikkakuntaan yhdessä ohjaajien kanssa.

5.1 Nuoren arki perheryhmäkodilla

Nuorten arkikokemukset olivat hyvin samankaltaisia. Kaikki kokivat arjen sujuvan perheryhmäkodissa hyvin ja siihen sisältyi tärkeänä osana koulunkäynti. Koulunkäynti nousi esille joka haastattelussa ja se toi nuorille säännöllisen päivärytmin. Eräs nuorista toi esille sen, että oli ollut hyvä, kun oli pystytty järjestämään koulussa yksilöllisiä ratkaisuja opiskelun suhteen. Nuoret kävivät peruskoulua yläkoululla ja yksi nuorista oli lukiossa.

H3: Koulu on vaikeaa, mutta hyvin on mennyt.

H1: Koulu on, ei mitään, käyn vaan koulua.

H4: Ensin kouluun, sitten kolmelta takaisin, teen tehtäviä, sitten levähdän. Jos ei tehtäviä, minä uin, levähdän ja nukkumaan klo. 22.00. Ei muuta.

H2: Koulua, harkat, uimakoulu, läksyjen lukeminen, autokoulu.

Harrastukset olivat nuorille erittäin tärkeitä ja niiden avulla he olivat päässeet mukaan pudasjärveläiseen yhteisöön ja saaneet myös suomalaisia kavereita. Jalkapallo on ylivoimaisesti suosituin harrastus poikien keskuudessa, mutta he harrastavat myös uintia ja kuntosalilla käyntiä. Tyttöillä harrastuksina on ollut muun muassa uinti, käsityöt ja musiikkikerhossa käyminen. Yksi haastateltavista halusi päästä ratsastamaan ja keskustelimme siitä, että se on mahdollista kunhan ratsastuskerhot alkavat.

H4: Minä harrastan uintia, kudontaa ja käsitöitä.

H2: Käyn salilla, jalkapallotreeneissä, uimassa käyn myös, olen oppinut uimaan uimakoulussa.

H1: Jalkapallo.

H3: musiikkikerhossa oon käyny, uinti on harrastus. Haluaisin ratsastaa.

Perheryhmäkodin arjesta ja viihtymisestä siellä kaikki nuoret olivat yhtä mieltä. Nuoret viihtyivät perheryhmäkodilla ja yksi nuorista totesikin, ettei hän halua muuttaa sieltä pois vaikka ensin oli niin halunnut. Nuoret kokivat ohjaajien olevan mukavia ja auttavaisia, he olivat saaneet ohjaajilta apua kaikkiin asioihin ja erityisesti läksyjen teossa ohjaajien apu oli ollut tärkeää. Turvallisuuden tunne oli kaikilla sama, he kokivat asumisensa turvalliseksi ja tärkeää oli se, että myös yöllä on ohjaaja paikalla. Kysyessäni nuorilta minkälais-

ta apua he ohjaajilta kaipaavat, esille nousi lohdutuksen tarve sekä koulutehtävissä auttaminen. Osa nuorista koki, ettei tarvitse mitään apua ohjaajilta.

H4: Olen turvassa, ei pelota, tämä on turvallinen paikka, ohjaajilla on yövuoro.

H 2: Yöllä on ohjaajia ja aikuisia on aina paikalla, jokaisella on oma huone.

Omaohjaajien tarpeellisuuden suhteen nuorten mielipiteet hajaantuivat. Osa koki omaohjaajansa läheiseksi ja tärkeäksi, mutta osa toi esille, että tärkeintä on vain se, että on ohjaajia, jotka auttavat tarpeen tullen. Yhtä nuorta ohjaajat ärsyttivät. Anna Mikkosen (2001, 125–126, hakupäivä 26.2.2013) mukaan nuoret kokevat usein omaohjaajan läheiseksi ja toisinaan ohjaajat voivat olla ainoita suomalaisaikuisia, joita he tuntevat. Omaohjaajan kanssa nuoren on turvallista harjoitella vuorovaikutustaitoja ja toisinaan vie aikaa, ennen kuin nuori pystyy luottamaan omaohjaajaansa. Omaohjaaja huolehtii, että nuoren arjen asiat tulevat hoidetuksi ja hän huolehtii yhteistyöstä verkostojen kanssa.

H2: Omaohjaaja on hyvä, ei tarvi selittää eri ohjaajille joka kerta asiaa.

H4: Omaohjaajan pitää auttaa, kysyä jos on ongelmia, jos tarvii lääkäreitä, talvivaatteita. Pitää kirjoittaa sosiaalille, aina pitää auttaa. Pitää kirjoittaa koululle tai kysyä saako tukiopetusta?

H1: Mä haluan vaihtaa, mä en tykkää niistä. En keskustele niitten kaa.

H1: On hyvä asia, voi kertoa asioita.

Oman kulttuurin ylläpitämisestä nuoret olivat sitä mieltä, että perheryhmäkodilla oli ajan myötä opittu ottamaan esimerkiksi Ramadan – aika paremmin huomioon. Nuoret olivat saaneet laittaa oman maansa ruokia ja heitä oli käytetty muun muassa Moskeijassa Oulussa.

H3: Ihan hyvin sujui Ramadan, ohjaajat olivat oppineet että hekin viettävät Ramadania. Laitettiin ite ruokaa.

Perheryhmäkodin säännöistä nuoret olivat monta eri mieltä; osa koki, että sääntöjä pitää olla, jotta arki sujuu paremmin, mutta osa oli sitä mieltä, ettei sääntöjä tarvitse olla lainkaan. Nuoret kokivat yhtä lukuun ottamatta, että oli saanut olla vaikuttamassa yhteisiin

sääntöihin ja sanoa oman mielipiteensä. Nuoret totesivat, että kesällä, kun ei ole koulua, heidän tulisi saada olla pidempään kesälomalla muualla. Aika ei tahdo kulua silloin perheryhmäkodilla. He kokivat, että on tärkeää, että he saavat silloin mennä ja tavata kavereita jotka asuvat eri paikkakunnilla.

H1: Mä oon aina kotona, ei kiinnosta kotiintuloajat.

H4: Säännöt on hyviä, yksi on huonompi. Kesäaika on huono, kaksi viikko on vaikeaa, ei muuta. Jos joku on kesätöissä, aika menee hyvin, mutta jos vain kaksi viikkoa töissä, ei kukaan jaksa istua täällä.

Kysyessäni minkälainen olisi ihanteellinen perheryhmäkoti, sain nuorilta paljon ajatuksia asiasta. Yksi nuorista toivoi, että kaverit saisivat olla perheryhmäkodissa yökylässä. Kerroin hänelle, että se on mahdollista ja selvisikin, että vaikka hänelle on pidetty alkuinfo, jossa perheryhmäkodin säännöt ja periaatteet on kerrottu, niin hän ei muistanut asiasta puhutun. Itselle heräsikin ajatus, että alkuinfo tulee jakaa useaan osaan, koska alkuinfossa asiaa tulee niin paljon, etteivät kaikki asiat jää välttämättä nuoren mieleen. Yksi nuorista haluaisi asua lähellä isoa kaupunkia ja ehdottikin, että perheryhmäkoti siirrettäisiin lähemmäksi jotain isoa kaupunkia. Oman maalaisen ohjaajan tärkeyden nosti yksi nuori esille ja siitä keskustelimme pitkään. Nuori kertoi, että hän kokee, että oman maalainen ohjaaja ymmärtäisi paremmin ja hänen kanssaan voisi puhua omaa kieltä.

H2: ”Honkakoti” (on perheryhmäkodin nimi)

H4: Sellainen, joka olisi lähellä isoa kaupunkia, mutta olisi kuitenkin samanlainen kuin meidän perheryhmäkoti.

H1: Kaverit sais tulla yökylään.

H1: Olis omanmaalainen ohjaaja talossa.

H3: Ihan kaikki säännöt pois. Tehtäs retkiä, ollaan yhdessä ja tehdään jotakin hauskaa. Ei tartte mennä retkelle, ollaan täällä ja pidetään hauskaa. Kaikki yhdessä, istutaan nuotiolla ja kesällä on kiva. Menään yhdessä vaikka ulkomaille.

H1: Käytäs koulua ja tehtäs retkiä, en minä tiä.

Retket olivat selvästi muodostuneet nuorille tärkeiksi yhdessä olemisen muodoiksi. Nuoret kokivat, että retkillä heistä on mukavaa se, että ohjaajat ovat koko ajan läsnä ja tekevät hauskoja asioita heidän kanssaan. Kysyessäni, minkälainen olisi hyvä viikonloppu perhe-

ryhmäkodissa, nuoret toivat esille jälleen yhdessä olemisen, lepäämisen ja kavereiden kanssa olemisen. Kaikki nuoret olivat saaneet paikkakunnalta suomalaisia kavereita, mutta kuitenkin nuoret kokivat, että suomalaisiin on vaikea tutustua. Yksi nuorista toivoisi saavansa ilta- ja viikonlopputöitä, esimerkiksi siivoustöitä.

H3: On kavereita, suomalaisia kavereita. Koulussa tutustunu.

H1: Oon kavereiden kanssa tai meen kavereiden luokse.

H3: Katotaan elokuvia, levähdetään, mentäs mökille koko porukka, jep! Oltas kaikki yhdessä.

H4: Minä toivosin, että saisin töitä, en tykkää olla kotona koko ajan. Jos minä saan viikonlopputöitä, minä meen. Mennään mökille, ihana viikonloppu, mökki on kallis ja menee paljon rahaa. Mennään kävelyille, juttelemaan, nuotio laittaa, se on hyvä, laitetaan ruokaa.

H2: Sais nukkua. Käydään Oulussa tai jossain.

Nuorten arki koostui vastausten perusteella koulusta, perheryhmäkodin arjesta, kavereiden kanssa olemisesta sekä harrastuksista. Arki muodostuu samankaltaiseksi kuin kenen tahansa nuoren arki. Arjen katsotaan muodostuvan ihmisten toiminnan kokonaisuudesta ja siihen sisältyy muun muassa sosiaalinen ja fyysinen toimintaympäristö. Koti, harrastukset, koulu ja esimerkiksi luonto luovat toimintaympäristön jossa arkea eletään. Arkiset asiat luovat edellytykset muulle toiminnalle ja ne tuovat turvalliset rutiinit päivään. (Marjanen & Lindfors 2011, 20-22, hakupäivä 29.3.2013).

5.2 Osallisuus

Hakiessani osallisuuden kokemuksia, esille nousi selvästi se, että nuoret olivat kokeneet olevansa osallisia perheryhmäkodin arjessa. Heitä oli kuultu muun muassa sääntöjen laatimisessa, yhteisten retkien järjestämisessä, ruokien valinnassa sekä esimerkiksi harrastusten valinnassa. Yksi nuorista toi esille, että hänen esityksestään perheryhmäkodin väki lähti mökkireissulle viime syksynä. Nuoret olivat saaneet paikkakunnalta kavereita koulun ja harrastusten kautta ja tämä vahvisti heidän tunnettaan siitä, että he ovat osana Pudasjärveä ja kuntalaisuutta.

H3: Voin, kaikesta normaalista voin päättää. Internetti aikaa lisättiin.

H2: Voin päättää, kysythän sinä, säännöistä, kuullaan joskus, ei nyt tuu mieleen. Pittää olla sääntöjä, muuten se on niin kuin oltas metässä.

H4: On ohjaajat kysyny, mitä sinä haluat tehdä, minne sinä haluat mennä.

H1: Ei oo kysytty. Voin päättää omista asioista.

Kysyessäni, ovatko nuoret saaneet mielestään riittävästi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, oikeuksista ja velvollisuuksista, vastauksista kävi ilmi, että nuorten tiedontarve oli vielä suuri. Haastatteluun osallistuneet nuoret olivat muuttaneet perheryhmäkodille eri puolilta Suomea, eivätkä he olleet osallistuneet Pudasjärvellä olleeseen Nuoren turvapaikanhakija-polku hankkeen järjestämiin info-tilaisuuksiin. Hanke järjesti Pudasjärvellä alaikäisenä yksin tulleille turvapaikanhakijoille vuosina 2009–2011 esikotouttavaa toimintaa ja yhtenä toimintamuotona olivat muun muassa erilaiset infotilaisuudet. Infoissa nuoret saivat tietoa esimerkiksi velkaneuvonnasta, poliisin roolista ja sosiaalitoimiston sekä terveysaseman palveluista. (Alanko 2011, 35.)

H3: Suomessa on hyvää turva. Turva on tärkein. Paperia aina hirveästi. En tiedä oikeuksista ja velvollisuuksista, kukaan ei ole kertonut.

H1: En tiää, en halua tietää.

H4: Joo, en minä tiää, en tarpeeksi.

H2: Oon saanu tietoa, koulussa saatu tietoa.

5.3 Kotoutuminen Pudasjärvelle

Nuoret kokivat olevansa kotiutuneita Pudasjärvelle, tähän olivat auttaneet perheryhmäkoti ja ohjaajat sekä kaverit ja harrastukset. Nuoret ajattelivat, että tällä hetkellä he viihtyvät hyvin, mutta tulevaisuudessa he muuttavat esimerkiksi opiskelemaan ammattia muualle.

H1: Harrastusmahdollisuuksia on riittävästi.

H2: Viihdyn ihan hyvin Pudasjärvellä, koulu on lähellä ja jalitsukenttä myös.

H3: Viihdyn hyvin enkä aio muuttaa pois. Perhekodilla asuminen ja koulu on tärkeitä.

H4: En tykkää koko elämää asua, mutta nyt tykkään asua täällä.

5.4 Tulevaisuus

Tulevaisuus oli osalla nuorista hyvin selkeä, mutta osa vielä ikätasostaankin johtuen poh-ti, mikä heistä tulee sitten isona. Osa nuorista koki, että tarvitsee vielä täysi-ikäistyttyään jonkin verran ohjaajien apua ja tukea, mutta osa ajatteli, että pärjää itse. Nuorten tulevai-suuden haaveina olivat muun muassa perheen saaminen Suomeen, ammatin hankkiminen ja töiden saaminen. Toive perheen yhdistämisestä ja osalla perheen kadoksissa oleminen olivat päällimmäisiä ajatuksia nuorten mielessä. Perheitä ikävöitiin ja he olivat mielessä aina. Lähiajan tavoitteiksi nuoret toivat esille esimerkiksi autokoulun suorittamisen, mo-pokortin saamisen ja uusien harrastusten aloittamisen. Itsenäinen elämä, muutto perhe-ryhmäkodilta herätti myös ajatuksia. Nuoret suhtautuivat pärjäämiseensä luottavaisesti, mutta osa toi esille koulunkäyntiin liittyviä suorituspaineita.

H4: Minä odotan milloin minun perhe tulee täällä, milloin saan amma-tin ja saanko hyvän todistuksen? Minä toivon, saa uusi asunto ja asua yksin, pitää huolehtia mulla kaikki asiat. Tarvin ohjaajien apua vielä silloin.

H2: Muutan pian omaan asuntoon. Luulen, että pärjään. Olis pitäny harjoitella vielä näitä sosiaal-in papereita ja ruoanlaittoa. Toivon saa-vani joskus oman perheen ja mä käyn joskus kattoon mun omaa perhet-tä kotimaassa. Rauhallista elämää, töitä.

H1: En tarvi ohjaajien apua, kyllä mä ossaan ite. Ehkä muutan johon-kin isoon kaupunkiin. Voisin pelata jalkapalloa ammattilaisena.

H3: Selviän kaikki asiat yksin ja osaan huoltaa kaikki. En tarvi ohjaaji-en apua sitten, minä pärjään sitte. Toivon, että perhe olisi Suomessa ja mulla olisi opiskelupaikka ja töitä ja kaikki menee hyvin.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kehittämishankkeessa opinnäytetyöni mielenkiinnon kohteena oli alaikäisenä yksin maahan tulleiden lasten/nuorten perheryhmäkodin arjen sujuvuus ja osallisuus sekä kotoutuminen Pudasjärvelle. Halusin saada teemahaastattelun avulla tietoa aiheesta perheryhmäkodissa asuvilta nuorilta. Lastensuojelulain (2007/417) neljännessä ja viidennessä pykälässä korostetaan lapsen osallisuutta ja mahdollisuuksia tulla kuulluksi ja vaikuttaa omiin asioihinsa. Koin tärkeäksi saada tietoa perheryhmäkodin nuorilta siitä, miten he kokevat asumisen perheryhmäkodilla ja kokevatko he olevansa osallisia siellä asuessaan. Halusin saada tietoa myös siitä, miten he ovat kokeneet kotoutuneensa Pudasjärvelle. Perheryhmäkoti on vielä suhteellisen uusi ja sen vuoksi oli mielestäni tärkeää selvittää nuorten ajatuksia ja kokemuksia haastattelun avulla. Asiakaspalautetta ei oltu kerätty aikaisemmin.

Alaikäisenä yksin tulleet lapset kaipaavat tukea ja rauhallisuutta sekä jatkuvuutta uuden ja entisen kotimaan tapojen, ihmissuhteiden ja kulttuurin välillä. Heille on tärkeää löytää oma paikkansa uudessa asuinympäristössä ja löytää tarkoitus uudenlaiselle elämälle. Lapset tarvitsevat myös onnistumisen kokemuksia, turvallisuutta ja tunteen siitä, että he kuuluvat jonnekin. Heidän kehitystään tukevat rakastavat ja turvalliset suhteet esimerkiksi asuinyksikön henkilökuntaan. On erityisen tärkeää huomioida lapsen tulevaisuus ja menneisyys, vaikka päivittäisen huolenpidon osuus onkin tärkeässä asemassa jokapäiväisessä elämässä. (Mikkonen 2011, 80–82, hakupäivä 1.3.2013). Nuorten vastauksissa nousi useasti esille rauha, rauhallisuus ja turvallisuus. He kokivat, että Suomi on turvallinen maa ja he saavat nyt asua rauhassa, ilman pelkoa.

Nuoret kokivat, että heitä on jännittänyt uudelle paikkakunnalle muutto ja he eivät ole tienneet Pudasjärvestä paljoakaan. Perheryhmäkoti voisi tehdä omat kotisivut Internetiin, josta nuori voisi katsoa tietoa uudesta asuinpaikastaan ennen perheryhmäkodille tuloa. Vastausten perusteella nuoret olivat löytäneet paikkansa pudasjärveläisessä yhteisössä. Kavereita oli löytynyt jonkin verran ja heillä oli mieluisia harrastuksia joissa he kävivät säännöllisesti. Osa nuorista kaipasi isompaan kaupunkiin asumaan. Osa taas koki, että tällä hetkellä Pudasjärvi on juuri sopiva paikka asua ja he voivat sitten myöhemmin muuttaa esimerkiksi opiskelemaan isompaan kaupunkiin. Pudasjärvellä palvelut olivat lähellä nuorta, tämä koettiin hyväksi asiaksi. Anna Mikkonen (2001, hakupäivä 26.2.2013) on omassa tutkimuksessaan saanut samankaltaisia tuloksia liittyen alaikäisenä

yksin tulleiden kokemuksiin harrastusten merkityksestä ja toiveesta asua isossa kaupungissa.

Nuoret viihtyivät perheryhmäkodissa ja kokivat arjen mielekkääksi ja turvalliseksi. Nuoren arki koostui koulusta, harrastuksista ja perheryhmäkodin arjesta. Nuoret kävivät koulua yläkoululla ja yksi lukiossa, harrastivat ja olivat kavereiden kanssa. Koulun merkitys arjen rytmittäjänä oli tärkeä ja nuoret suhtautuivat koulunkäyntiin hyvin sitoutuneesti lukuun ottamatta yhtä nuorta, joka koki, että käy sen vuoksi koulussa kun koulussa pitää käydä.

Nuoret toivoivat saavansa perheryhmäkodin ohjaajilta apua koulutehtävissä sekä tarvittaessa lohdutusta. Tietoisuus yöohjaajan paikallaolosta perheryhmäkodissa loi turvallisuuden tunteen ja nuoret kokivat muutoinkin saaneensa ohjaajilta apua ja tukea kaikkiin asioihin. Perheryhmäkodin säännöt eivät herättäneet nuorissa suuria tunnekuohuja, he kokivat, että sääntöjä pitää olla ja osa kommentoi huumorilla, ettei niitä tarvitsisi ollenkaan. Ohjaajien roolissa korostui turvallisen aikuisen malli. Ohjaaja oli aikuinen, joka kuuntelee, välittää ja osaa lohduttaa.

Ihanteellisena perheryhmäkotina nuoret pitivät sellaista perheryhmäkotia, jossa kaverit saisivat olla yökylässä ja siellä olisi omanmaalainen ohjaaja töissä. Yksi haastateltavista nuorista toi esille, että ”Honkakoti”, joka on perheryhmäkodin nimi, on ihan hyvä perheryhmäkoti. Toiveena oli, että perheryhmäkodilta tehtäisiin retkiä, oltaisiin enemmän yhdessä ja käytäisiin vaikka ulkomailla asti. Perheryhmäkodin toimintasuunnitelmaa tehdessä on hyvä ottaa esille nämä nuorten toiveet ja pyrkiä järjestämään yhdessäolon hetkiä mahdollisimman paljon. Nuorten mielestä mukava viikonloppu perheryhmäkodilla koostuu yhdessä tekemisestä ja kavereiden kanssa olemisesta.

Nuoret toivat haastatteluissa esille kokevansa olevansa osallisia sekä perheryhmäkodilla että Pudasjärvellä. He olivat saaneet osallistua perheryhmäkodin sääntöjen laatimiseen sekä esimerkiksi retkien suunnitteluun. Jokaisella oli omia harrastuksia ja he kokivat saavansa päättää omista asioistaan. Huomionarvoista oli se, että nuoret eivät tienneet omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ja tämä oli mielestäni yksi tärkeimmistä haastattelun tuloksista toiminnan kehittämisen kannalta. Nuorille tulee kertoa ikätasonsa mukaisesti omista oikeuksista ja velvollisuuksista. Tullessaan perheryhmäkotiin nuoret saavat alkuinfon, jossa kerrotaan pääpiirteittäin perheryhmäkodin säännöt ja esitellään Pudasjär-

ven harrastusmahdollisuudet sekä keskustellaan esimerkiksi kouluasioista. Nuorille tulee kuitenkin kertoa myös heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, kuten esimerkiksi lapsen oikeuksista, suomalaisesta tasa-arvosta, kasvatuksesta ja siihen liittyvistä periaatteista ja niin edelleen. Internetistä löytyvä Infopankki on yksi keino tuoda nuorille tietoa näistä edellä mainituista asioista. Infopankin sivuilta voi etsiä tietoa suomalaisesta kulttuurista ja palveluista monilla eri kielillä. (Infopankki 2005, hakupäivä 31.3.2013).

Osalla nuorista oli selkeitä tulevaisuuden suunnitelmia. Osa nuorista toi esille, että tarvitsee ehkä vielä täysi-ikäistyttyäänkin ohjaajien apua, mutta osa ajatteli selviävänsä yksin. Jokaisella oli tulevaisuuden suunnitelmissa ammatin hankkiminen sekä työelämään pääseminen. Yksi nuorista haaveili ammattilaisurasta jalkapallossa. Huolta aiheuttivat epätoisuus perheestä. Nuorten ajatuksissa oli huoli siitä, saako perhe oleskeluluvan Suomeen. Osalla perhe oli kateissa. Nuoret ajattelivat, että kun he saavat ammatin ja töitä, niin he pystyvät rakentamaan oman elämänsä täällä Suomessa ja elämään rauhallista elämää.

Taulukko 11. Tulokset pähkinänkuoressa

<p>Nuorten kokemukset asumisesta ja arjesta perheryhmäkodissa</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Muuttaessaan uudelle paikkakunnalle uuteen asumisyksikköön, nuori kaipaa tietoa uudesta asumispaikasta sekä paikkakunnasta. ➤ Nuoret arvostavat rauhaa ja turvallisuutta yhteiskunnassamme yleisesti sekä perheryhmäkodissa. ➤ Nuorten arkeen kuuluu asuminen perheryhmäkodissa, koulu, harrastukset sekä kavereiden kanssa oleminen. ➤ Nuoret kaipaavat perheryhmäkodissa yhteistä tekemistä ohjaajien kanssa. Retket olivat olleet muistorikkaita ja niitä he toivoivat edelleen olevan. ➤ Nuoret arvostavat ohjaajilta samaansa apua ja tukea ja haluavat ohjaajien auttavan koulutehtävissä sekä lohduttavan tarvittaessa.
<p>Nuorten kokema osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nuoret kokivat olevansa osallisia perheryhmäkodin toiminnoissa ja he olivat kotiutuneet Pudasjärveläiseen yhteisöön hyvin. Harrastukset ja koulu olivat osaltaan edistäneet kotiutumista. ➤ Nuoret tarvitsevat lisää tietoa omista oikeuksista ja velvollisuuksista.
<p>Tulevaisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tulevaisuuden suunnitelmissa nuorilla oli ammatin hankkiminen ja työelämään pääseminen. Perheen yhdistäminen tai perheen löytyminen olivat nuorten toiveena.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että asuminen perheryhmäkodissa antaa nuorille hyvän alun kotoutua uuteen maahan ja uuteen kulttuuriin. Säännöllinen päivärytmi, harras-

tukset, turvalliset aikuiset sekä koulun käyminen tuovat nuorelle turvallisuutta ja uskoa tulevaisuuteen. Haastatteluissa tuli esille muutamia asioita, jotka kaipaavat vielä kehittämistä. Tulosten perusteella kehittämissuhteiksi nousivat seuraavat asiat;

Taulukko 12. Kehittämissuhteukset perheryhmäkodin arkeen ja toimintaan

Ehdotus	Toteutus
<p>Uuteen asuinpaikkaan siirtyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nuorelle muuttaminen uuteen asuinpaikkaan on jännittävä tilanne ja hän tarvitsee tietoa uudesta asuinpaikasta 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Perheryhmäkodille tehdään Internetiin infisivut, jossa kerrotaan perheryhmäkodista ja sen toiminnasta ➤ Nuori tuodaan tai haetaan hänen siirtyessään uuteen asuinpaikkaan
<p>Perheryhmäkodin arjen toimintaa kehitetään yhteisöllisemmäksi</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nuoret kaipaavat enemmän yhdessä tekemistä 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vuosittain tehtävään toimintasuunnitelmaan sisällytetään enemmän yhdessä tekemistä ja nuoret ovat mukana toimintasuunnitelman laatimisessa
<p>Lisää informaatiota nuorten oikeuksista ja velvollisuuksista</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nuoret tarvitsevat lisää informaatiota omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan uudessa yhteiskunnassa 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Omaohjaajat käyvät oman nuorensa kanssa lävitse esimerkiksi Infopankin Internet-sivut ja keskustelevat nuoren kanssa ikätason mukaisesti nuoren oikeuksista ja velvollisuuksista sekä uudesta kulttuurista

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tavoitteena on tuottaa osaamista työelämässä oleviin asiantuntijatehtäviin. Kehittämissuhteena tuotettavan opinnäytetyön tavoitteena on kehittää työelämään liittyvien ongelmien ratkaisemiseen keinoja ja tuottaa tietoa, josta työelämä hyötyy. (Viinamäki & Tissari 2010, 223–224.) Nuorten osallisuutta voidaan lisätä kehittämissuhteusten myötä ja näin he kokevat olevansa enenevässä määrin mukana oman elämänsä hallinnassa.

7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Arvioin seuraavassa tätä kehittämishankkeena toteutettavaa opinnäytetyön tekemistä itsearviointin avulla. Opinnäytetyön kirjoittaminen on oma prosessinsa ja helpottaakseni ajankäyttöäni tein suunnitelman, jonka avulla pystyin seuraamaan, olinko aikataulussa vai en (taulukko 13). Opiskeluni loppuvaiheessa pystyin toteamaan, että opiskeluni olivat edenneet aikataulussa suunnittelemani prosessin mukaisesti, vaikka vaikeuksiakin välillä oli.

Taulukko13. Opinnäytetyön tekemisen prosessikuvaus

syksy 2011	kevät 2012	syksy 2012	kevät 2013
Opinnäytetyön aihe hahmottuu, alkuvalmisteluja, mietiskelyä, pohdintaa, hie-man teorian etsintää, ideapaperin tekeminen. Päiväkirja.	Tutkimusluvan hakeminen, teorian etsintää ja kirjoittamista. Haastattelukysymysten tekeminen. Päiväkirja.	Haastattelulupien haku nuorilta ja edustajilta haastatteluja varten. Nuorten haastattelut ja niiden litterointi, analysointia ja edelleen teorian hakua. Päiväkirja.	Opinnäytetyön kirjoittamista saadun materiaalin perusteella. Päiväkirja. Viimeistely ja opinnäytetyön esittäminen toukokuussa 2013.

Arvioin itsearviointin avulla koko kehittämishankkeen sujuvuutta, oppimisprosessia sekä tiedon hankkimisen onnistumista. Omien kokemusten jakaminen sekä johtopäätösten tekeminen olivat osa opinnäytetyön tekemistä. Itsearviointi sisältää myös tiedon jakamista ja sen painoarvon pohtimista. Tavoitteena itsearviointissa on varmistaa, että kehittämishanke etenee tavoitteiden mukaisesti ja mahdolliset muutokset ovat perusteltuja. Tarkoituksena on myös saada kaikkien kehittämishankkeeseen osallistuvien kokemukset, tieto ja näkemykset yhteiseen käyttöön. (Sosiaalitaidon työpapereita 2007, 2-5, hakupäivä 10.2.2013).

Ian Shaw'n mukaan reflektiivisessä arvioinnissa on kolme piirrettä (1999, 20). Ensiksikin otamme huomioon niin kutsutun hiljaisen tiedon, usein tiedämme enemmän kuin osaamme kertoa. Toiseksi maallikkotiedon käyttäminen itsearviointissa on tärkeää. Kolmanneksi itsearviointi on myös toimijoita osallistavaa evaluointia. Tieto, jota kehittämishankkeessa saadaan, on tärkeää ja tähän osallistuvat myös hankkeessa olevat yhteistyöta-

hot ja kumppanit. Työyhteisön parissa tapahtuva kehittämishanke on tärkeää kaikille jotka osallistuvat hankkeeseen. Dokumentointi ja siihen liittyvä pohdinta antavat itsearvioinnille mahdollisuuden ja samalla se luo mahdollisuuden myös ennakoita ja reagoida kehittämishankkeessa tulevia tapahtumia. (Sosiaalitaidon työpapereita 2007,4, hakupäivä 10.2.2013). Käytin tässä opinnäytetyössä työni kautta tullutta kokemusta kirjoittaessani teoriaosuutta ja toin siellä esille myös omia pohdintojani. Perheryhmäkodin asukkaat eli nuoret osallistuivat haastatteluiden avulla kehittämishankkeen syntyyn. Työyhteisön henkilökunta myötä eli opiskeluni kulkua ja olisin ajan riittäessä voinut ottaa myös heidän kokemuksensa mukaan tähän työhön.

Arvioinnin yleinen tarkoitus on saada tietoa erilaisista prosesseista, tilanteista, projekteista ja niin edelleen. Arviointi koskettaa muun muassa palveluiden järjestäjiä, tuottajia, palveluiden käyttäjiä sekä projektin vetäjiä että osallistujia. Tutkimuksen ja arvioinnin ero voidaan nähdä seuraavasti; arviointi pitää sisällään ajatuksen arvon määrittämisestä kun taas tutkimuksessa pyritään selittämään, kuvaamaan ja ymmärtämään tiettyjä asioita. (Robson 2001, 23–26.) Pattonin (1997, 23) mukaan arvioinnin voidaan ymmärtää olevan systemaattista tiedonkeruuta palveluista ja niiden toimivuudesta sekä palveluiden tuloksista.

Arvioinnissa on huomioitava, että sen täytyy olla uskottava. On tärkeää tiedostaa, mitä arvioinnilla halutaan, halutaanko esimerkiksi lisää informaatiota vai tuloksia jostain tietystä asiasta? Tärkeää onkin tuottaa sellaista tietoa, joka parhaiten vastaa arviointikysymykseen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida luotettavuuskriteereillä, joita ovat sovellettavuus/siirrettävyys, vahvistettavuus, uskottavuus ja totuudellisuus. Siirrettävyydellä ja sovellettavuudella tarkoitetaan aineiston runsasta kuvailua, jonka perusteella lukija voi tehdä johtopäätöksiä siitä, kuinka paljon tutkimuksen löydöksiä voi soveltaa muihin tutkimuskohteisiin. Vahvistettavuudella tuodaan esille se, kuinka paljon tehdyt tulkinnat saavat tukea toisista tutkimuksista. Uskottavuus syntyy tekijän omien johtopäätöksien ja ennakko-odotusten oikeellisuudesta ja siitä, että tutkimuksen tekijä on säilyttänyt neutraalin otteen tuoden kuitenkin oman persoonansa työssään esille. Totuudellisuus tarkoittaa puolestaan tutkimuksessa sitä, kuinka tekijän esittämät johtopäätökset vastaavat tutkittavan kohteen todellista tilaa. Totuudellisuutta voi tuoda esille esimerkiksi analyysin, oppimispäiväkirjan tai vertaispalautteen avulla. (Robson 2001, 29; ks. Willberg 2009, 7, hakupäivä 4.4.2013). Mielestäni olen saanut tähän opinnäytetyöhön näitä kaikkia ominaisuuksia tuotua esille runsaan teorian tiedon sekä haastatteluiden avulla.

Koska toimintamme on vielä suhteellisen uutta, tarvitsemme tietoa siitä, onko toimintamme asiakkaiden mielestä onnistunutta ja kokevatko asiakkaat olevansa osallisia omaan elämäänsä perheryhmäkodissa? Prosessiarvioinnilla on tässä tilanteessa formatiivinen rooli. (Robson 2001, 105.)

Formatiivisen arvioinnin tavoitteena on toiminnan kehittäminen. Oma ajatukseni on se, että oman kehittämishankkeeni avulla voin kehittää perheryhmäkodin toimintaa edelleen ja ottaa asiakkaat ja henkilökunnan mukaan sen kehittämiseen. (Robson 2001, 80–81.)

Koko kehittämishankkeeni ajan minua rasitti aikapula. Työssä tapahtui muun muassa organisaation muutos ja se vei aikaani paljon. Laitimani aikataulutus ei pitänyt prosessin aikana, varsinkaan syksyllä 2012. Olin opintovapaalla loka-marraskuulla niin, että joka toinen viikko olin töissä ja joka toinen opintovapaalla, mutta en saanut mielestäni juuri mitään aikaiseksi. Onneksi opintoihin liittyi säännöllisin väliajoin väliarvioinnit, ne kannustivat menemään eteenpäin. Vuodenvaihteessa siirryimme työyhteisönä eri työnantajalle ja tämä lisäsi töissä minun työmäärääni hetkellisesti ja olin todella uupunut alkuvuoden. Kirjoitin päiväkirjaa, joka auttoi hahmottamaan prosessin kulkua ja pystyin luottamaan siihen, että ajatukseni ja ideani olivat tallennettuna vaikka en olisi niitä opinnäyte-työhön kerinnytkään sillä hetkellä siirtää. Olisin voinut kirjoittaa päiväkirjaa vielä aktiivisemmin. Päiväkirja oli hyvänä apuna tekstiä kirjoitettaessa ja pohtiessa erilaisia tilanteita ja valintoja.

Olenkin tyytyväinen siihen, että asetin tavoitteet realistisesti, en olisi millään ehtinyt esimerkiksi haastatella tähän kehittämishankkeeseeni muita yhteistyökumppaneita, työkavereita ja niin edelleen. Ehkä niiden aika tulee myöhemmin jossain vaiheessa. Teoriatietoa hankin runsaasti ja erityisesti niin, että asiat koskettivat maahanmuuttajanuoria ja heidän kokemusmaailmaansa ja nuoruuttansa. Siinä koen onnistuneeni, vaikkakin olisin tietenkin halunnut etsiä vielä lisää materiaalia. Haastattelut sujuivat mielestäni hyvin siitä huolimatta, että sain mukaani vain neljä haastateltavaa. Yksi nuorista ei halunnut osallistua haastatteluun ja hyväksyin sen ja ymmärsin, ettei hän ollut siihen vielä valmis. Haastattelujen purku onnistui myös mielestäni hyvin, samoin analysointi ja kehittämishankkeen loppuun kirjoittaminen. (Sosiaalitaidon työpapereita 2007, 6-8, hakupäivä 10.2.2013).

8 POHDINTA

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun Sosionomi (YAMK) kansalais- ja aluelähtöisen kehittämisen koulutuksen yhtenä tavoitteena on ollut tuottaa opinnäytetyönä tehtävä kehittämishanke, joka nivoutuu läheisesti työelämään ja palvelee siihen liittyviä tarpeita. Minulle oli opiskelujen alusta asti selvää, että opinnäytetyöni aihe liittyisi jotenkin alakäisenä yksin maahan tulleisiin nuoriin ja heidän asumiseensa perheryhmäkodilla. Useiden pohdintojen jälkeen päädyin tarkastelemaan aihetta osallisuuden ja kotoutumisen näkökulmasta. Minua olisi kiehtonut perehtyä myös esimerkiksi nuorten traumatisoitumiseen ja siihen liittyvään aineistoon, mutta lopulta päätin jättää aiheen odottamaan mahdollisia seuraavia opintoja.

Haastattelin neljää perheryhmäkodissa olevaa nuorta ja koin haastattelujen olleen minulle mielenkiintoisia, uutta tietoa antavia. Sain nuorilta tärkeää tietoa siitä, miten he kokevat perheryhmäkodissa asumisen ja kotoutumisen Pudasjärvellä. Haastattelujen tulosten perusteella voin todeta, että nuoret olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä tämän hetkiseen tilanteeseensa ja he olivat löytäneet itselleen tärkeitä asioita kotoutumisen edistämiseksi. Koulu, harrastukset ja perheryhmäkodin arki olivat nuorille tärkeitä ja ne toivat heidän elämänsä jatkuvuutta ja turvallisuutta. Nuoret kokivat olevansa osallisia sekä perheryhmäkodissa että Pudasjärvellä. Tämä heidän kokemuksensa osoittaa sen, että olemme tehneet sekä työyhteisössäni että Pudasjärvellä sellaista maahanmuuttotyötä, joka edesauttaa nuorten sopeutumista ja kotoutumista uuteen maahan ja asuinympäristöön. Ikävä perhettä ja perheenjäseniä kohtaan lisää nuorten elämässä epävarmuutta ja tämä luo oman haasteensa myös ohjaajien työhön. Nuoret ovat tilanteessa, jossa he ovat menettäneet vanhempiensa tuen sekä joutuneet jättämään taakseen kaiken tutun ja heille tärkeät asiat, ja tämän vuoksi he tarvitsevat erityistä huolenpitoa ja suojelua. (Vrt. Helander & Mikkonen 2002, 13.)

Tässä opinnäytetyössä saadut tulokset voidaan nähdä suuntaa antavina perheryhmäkotien toiminnan kehittämisessä ja nuorten kasvun tukemisessa. Toivon, että yhteistyökumppanit ja toiset perheryhmäkodit löytävät itsellensä tästä opinnäytetyöstä jotain, mitä voisivat omassa työssään hyödyntää. Perheryhmäkotien nuorten ajatuksia ei ole vielä kovinkaan paljon tutkittu, joten tämä opinnäytetyö tuo oman lisänsä tähän aiheeseen. Minut yllätti se, että nuoret kokivat pääsääntöisesti positiivisena asumisen Pudasjärvellä ja että heidän kokemuksensa osallisuudesta olivat myönteisiä.

Tätä opinnäytetyötä sekä omaa virkatyötä tehdessäni olen usein miettinyt alaikäisenä yksin tulleiden lasten ja nuorten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Uudessa kotoutumislaisissa 1386/2010 (1.9.2011) on tuotu esille, että alaikäisenä yksin tulleilla nuorilla on mahdollisuus saada tukea ja apua 20 -ikävuoteen saakka. Usein nuori on tullut Suomeen noin 16–17 -vuotiaana ja kun hän saa oleskeluluvan, hänen tulisi selvittää suhteellisen itsenäisesti omassa elämässään uudessa maassa, vieraassa kulttuurissa. Toisena esimerkkinä voisi olla, että nuori on asunut perheryhmäkodissa muutaman vuoden ja sen jälkeen hän muuttaa uudelle paikkakunnalle esimerkiksi opiskelemaan. Lakia nuorten jälkihuollosta tulisi mielestäni säätää lailla niin, että he saisivat tarvitsemansa tuen ja ohjauksen ainakin 20-vuotiaaksi saakka. Kunnissa on erilaisia käytäntöjä jälkihuollon järjestämiseksi. Kunnat eivät välttämättä saa rahallista korvausta jälkihuollon järjestämiseksi ja niinpä osa näistä nuorista jää vaille tätä palvelua. Pudasjärvellä alaikäisenä yksin tulleiden 18–20 -vuotiaiden tukeminen on järjestynyt hyvin. Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskuksen on myöntänyt varat kahden ohjaajan palkkaukseen. Ohjaajat antavat tukea ja ohjausta Pudasjärvellä asuville nuorille. Sanna Piuva (2011, 63–69, hakupäivä 26.2.2013) toteaa omassa opinnäytetyössään, että nuoret tuntevat yksin asuessaan yksinäisyyttä ja he kaipaavat aikuista, jolle voisi puhua asioistaan ja kysyä tarvittaessa mieltä askarruttavia kysymyksiä. Nuoret tarvitsevat myös ohjausta muun muassa asumisessa ja opiskelupaikan hankkimisessa. (ks. myös Manninen 2012, 67, hakupäivä 10.3.2013).

Olen miettinyt perheryhmäkotien ja siellä asuvien lasten ja nuorten tilannetta myös lastensuojelulain näkökulmasta. Perheryhmäkotien toiminnasta viitataan uudessa kotoutumislaisissa (1386/2010) lastensuojelulain 58–60 pykälään. Tämä tarkoittaa sitä, että perheryhmäkotien toiminnassa on otettava huomioon tilojen tarkoituksenmukaisuus sekä henkilöstön määrä ja koulutus. Kotoutumislaisissa ei määritellä esimerkiksi lapsen oikeutta omaan sosiaalityöntekijään eikä oteta kantaa esimerkiksi asiakassuunnitelman tekoon, joka siis tehdään sosiaalityöntekijän toimesta. Onko ajateltu, että nuorille tehtävä kotoutumissuunnitelma korvaa tämän asiakassuunnitelman? Miten perheryhmäkotien toimintaa voisi kehittää vielä enemmän lapsilähtöisemmäksi ja lasta osallistavaksi? Kuten Mari Manninenkin (2012, 86, hakupäivä 10.3.2013) toteaa omassa pro-gradussaan, on hyvin kuntakohtaista, miten yhteistyötä tehdään kunnan sosiaalitoimen ja perheryhmäkotien välillä. Nämä edellä mainitut asiat nousivat esille miettiessäni jatkotutkimuskysymyksiä. Asioita olisi varmasti syytä tulevaisuudessa pohtia.

Tämän opinnäytetyöprosessin aikana sain itselleni uutta tietoa ja näkemystä alaikäisenä yksin tulleiden nuorten asemasta ja taustoista. Haastatteluiden avulla sain kuulla nuorten itsensä kertomana heidän ajatuksiaan. Oma työurani alaikäisten maahanmuuttajanuorten kanssa on kestänyt reilut kolme vuotta ja koen olevani ammatillisesti vielä alkutaipaleella näiden asioiden kanssa. Toki olen saanut olla mukana sekä kehittämässä että toteuttamassa perheryhmäkodin ja tuetun asumisen toimintaa sekä saanut tietoa asioista esimerkiksi koulutusten ja käytännön kokemusten kautta. Koen kuitenkin, että olen tämän opinnäytetyöprosessin aikana kehittänyt omaa ammatillisuuttani sekä saanut tietoa vietäväksi työyhteisöni kehittääkseni lisää sen toimintaa. Opinnäytetyöni osoittaa, että nuorten osallisuus ja kuuleminen on erittäin tärkeää ja siihen tulee kiinnittää huomiota jokapäiväisessä toiminnassa. Haastatteluiden avulla sain tietoa perheryhmäkodin asiakkaiden näkemyksistä ja kokemuksista joita voin tuoda työyhteisöni tietoisuuteen. Jos minulla olisi ollut enemmän aikaa ja resursseja, olisin voinut haastatella myös ohjaajia, edustajia ja muita yhteistyökumppaneita. Näin olisin saanut laajemman otoksen perheryhmäkodin toimintaan kuuluvista toimijoista sekä kattavamman ja monitahoisen tuloksen. Tähän ei tällä kertaa ollut mahdollisuuksia, koska minun täytyi säästää omia voimavarojani sekä työhön että opiskeluun. Opiskelu työn ohessa vie paljon aikaa ja olen tyytyväinen tähän tuotokseeni tällä erää. Matka jatkuu kohti seuraavia haasteita, mitä ne sitten ovatkaan.

LÄHTEET

- Alanko, Anu 2011. Nuoren turvapaikanhakijan polku Pudasjärvellä. Loppuraportti. Oulu: Joutsen Median Painotalo oy.
- Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.). Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto. Sivu 37.
- Ayotte, Wendy 2000. Separated children coming to Western Europe : Why they travel and how they arrive. London: Save The Children Fund.
- Arvonen, Anu & Katva, Liisa & Nurminen, Anne 2010. Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, Jari 2007. (Teema) haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. Sivu 35.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu – opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, Sivu 33.
- European Migration Network 2009. Yksintulleet. Näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta. Hakupäivä 1.3.2013.
- Euroopan muuttoliikevirasto 2010. Yksin maahan tulevien alaikäisten vastaanottoa, palauttamis- sekä kotouttamisjärjestelyjä EU-jäsenmaissa koskeva vertailututkimus. Hakupäivä 16.3.2013.
<www.emn.intrasoft-intl.com>
- Hallituksen maahanmuuttopolitiikkaohjelma 2006. Hakupäivä 27.10.2011.
<http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisu/07_julkaisu/thj371.pdf>
- Haataja, Auri & Tampio, Sanna 2012. Tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kokemukset kotoutumisesta. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen, Oulu. Hakupäivä 16.3.2013.
< http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/39284/Diakonia-ammattikorkeakoulu_Haataja_ja_Tampio_2012.pdf.pdf?sequence=1>
- Harju, Aaro 2005. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung Anne Birgitta (toim.). Vapaaehtoistoiminta, anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 67–75.
- Hautamäki, Antti & Lehtonen, Tommi & Sihvola, Juha & Tuomi, Ilkka & Vaaranen, Heli & Veijola, Soile 2005. Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus.
- Helander, Reetta & Mikkonen, Anna 2002. Ikävä äitiä. Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos E13/2002. Hakupäivä 24.11.2012.
< <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/be2e3b7dad1b5b184238a3ceb203e34/1353751614/application/pdf/264492/ik%C3%A4v%C3%A4%20%C3%A4iti%C3%A4.pdf>>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki University Press: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyväri, Susanna 2001. Vallattomuudesta vastuuseen. Kokemuksen politiikan sankaritarnoita. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001. Vammala: Tietosanoma Oy.
- Infopankki 2005. Hakupäivä 31.3.2013.
<<http://www.infopankki.fi/fi-Fi/home/>>
- Jalovaara, Esko 2012. Suomesta ihmisläheinen, lapsia ja nuoria kannustava yhteiskunta. Mediapinta.

- Journalistin ohjeet 2011. Hakupäivä 16.3.2013.
 <<https://journalistiliitto-fi.directo.fi/pelisaannot/journalistinohjeet/>>
- Juden-Tupakka, Soila 2007. Askelia fenomenologiseen analyysiin. Fenomenologinen menetelmä empiirisessä tutkimuksessa. Teoksessa Syrjäläinen, Eija & Eronen, Ari & Väri, Veli-Matti (toim.). Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Sivut 62–68.
- Julkunen, Raija 2001. Suunnanmuutos: 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Juvonen, Anna-Maija 2012. Maahanmuuton juridiikkaa. Käytännön käsikirja. Helsinki: Edita.
- Järjestöbarometri 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Karvonen, Sakari & Moisio, Pasi & Simpura, Jussi & Heikkilä Matti 2008. Suomalaisten muuttuvat elinolot. Teoksessa Suomalaisten hyvinvointi. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus. Vammalan kirjapaino Oy. Sivu 32.
- Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu 2009–2011. Kansalais- ja aluelähtöinen sosiaalialan käytäntöjen kehittäminen 2009–2011. Hakupäivä 30.4.2012.
 <<http://www.token.fi/loader.aspx?id=b20c6ef9-c601-4a24-9458-75ac41c7623d>>
- Keränen, Heikki & Rontti, Sami 2010. (toim.) Pohjois-Pohjanmaan maahanmuuttostrategia 2015. Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen julkaisuja 02/2010.
- Kiilakoski, Tomi 2007. Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretsschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.). Lasten ja nuorten kunta. 2. muuttumaton painos. Helsinki: Hakapaino Oy. Sivut 8-14.
- Kuntalaki 17.3.1995/365. Hakupäivä 10.3.2013.
 <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>>
- Kosonen, Liisa 2000. Maahanmuuttajanuorten tukeminen käytännössä. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Teoksessa Liebkind, Karmela Helsinki: Gaudeamus.
- Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus. Sivut 27–29.
- Laki kotoutumisen edistämisestä. HE 1386/2010. Hakupäivä 28.10.2011
 <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>>
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14.6.2002/504. Hakupäivä 1.8.2012.
 <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>>
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Hakupäivä 1.8.2012.
 <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>>
- Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 633/2010. Hakupäivä 10.3.2013.
 <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100633>>
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 24.9.2005/272. Hakupäivä 1.8.2012.
 <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050272>>
- Laki yksityisten sosiaalipalveluiden järjestämisestä 22.7.2011/922. Hakupäivä 1.8.2012.
 <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110922>>
- Laakkonen, Minna 2007. Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Teoksessa Määttä, Kaarina (toim.). Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. Sivut 149–153.
- Lammi-Taskula, Johanna, toim. 2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. 7. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro.
- Lehtinen, Tiina & Lehtinen, Ismo 2007. Mikä mättää? Murrosiän muutokset kotona ja koulussa. Helsinki: Edita.

- Lehtomaa, Merja 2005. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: Haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Juha. Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Sivut 166–167.
- Lepola, Outi 2012. Ei omainen eikä viranomainen. Selvitys ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten edustajajärjestelmästä. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Hakupäivä 26.2.2013.
< http://www.lskl.fi/files/1354/Ei_omainen_eika_viranomainen.PDF>
- Maahanmuuttovirasto 2013. Asiakkaiden haastattelu ja kuvaus. Hakupäivä 16.3.2013.
<http://www.migri.fi/medialle/asiakkaiden_haastattelu_ja_kuvaus>
- Maahanmuuttovirasto 2012. Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä. Hakupäivä 31.7.2012 ja 10.3.2013.
<http://www.migri.fi/medialle/nimi_ja_kaannokset/sanasto>
- Maahanmuuttovirasto 2013. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Hakupäivä 16.3.2013.
<http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottoiminta/vastaanoton_palvelut/ihmiskaupan_uhrien_auttaminen>
- Maahanmuuttovirasto 2013. Oleskelulupa Suomeen. Hakupäivä 10.3.2013.
<http://www.migri.fi/download/16425_oleskelulupa_fi.pdf>
- Maahanmuuttovirasto 18.9.2012. Turvapaikkayksikön tilastokatsaus 2011. Hakupäivä 30.4.2012.
<http://www.migri.fi/download/31527_Tilastokatsaus_2011_tupa_VALMIS.pdf>
- Maahanmuuttovirasto, turvapaikkayksikön tilastoanalyysi 2008. Hakupäivä 24.11.2012.
< http://www.migri.fi/download/16743_TUPAN_TILASTOANALYYSI_2008.pdf>
- Maahanmuuttovirasto, turvapaikkayksikön tilastokatsaus 2011. Hakupäivä 24.11.2012.
< http://www.migri.fi/download/31527_Tilastokatsaus_2011_tupa_VALMIS.pdf>
- Mannila, Simo & Messing, Vera & Van der Broek, Hans-Peter & Vidra, Zsuzsanna 2010. Immigrants and Ethnic Minorities. European Country Cases and Debates. National Institute for health and welfare. Report 41/2010. Helsinki: University Print.
- Manninen, Mari 2012. Odottamista välitilassa. Lapsen oikeudet turvapaikkaprosessin aikana Suomessa ja Kanadassa. Pro gradu – tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto, Helsinki. Hakupäivä 10.3.2013.
<<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34025/ProGraduManninenMari.pdf?sequence=2>>
- Marjanen, Päivi & Lindfors, Eila (toim.) 2011. Lapsen ja nuoren hyvä arki. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B:41. Vantaa. Hakupäivä 29.3.2013.
<<http://www.lapsenjanuorenyhyvaarki.fi/Materiaalipankkiin/paatosjulkaisu.pdf>>
- Mikkonen, Anna 2001. Ilman huoltajaa tulleiden pakolaisnuorten sosiaaliset verkostot, arki ja asuminen. Pro gradu – tutkielma. Sosiaalipsykologian laitos. Helsingin yliopisto, Helsinki. Hakupäivä 26.2.2013.
< http://www.migrationinstitute.fi/pdf/Anna_Mikkonen.pdf>
- Mikkonen, Anna G. 2011. Miten tukea Suomeen ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakijalapsia- ja nuoria? Teoksessa Alanko, Salli & Marttinen, Irma & Mustonen, Henna. Selvityksessä Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet – projektin loppujulkaisu. Yhteiset lapsemme – All our children ry. Sivut 80–82. Hakupäivä 1.3.2013.
< http://www.yhteisetlapsemme.fi/documents/lapsen_etu_ensin_web.pdf>
- Mikkonen, Anna ja työryhmä 2002. Työryhmä: Mikkonen, Anna & Martiskainen Taina & Åberg, Leena-Kaisa. Yksin Suomessa. Ilman huoltajaa tulleiden lasten asema kansainvälisten suositusten valossa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.
- Monika-Naiset liitto ry. Moniarvoisen ja turvallisen arjen puolesta. Hakupäivä 24.11.2012.

- <http://www.monikanaiset.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=94&Itemid=80>
- Mustonen, Henna & Alanko, Salli 2011. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Selvityksessä Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet – projektin loppujulkaisu. Yhteiset lapsemme – All our children ry. Hakupäivä 1.3.2013.
< http://www.yhteisetlapsemme.fi/documents/lapsen_etu_ensin_web.pdf>
- Myrskylä, Pekka 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 12/2011. Hakupäivä 26.2.2013.
<http://www.tem.fi/files/29457/TEM_12_2011_netti.pdf>
- Mäkisalo-Ropponen, Merja 2012. Tavoitteena kotoutuminen- valtion kotouttamisohjelman 2012–2015 painopistealueita. Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Teoksessa Hiltunen, Saara (toim.). Sivut 21.
- Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Keuruu: PS-kustannus.
- Niessen, Jan & Huddleston, Thomas 2010. Kotouttamiskäsikirja päättäjille ja käytännön toimijoille. Kolmas laitos. Luxemburg. Euroopan unionin julkaisutoimisto. Hakupäivä 28.10.2011
<http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/doc1_12892_622671702.pdf>
- Niiles, Henna 2011. Osallisuuden jäsentymisen maahanmuuttajien kotoutumiskokemuksista kertovissa mielipidekirjoituksissa. Sosiaalialan opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu, Helsinki. Hakupäivä 26.2.2013.
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32767/Niiles_Henna.pdf?sequence=1>
- Nuorisolaki 27.1.2006/72. Hakupäivä 10.3.2013.
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>>
- Nykänen, Pirjo 2010. Ilman huoltajaa Suomeen tulleiden turvapaikanhakijataustaisten nuorten ohjauksen haasteet. Ehjä ry:n tuetun asumisen ohjaajien näkökulmia. Sosiaalialan opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu, Helsinki. Hakupäivä 26.2.2013.
<<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/20957/Ilmanhuo.pdf?sequence=1>>
- Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset 2009. Opetusministeriön julkaisu 2009:48. Hakupäivä 28.10.2011.
<<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm48.pdf?lang=fi>>
- Oranen, Mikko 2007. Mitä mieltä?!/? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Lastensuojelun kehittämisohjelman osahankkeen raportti. Sosiaalija terveysministeriö. Hakupäivä 26.12.2012.
< <http://www.sosiaaliporssi.fi/File/5a3129ac-bd59-46c7-b95f-379d04d1457c/Osallisuus-raportti+Oranen.pdf>>
- Pakolaisneuvonta ry. Ilman vanhempia tulleet turvapaikanhakijalapsen. Hakupäivä 30.4.2012.
< http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=133&lang=suo>
- Pakolaisneuvonta ry. Turvapaikanhakijalapsen vastaanotto ja edustaja. Hakupäivä 10.3.2013.
< http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=135&lang=suo>
- Parsons, Annika 2010. Selvitys lapsen edun toteutumisesta turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. Vähemmistövaltuutettu. Helsinki. Hakupäivä 1.8.2012
<<http://www.polamk.fi/intermin/vvt/home.nsf/files/VV%20lapsen%20etu%20%20>

- raportti_paino_verkkoversio/\$file/VV%20lapsen%20etu%20%20-
raportti_paino_verkkoversio.pdf>
- Parviainen, Tiina & Saharinen, Jaana 2010. ”Meikä on ollut täällä”! Maahanmuuttajanuorten kokemuksia Lukkarilan ryhmä- ja perheryhmäkodista. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Joensuu.
- Patton, Michael Quinn 1997. Utilization – Focused Evaluation. The New Century Text. Thousand Oaks. London and New Delhi: Sage Publications.
- Perttula, Juha 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Juha. Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Sivu 139.
- Perustuslaki 11.6.1999/731. Hakupäivä 10.3.2013.
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>
- Piuva, Sanna 2011. ”Nyt mä sain oleskeluluvan, mitä sitten?” Vastaanotto-keskuksesta kuntaan ja itsenäiseen elämään. Sosiaalialan Yamk:n opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Kemi. Hakupäivä 26.2.2013.
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/31198/Piuva_Sanna.pdf?sequence=1>
- Pohjola, Anneli. 2007. Eettisyys sisältyy kaikkiin valintoihin. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. Sivut 13–17.
- Pudasjärven kaupunki, kaupunginhallituksen pöytäkirja 7.12.2010. Hakupäivä 31.7.2012.
<<http://www.oulunkaari.org/pudasjarvi/kokous/20101097-4.HTM>>
- Pudasjärven kaupunki, kaupunki-info. Hakupäivä 24.11.2012.
<<http://www.pudasjarvi.fi/kaupunki-info>>
- Pudasjärven kaupungin maahanmuuttotyön historiaa. Pudasjärven kaupunki, pöytäkirjat 2008–2012. Hakupäivä 27.10.2012.
<<http://www.oulunkaari.org/pudasjarvi/kokous/TELIN-6379.HTM>>
- Pudasjärven kuntasuunnitelma 2012–2018. Hakupäivä 24.11.2012.
<http://www.pudasjarvi.fi/images/pdf/kuntasuunnitelma_20111219.pdf>
- Pyykkönen, Veikko, Maahanmuuttovirasto. Re: Tilastoja. Sähköpostiviesti sirpa.timonen-nissi@pudasjarvi.fi 20.7.2012.
- Rea, Avril 2002. Psychosocial Needs, Social Support and Estimates of Psychological Distress among Unaccompanied Refugee Minors in Ireland. Teoksessa Children First – Minors in the Asylum Proses: A Training Programme for Officials. International Organization for Migration: Helsinki. Sivut 101–102.
- Robson, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Romakkaniemi, Harri & Ruutu, Sari 2001. Unelma ammatista. Kokemuksia maahanmuuttajien valmistavasta koulutuksesta Helsingin ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A 13: 200. Hakupäivä 10.3.2013.
<<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/7baa421e-7e81-42b7-8b33-40dd195fdcf8/Unelma%2Bammatista.%2BKokemuksia%2Bmaahanmuuttajien%2Bvalmistavasta%2Bkoulutuksesta%2BHelsingin%2Bammatillisissa%2Boppilaitoksissa.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=7baa421e-7e81-42b7-8b33-40dd195fdcf8>>
- Ruusuvuori, Johanna 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. Sivu 423.
- Räsänen, Pekka 2004. Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Teoksessa Räsänen, Pekka & Anttila, Anu-Hanna & Melin, Harri (toim.). Jyväskylä: PS-kustannus. Sivut 94–95.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki- käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.
- Salmi, Minna & Mäkelä, Jukka & Perälä, Marja-Leena & Kestilä, Laura 2012. Lapsi kasvaa kunnassa – miten kunta voi tukea lasten hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisen riskejä. Päätösten tueksi 1/2012. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 30.12.2012
<http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/julkaisut>
- Saukkonen, Pasi 2007. Poliitiikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Sisäasiainministeriö 2012. Maahanmuuttopolitiikka. Hakupäivä 3.8.2012.
< <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>>
- Schubert, Carla 2007. Monikulttuurisuus mielenterveytyössä. Helsinki: Edita.
- Shaw, Ian 1999. Evaluoi omaa työtäsi. Reflektiivisen ja valtuuttavan evaluaation opas. Stakesin FinSoc -ryhmän työpapereita 4/1999. Helsinki: Stakes.
- Sipola, Mari 2012. Yksin Suomeen tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan osallisuuden kokemukset turvapaikkaprosessissa ja kotimaasta lähtöön liittyvissä tilanteissa. Sosiaaliryöön pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere. Hakupäivä 4.3.2013.
< <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu05737.pdf>>
- Sosiaalitaidon työpapereita 2007. Kehittämispöessi näkyväksi. Näkökulmia ja ohjeita itsearviointiin. Hakupäivä 10.2.2013.
<http://www.sosiaalitahto.fi/ep/tiedostot/Kehittamisprosessi_nakyvaksi_Nakokulmia_ja_ohjeita_itsearviointiin.pdf>
- Suikkanen, Sirkku 2010. Selvitys kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja –nuorten määrästä sekä heidän psykiatristen palveluiden tarpeestaan. Helsingin diakonissalaitoksen raportteja 1/2010. Hakupäivä 1.3.2013.
< https://www.hdl.fi/images/stories/liitteet/101459_HDL-raportti_LR.pdf>
- Suomen Pakolaisapu 2012. Suomen pakolais- ja turvapaikkakäytännöt. Hakupäivä 3.8.2012.
<<http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/pakolaisuus-suomessa/pakolais-ja-turva-paikkakaytannot.html>>
- Suomen suurlähetystö 2011. Artikkelit ja kolumnit 6.8.2011. Ramadan sana. Hakupäivä 10.3.2013.
< <http://www.finland.org.sa/public/default.aspx?contentid=226091&culture=fi-FI>>
- Säävälä, Minna 2012. Koti, koulu ja maahan muuttaneiden lapset. Oppilashuolto ja vanhemmat hyvinvointia turvaamassa. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 43/2012. Helsinki, Väestöliitto.
- Talib, Mirja-Tytti & Lipponen, Päivi 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku: Painosalama Oy.
- Tuhkala, Inkeri, asiakaspalvelusihteeri Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus. Re: Tilastotieto ja vuosilta 2009–2011. Sähköpostiviesti sirpa.timonen-nissi@pudasjarvi.fi 6.8.2012.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turtiainen, Kati 2013. Maahanmuuttajien vastaanotto ja kotouttaminen kunnissa. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) PS-kustannus: Jyväskylä.
- Turtiainen, Kati 2012. Perhe pakolaisia vastaanottavassa sosiaalityössä. Sosiaaliryöön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Teoksessa Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.). Jyväskylä:PS-kustannus. Sivut 43–53.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Nuorten yhteiskuntatakuu-työryhmä asetettu. Hakupäivä 22.10.2011
<http://www.tem.fi/?89506_m=103777&s=2467>
- Ulkomaalaislaki 301/2004. Hakupäivä 1.3.2013.

- <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>>
- Valokivi, Heli 2008. Kansalainen asiakkaana. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Valtion kotouttamisohjelma 2012–2015. Hallituksen painopistealueet vuosille 2012–2015. Hakupäivä 29.3.2013.
< http://www.tem.fi/files/33350/Valtion_kotouttamisohjelma_vuosille_2012-2015_1.6.2012_2.pdf>
- Viinamäki, Leena & Tissari, Jukka 2010. Opinnäytetyö ja t&k –toiminta opiskelijan, op-
pilaitoksen ja työelämän näkökulmista. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.). Sosio-
nomi (AMK & ylempi AMK) kansainvälistyvillä koulutus- ja työmarkkinoilla. Kemi-
Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja: Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2010.
Sivut 223–224.
- Välisalo, Mikko. Espoon ryhmä- ja perheryhmäkoti, johtaja. Sähköpostiviesti sir-
pa.timonen-nissi@oulunkaari.com 14.4.2013.
- Willberg, Eeva 2009. Laadullisen aineiston luotettavuus. Kasvatustieteiden laitos. Eri-
tyispedagogiikan yksikkö. Hakupäivä 4.4.2013.
< <https://www.jyu.fi/edu/laitokset/eri/opiskelu/opiskelu-info/prosem/laadullinen>>
- Yleissopimus lasten oikeuksista. Sosiaaliportti. Hakupäivä 10.3.2013.
< http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf>

LIITTEET

Liite 1.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Teema 1. TAUSTATIETOA

Mitä sinulle kuuluu tällä hetkellä?

Milloin tulit Suomeen?

Mikä oli helppoa ja mikä oli vaikeaa alussa?

Kauanko olet asunut Pudasjärvellä perheryhmäkodissa?

Miltä perheryhmäkotiin muuttaminen tuntui?

Mitä sinun arkeen kuuluu tällä hetkellä? (koulu, harrastukset, kaverit)

Minkälaisena koet suomen kielen taitosi tällä hetkellä?

Teema 2. PERHERYHMÄKODIN ARKI

Miten olet viihtynyt perheryhmäkodilla?

Miten olet viihtynyt Pudasjärvellä?

Mitä asioita sinun päivääsi kuuluu perheryhmäkodilla?

Koetko perheryhmäkodilla asumisen turvalliseksi?

Auttavatko ohjaajat sinua mielestäsi tarpeeksi?

Minkälaista apua toivoisit saavasi?

Onko omaohjaaja sinun mielestäsi tarpeellinen?

Otetaanko sinun kulttuurisi huomioon perheryhmäkodilla? Miten se näkyy sinun mielestäsi?

Mitä mieltä olet perheryhmäkodin yhteisistä säännöistä, esimerkiksi kotiintuloajat, ruoka-ajat?

Oletko voinut itse vaikuttaa perheryhmäkodin toimintaan ja millä tavalla?

Koetko voivasi päättää omista asioistasi?

Onko sinulta kysytty mielipidettä yhteisiin sääntöihin? Voitko tuoda omia mielipiteitä esille ja kuullaanko sinua?

Minkälainen olisi ihanteellinen perheryhmäkoti?

Mitä haluaisit tehdä viikonloppuisin? Millainen olisi ihana viikonloppu perheryhmäkodissa?

Jos voisit, mitä muuttaisit perheryhmäkodin toiminnassa, arjessa, ohjaajissa, tiloissa?

Oletko saanut tarpeeksi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, oikeuksistasi ja velvollisuuksistasi? Haluaisitko saada lisää tietoa ja mistä haluaisit erityisesti tietoa?

Mitä ajattelet koulusta, sosiaalitoimistosta, terveydenhuollosta, harrastusmahdollisuuksista?

Teema 3. TULEVAISUUS

Mitä sitten, kun lähdet perheryhmäkodilta, mitä toivoisit osaavasi ja tarvitsetko vielä silloin ohjaajien tukea eri asioissa?

Mitä mietit tulevaisuudesta, missä olet esimerkiksi kolmen vuoden kuluttua?

Mitä odotat ja kaipaat tulevaisuudelta?

Mitä muuta haluat vielä minulle kertoa?

Liite 2.
Osallistumispyyntö

Hei!

23.10.2012

Opiskelen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa sosiaalialan (YAMK) tutkintoa, suuntautumisena on kansalais- ja aluelähtöinen käytännön kehittäminen. Oma opinnäytetyöni liittyy perheryhmäkodin arkeen ja sen kehittämiseen. Tarvitsen siihen Teiltä hyvät nuoret ideoita ja ajatuksia ja haastattelen Sinua sen vuoksi jotta saan opinnäytetyöhön nuorten omat ajatukset näkyville.

Nimeäsi ei tule missään vaiheessa näkymään tutkimuksessa vaan käsittelen haastattelukysymykset anonyymisti. Tulen haastattelemaan Teidät nuoret perheryhmäkodilla ja tarvitsen siihen Sinulta luvan. Pyydän luvan myös edustajaltasi kirjallisesti. Tutkimuksen tavoitteena on, että saan tietoa siitä, kuinka perheryhmäkodin arkea voitaisiin tehdä vielä paremmaksi ja nuoria osallistavaksi. Sinun ajatuksesi ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Olen saanut tutkimusluvan Pudasjärven kaupungilta ja käytän haastattelussani teemahaastattelua. Tulen nauhoittamaan haastattelut ja tuhoan äänitallenteet keväällä 2013 kun olen saanut opinnäytetyöni valmiiksi.

Yhteistyöterveisin

Sirpa Timonen-Nissi, sirpa.timonen-nissi@edu.token.fi

Olen kiinnostunut haastatteluun osallistumisesta ja suostun haastatteluun.

Allekirjoitus

Liite 3.

Lupapyyntö

Hei!

23.10.2012

Opiskelen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa sosiaalialan (YAMK) tutkintoa, suuntautumisena on kansalais- ja aluelähtöinen käytännön kehittäminen. Oma opinnäytetyöni liittyy perheryhmäkodin arkeen ja sen kehittämiseen. Opinnäytetyössäni haastattelen perheryhmäkodin nuoria teemahaastattelulla ja tarvitsen siihen luvan Teiltä edustajilta. Tutkimuksen tavoitteena on, että saan tietoa siitä, kuinka perheryhmäkodin arkea voitaisiin tehdä vielä paremmaksi ja nuoria osallistavaksi.

Nuoren nimi ei tule missään vaiheessa näkymään tutkimuksessa vaan käsittelemän haastattelukysymykset anonymisti. Pyydän haastatteluluvan myös nuorilta kirjallisesti.

Voitte palauttaa lupalapun allekirjoitettuna valmiiksi täytetyllä kirjekuorella.

Yhteistyöterveisin

Sirpa Timonen-Nissi

Lonikantie 3

93100 Pudasjärvi

Annan luvan haastatella edustamaani nuorta

Allekirjoitus